Vliv rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí

Veronika Huňková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Veronika Huňková**
Osobní číslo:	**H11866**
Studijní program:	**B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:	**Sociální pedagogika**
Forma studia:	**prezenční**
Téma práce:	**Vliv rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rozvodu, dítěte po rozvodu a partnerských vztahů.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH.áKrizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist – žárlivost, nevěra a rozvod – nový partner v rodině, nevlastní sourozenci – vzpomínky z dětství. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 128 s. ISBN 8024703327.
NOVÁK, Tomáš. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 144 s. ISBN 9788024741109.
NOVÁK, Tomáš. Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 167 s. ISBN 978-80-262-0342-1.
ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 179 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Jurčíková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2014**

Ve Zlíně dne 20. ledna 2014

L.S.

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby [1)];
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 [2)];
- podle § 60 [3)] odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 [3)] odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.4.2014 .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá rodinou, rozvodem, výchovou dětí po rozvodu, jejich prožívání a dopadem rozvodu na budoucí partnerské vztahy dětí. Práce je rozdělena do dvou částí – na teoretickou a praktickou část. V první části se bakalářská práce zabývá rozvodem, jeho právním vymezením v České republice a nejčastějšími příčinami. Následně dochází k zaměření na dítě po rozvodu – jak reaguje na spory rodičů, dlouhodobé následky rozvodu na dítě a srovnání prožívání sourozenců a jedináčků. V neposlední řadě se bakalářská práce zabývá partnerskými vztahy a výchovou k partnerství v rodině. Druhá část bakalářské práce je zaměřena na kvalitativní výzkum v oblasti vlivu rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí.

Klíčová slova: Rozvod, rodičovské vztahy, dlouhodobé následky, partnerské vztahy, konflikty.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the family, divorce, raising children after divorce, their experiences and the impact of divorce on children's future relationships. The work is divided into two parts - theoretical and practical. In the first part of the thesis deals with divorce, its legal definition in the Czech Republic and the most common causes. Next, the focus on the child after divorce - how he responds to parents' disputes, long-term effects of divorce on a child compared to the experience of siblings and singletons. Finally, the work is engaged partner relations and education for partnership in the family. The second part of the thesis is focused on qualitative research on the impact of parental divorce on children's relationships.

Keywords: Divorce, parental relationships, long-term consequences, relationships, conflicts.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji své vedoucí Mgr. Janě Jurčíkové, za její odborné vedení, rady a pomoc, kterou mi při zpracování bakalářské práce poskytla.

Mé poděkování také patří všem zúčastněným respondentům našeho výzkumného šetření, bez kterých by tato bakalářská práce nevznikla. Především děkuji na poskytnutí důvěrných informací, se kterými byli ochotni se s námi podělit.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Vliv rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí“, vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu. Odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD **10**
I TEORETICKÁ ČÁST **12**
1 ROZVOD **13**
1.1 ROZVOD V ČR Z PRÁVNÍHO HLEDISKA 14
1.2 NEJČASTĚJŠÍ DŮVODY ROZVODU 15
2 DÍTĚ PO ROZVODU **17**
2.1 VÝCHOVA 19
2.2 REAKCE DĚTÍ NA ROZVODOVOU A PO-ROZVODOVOU SITUACI 20
2.3 PROŽÍVÁNÍ ROZVODU „JEDINÁČCI“ VERSUS SOUROZENCI 28
2.4 DLOUHODOBÉ DOPADY NA DÍTĚ PO ROZVODU 31
3 PARTNERSKÉ VZTAHY **34**
3.1 NAVÁZÁNÍ PARTNERSKÝCH VZTAHŮ 35
3.2 VÝCHOVA K PARTNERSKÉMU VZTAHU V RODINĚ 36
II PRAKTICKÁ ČÁST **39**
4 KONCEPTUÁLNÍ RÁMEC **40**
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM 41
4.2 VÝZKUMNÝ CÍL 41
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY 42
5 DESIGN VÝZKUMU **43**
5.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR 43
5.2 METODY SBĚRU DAT 44
5.3 METODY ANALÝZY DAT 46
5.3.1 Otevřené kódování 46
5.3.2 Technika analýzy otevřeného kódování 46
5.4 INTERPRETACE DAT 61
5.4.1 Závěrečná diskuze 65
ZÁVĚR **69**
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY **71**
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK **74**
SEZNAM TABULEK **75**
SEZNAM PŘÍLOH **76**

ÚVOD

Počet rozvodů v naší společnosti v posledních letech stále stoupá, stává se víceméně běžným jevem a zasahuje do mnoha životů. Česká republika je na světové špičce rozvodů, a zatímco sňatečnost klesá, průměrně se rozpadne téměř každé druhé manželství. Rozvodu nebrání zákony a v očích společnosti již není považován za ostudu nebo selhání partnerů, jako tomu bylo dříve. Jistou roli pravděpodobně hraje i fakt, že Česko je převážně ateistická země a manželství tak většinou není považováno za posvátný celoživotní svazek. Na jednu stranu je nyní relativně snadné opustit dysfunkční manželství, ve kterém by se lidé dříve zbytečně trápili, na stranu druhou se k tomuto řešení lidé mnohdy uchylují dříve, než se pokusí své problémy řešit. Pokud jde o manželství bezdětná, nemusí být situace komplikovaná a nemusí příliš ovlivnit další životy. Ve většině případů jde však právě o manželství s jedním či více dětmi, které vždy rozvod rodičů více či méně zasáhne a ovlivní jejich další vývoj, i celý život.

Ať už jsou příčiny rozvodů jakékoliv a rodiče se již na rozvodu dohodnou nebo ho chce pouze jeden z nich, po-rozvodové uspořádání a vztahy v rodině se dotknou všech jejích členů, zejména dětí. Většinou nejde o rozvod samotný, ačkoliv i ten může být velmi komplikovanou a stresující záležitostí, ale o změny v životě dítěte, které s sebou nese a se kterými se musí vyrovnávat. Jedná se o velice individuální záležitost, lze však vypozorovat určité podobné charakteristiky a problémy související mimo jiné také s věkem dětí v době rozvodu. Po adaptaci dítěte na novou situaci můžou některé důsledky a vlivy rozvodů přetrvávat až do dospělosti nebo po celý život. Právě v rámci bakalářské práce jsme se zabývali tím, jak rozvod rodičů může ovlivnit budoucí život dítěte, konkrétně jaký má dopad na hledání partnera, setrvání ve vztahu s opačným pohlavím a vůbec plány jako takové na budoucí partnerský život.

Cílem bakalářské práce je, aby si rodiče uvědomili, že rozvod se týká nejen obou partnerů, kteří se rozhodli ukončit společné soužití a dále ve svém manželském vztahu nepokračovat, ale především dětí. Ty jsou totiž svědky hádek mezi rodiči, urážek, ponižování jednoho rodiče druhým. Ale také pláčem matky anebo odchodem jednoho z rodičů, zpravidla otce, ze společného domova. Je důležité si uvědomit, že dítě chová pořád stejnou lásku k oběma rodičům, tudíž nerozumí tomu, když je jeden z nich opustí. Také nerozumí tomu, když například matka mluví před dítětem pejorativně o jeho otci. V hlavičce, která celému sletu událostí nerozumí, se mohou vytvářet různé náměty důvodů, proč tomu tak je. Proč

ho nebo ji tatínek opustil. V naší práci se nebudeme zabývat prevencí, do které v téhle problematice spadají především kroky k zachování úplné rodiny a nalezení vhodných řešení mezi manželi tak, aby se zamezilo rozvodu. Naše bakalářská práce je věnována rodinám, které již prošly rozvodovým řízením a přes všechna nepříjemná úskalí s tím spojená. Zaměření je směřováno především k dětem pocházejícím z takových rodin, a jejich rodičům, jelikož z velké části právě oni mohou ovlivnit prožívání dítěte a rozvodové dopady na něj. Tedy hlavním cílem je, uvědomění si rodičů, že dítě jejich rozvodem bude ovlivňováno celý život, ale oni mohou přispět k tomu, aby tento dopad nějakým způsobem zmírnili. V dnešní době je spousta literatury zaměřené na spolupráci rozvádějících se rodičů s dětmi, a zde právě mohou rodiče čerpat různé informace, aby svému dítěti napomohli ke kvalitnějšímu životu.

Teoretická část práce je rozdělena do tří kapitol – rozvod, dítě po rozvodu, partnerské vztahy. První kapitola je tedy zaměřena na rozvod, kde se seznámíme s rozvody v České republice a také nejčastějšími důvody rozvodů. Dále následuje kapitola – Dítě po rozvodu, kde si vymezíme jednotlivé druhy výchovy dětí, jejich reakce na rozvod a také srovnáme prožívání rozvodu rodičů jedináčky a sourozence. V poslední kapitole, která je obsažena v teoretické části, se budeme zabývat partnerskými vztahy jako takovými. Pro empirickou část bakalářské práce jsme zvolili kvalitativní výzkum. Prostřednictvím rozhovorů s dospělými dětmi z rozvedených rodin bude zjišťováno, zda a jaké vlivy na ně rozvod měl a zda subjektivně vnímají nějaké dopady rozvodu rodičů na jejich partnerské vztahy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ROZVOD

Rozchod, ať již definitivně stvrzený soudním rozsudkem, nebo teprve v zárodku, je proces opravdu složitý. V každém z partnerů se hromadí spousta negativních emocí - smutek, beznaděj, zlost, zklamání, hořkost, nenávist a silná touha nekompromisně zúčtovat s druhým partnerem. „Rozvod manželství a rozpad rodiny představují jedno z nejsvízelnějších období, a to nejen pro přímé účastníky rozvodu, tj. pro rodiče a děti, ale často pro celou širší rodinu. Má své aspekty sociální, etické, právní, emoční a pochopitelně velmi důležité aspekty psychologické. Rozvod není v našich zemích ojedinělým jevem, ba právě naopak, počet rozvádějících se rodin se drží na vysoké úrovni. Je to období naplněné stresem a frustrací důležitých lidských potřeb. Je to období, jehož důsledky mohou ovlivňovat účastníky rozvodu po celý další život.“ (Matějček, Dytrych, 2002, str. 39). Autoři výstižně nastínili problematiku rozvodu pojímanou především z psychologického hlediska.

Z hlediska právního aspektu, rozvod obecně představuje akt ukončující manželský svazek. V dnešní době můžeme rozlišovat dva druhy rozvodů – sporný a nesporný. Ukončení manželství probíhá před soudem, který zjišťuje příčiny rozpadu manželství, jak upravuje nový Občanský zákoník (ČESKO, 2012), pokud by se jednalo o sporný rozvod, nemusí být návrhu na rozvod soudem vyhověno. Jednalo by se však o nesporný rozvod, o dohodu obou manželů na rozvodu, soud může ukončení manželství provést bez dalšího šetření.

Rozvod manželů s sebou nese další úskalí, jako je majetkové vyrovnání manželů, a pokud manželé mají nezletilé děti, tak také především problematika s výchovou a výživou dětí po rozvodu a styk rodičů s dětmi. „Rozsudek o rozvodu manželství obsahuje též úpravu práv a povinností rodičů k jejich nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Soud zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak ten který z rodičů bude přispívat na jeho výživu. Rozhodnutí o těchto právech a povinnostech může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu. Další otázkou – styk rozvedeného rodiče s dítětem, s nímž nežije,…“ (Márová, Matějček, Radvanová, 1975, str. 31) Se způsoby výchovy dětí po rozvodu rodičů se blíže seznámíme ve druhé kapitole.

1.1 Rozvod v ČR z právního hlediska

Pojmem rozvod rozumíme zánik manželského svazku dvou lidí, o kterém v České republice vždy rozhoduje soud. „Soud rozhoduje o rozvodu na základě návrhu jednoho z manželů. Soud v průběhu řízení stanoví, zda existují nebo neexistují důvody pro rozvod, tj. zda došlo nebo nedošlo k rozvratu manželství a jaké byly příčiny rozvratu.“ ([online], 2013) Na základě písemné žádosti o rozvod a následného zjišťování příčin rozvratu mezi manželi rozeznáváme, jak bylo již zmíněno, rozvod sporný či nesporný. Manželé se tedy buď shodnou na tom, že nebudou dále setrvávat ve vztahu manželském, tzn. obě strany jsou nespokojeny a jako jediným možným východiskem shledávají rozvod, jako jediné správné řešení vzniklé situace. Tím pádem s rozvodem souhlasí oba manžele. Ve většině případů, se však setkáváme s rozvodem sporným, kdy s rozvodem jeden z manželů nesouhlasí anebo oba manželé nejsou schopni a ochotni se majetkově či jinak vyrovnat. Autoři Novák a Průchová (2004, str. 28 – 29) považují za stěžejní bod sporného rozvodu dokazování. Pokud jeden z manželů nesouhlasí s rozvodem, musí dojít k tzv. kvalifikovanému rozvratu, což podle autorů znamená trvalé rozvrácení a nadále nemožné manželské soužití, které musí prokazovat žalobce, neboli ten z manželů, který podal návrh na rozvod. Následným krokem je praní špinavého prádla neboli prokázání tvrzených příčin rozvratu manželství. Tím se stává aktivní také ten z manželů, který s rozvodem nesouhlasil a před soudem dochází k prokazování a dokládání příčin nespokojeného manželství. Do tohoto procesu většinou bývají vtaženi také příbuzní a přátelé manželů. Tím vzniknou dva nenávistné tábory stojící proti sobě, díky kterým i dlouhou dobu po rozvodu může docházet k neschopnosti komunikace, nepolevující nenávisti a také schválnosti mezi bývalými manželi.

Nejschůdnější cestou, která se dá zvolit při rozvodu manželů je jednoznačně nesporný rozvod. Pokud se totiž manželé na rozvodu dohodnou, může být řešení rozchodu realizováno klidnějším způsobem. Navíc, pokud mají nezletilé potomky. Když se tedy partneři dokázali shodnout, může to značit jejich schopnost spolupráce. Tahle spolupráce může do budoucna znamenat obrovské ulehčení a především méně traumatizující situace pro dítě. Může to také znamenat, že rozvod nebude mít tak dalekosáhlý dopad na další vývoj dítěte a na jeho budoucí život. Samozřejmě pouze v případě porovnání se sporným rozvodem, protože rozvod vždy pro dítě znamená ztrátu.

Po samotném rozvodovém řízení, které autoři Novák a Průchová (2004, str. 30) považují za holý základ rozvodového procesu, následují další dílčí problémy. Jak autoři zmiňují, jde o řešení bytové otázky, výživné rozvedeného manžela a vypořádání společného jmění manželů.

Na úplném začátku rozvodového procesu se manželé nejprve setkávají s opatrovnickým řízením. V časovém harmonogramu rozvodového procesu, je opatrovnické řízení vždy provedeno dříve než samotné rozvodové řízení. Podle § 906 odst. (1), zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku: „Má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte; s tímto zřetelem se od souhlasného stanoviska rodičů soud odchýlí jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům.“ (ČESKO, 2012)

V České republice ukončit manželství již není žádný velký problém, jak z hlediska etického, právního, tak mnohdy i ekonomického. Je dostupný v závislosti na kulturních i náboženských zvycích.

1.2 Nejčastější důvody rozvodu

Ať již partnerské nebo manželské soužití, zkrátka, vztah mezi mužem a ženou založen na lásce a společném bytí je velice křehká a mnohdy rychle pomíjející záležitost. „Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.“ (ČESKO, 2012). Příčiny nesouladu v manželství, anebo i v partnerství, mohou být jakékoliv. Pokud již soužití mezi manželi není schopno splňovat ty nejzákladnější funkce, které by vytvářely zdravé rodinné prostředí. Partneři si již nerozumí tak jako dříve. Po určité době ve vztahu, se zamilovanost posune na nižší pozici důležitosti a do popředí se dostává rozum a realita. Manželé zjistí, že mají odlišné zájmy, anebo že každý má jinou představu o vztahu mezi mužem a ženou. Podle Martiny Venglařové (2008, str. 69 – 105) rozeznáváme čtyři nejzávažnější problémy ve vztahu. A jsou to nevěra, problémy s alkoholem a jinými závislostmi, násilí v partnerském soužití, vývojové změny (někdy až krize) v partnerském vztahu. Další z autorů zabývající se nesouladem

partnerských dvojic je Tomáš Novák, který definuje problémy ve vztahu v hlubším slova smyslu než Venglařová. Novák (2012, str. 34 – 35) jmenuje čtrnáct nejzákladnějších a nejčastějších příčin rozvodu – rozdílné názory na trávení volného času; nedostatek společných zájmů; rozdílné názory na práva a povinnosti v domácnosti; mimomanželský vztah partnera; rozpory ve finančním hospodaření; nespokojenost v intimním soužití; mimomanželský vztah vlastní; nedostatek tolerance ze strany partnera; hrubé jednání partnera; rozdílné názory na výchovu dětí; charakterové vady partnera; žárlivost partnera; závislost na alkoholu u partnera; partner nemůže mít děti.

Ve své podstatě se autoři téměř shodují s nejzávažnějšími problémy v manželství, avšak Novák řadí do hlavních problémů v manželství i to, že jeden z partnerů nemůže mít děti. Což je jeden z neřešitelných problémů, a pokud se manželé nedohodnou jinak, je rozvod jediným možným řešením sporů. Jednou z dalších autorů, zabývající se rozvodovou tématikou, je Ilona Špaňhelová, která za hlavní příčiny nefunkční rodiny považuje – spory a hádky způsobené vzniklou nesnášenlivostí mezi partnery; spory o výchovu, kdy se rodiče nemohou dohodnout na společných pravidlech a způsobech výchovy dítěte; mlčení, které autorka považuje za vyvrcholení hádek mezi partnery, kteří nejsou schopni či ochotni situaci dále řešit; přehazování odpovědnosti na dítě – to může být zapříčiněno vyčerpaností nebo neochoty rodičů řešit vzájemný konflikt, do kterého zahrnují dítě víc, než by měli; další příčinu autorka nazývá – nestará se, vykašle se na vše…, tím je myšlen nezájem jednoho z partnerů o rodinný společný život; a poslední dvě příčiny jsou týrání a nevěra. (Špaňhelová, 2010, str. 29 – 45)

Mezilidské vztahy, a zvláště ty milostné, jsou opravdu složitým procesem. Je však nezbytné si uvědomit, pokud mají partneři dítě, že v případě nemožnosti spolu nadále setrvávat ve vztahu, se již nejedná pouze o jejich soukromí, milostný vztah, ale především o rodičovství. Rodičovství by mělo být nadřazenějším pojmem pro muže a ženu než jejich vzájemný vztah, už jen z důvodu toho, že rodičovství je vztah trvalý. Je proto nezbytné se zachovat způsobem s co možná nejmenšími nátlaky na dítě, pro které samotný rozvod rodičů je obrovský stres. Rodiče by se tedy měli zachovat moudře a bez nějakých velkých eskapád v poklidu odejít. Nevystavovat dítě, druhého partnera i sebe ještě dalším větším stresům než doposud.

2 DÍTĚ PO ROZVODU

Rozvod mezi manžely, jak bylo již zmíněno v předešlé kapitole, má mnoho příčin a různé průběhy. Některé ukončení manželství může probíhat formou dohody a poklidné spolupráce, avšak málokdy se tomu tak děje. A není divu. Zpočátku manželé žili v lásce a porozumění a mnohdy s přáním zplodit potomka. Každý z manželů si toho druhého idealizoval podle své představy a po uplynutí určité doby, kdy již manželé jsou spolu déle a mají děti, zjistí, že ten, vedle koho žijí, není takový, jak si představoval. Barbara Colorosová (2008, str. 95) tvrdí, že rozvod může být známkou odvahy nebo zbabělosti a také může být pro manželé dobrý nebo špatný, avšak dítě tuto událost vnímá jako ztrátu. Je z toho tedy patrné, že ať už rozvod probíhá jakýmkoliv způsobem, pokaždé to bude mít negativní vliv na děti. Může to ovlivnit veškeré jejich zvyklosti a nabourat stabilitu jejich života. Pokud se dítě s jedním z rodičů musí přestěhovat na jiné místo, než na které je zvyklé. Ztrácí také pocit bezpečí, domova a také své kamarády. Najednou se může cítit samo. A i když pro rodiče je to nový začátek, konec něčeho nepříjemného, pro dítě to tak není.

Rodina má totiž pro dítě nezastupitelný význam. Utváří jeho osobnost, dává mu pocit bezpečí a jistoty a také dítě přejímá role a vzorce chování od svých rodičů, kteří jsou pro ně jakýmisi učiteli v životě. Dítě přejímá jak otcovskou, tak i matčinu roli. Důležití jsou tedy oba rodiče, které dítě má rádo a na které je zvyklé. Když už tedy dojde k rozvodu rodičů, je velmi důležité, jak to, že už jeden z nich nebude s nimi společně bydlet, vysvětlí dítěti. A také mnoho dalších otázek, které dítě bude zajímat. Rodiče by se měli připravit jim pravdivě a omluvně zodpovědět otázky, které dítě rodiči pokládá. „Nejběžnější otázky jsou následující – Kde budeme (my děti) bydlet? Kde bude bydlet máma? A táta? U koho budu v bezpečí? Budu chodit do stejné školy? Kdo si nechá psa? Budeme se vídat s dědou a babičkou? Budeme chudí? Kdo se o mě bude starat, když budu nemocná? Kdo mě bude vozit na hodiny klavíru? Kdy uvidím mámu (tátu)? Kdo mi bude podepisovat omluvenky?“ (Coloroso, 2008, str. 98-99). Tedy především pozitivní postoj rodičů, může dítěti ulehčit prožívání nesnadné životní události, rozvod rodičů. „Společnost předpokládá, že rozvod má pro děti strašné důsledky, ale lze zpochybnit obvyklý předpoklad, že takové důsledky jsou nevyhnutelné. Dobrý výsledek závisí do značné míry na kvalitě rodičovského vztahu po rozchodu. Pokud se rodiče dokážou relativně rychle vzpamatovat, odložit stranou vlastní pocity hněvu a uraženosti vyvolané rozchodem a přiřadí potřebám dětí nejdůležitější místo, významně přispějí k duševní pohodě dětí. Rodiče, kteří si dosud svého partnera váží,

dokážou se k němu chovat slušně, či dokonce přátelsky a sdílejí společný zájem o dítě. V obtížné době tak dělají pro děti to nejlepší“ (Smith, 2004, str. 25). Avšak autoři knihy *Děti, rodina a stres*, Matějček a Dytrych (1994, str. 134 – 135), vnímají rozvod jako fakt, který ohrožuje zdravý vývoj dítěte a mnohdy způsobuje psychickou deprivaci u dětí, které zažily rozvod svých rodičů. U některých dětí se totiž důsledky rozvodu, mohou projevovat až za dlouhou dobu. Nemusí vždy jít o bezprostřední a okamžité reagování a dopady. I když jsou reakce na rozvod rodičů ovlivňovány vývojovým obdobím a také pohlavím, v každém z těchto kritérií dochází k psychické zátěži dítěte a především, každé dítě reaguje daným způsobem na stresové situace. U některých dětí dochází k důsledkům rozvodu až v období puberty, či dokonce v období na začátku dospělosti. Jedním takovým důsledkem je uzavírání manželského svazku v příliš nízkém věku. Je to fakt, ke kterému dochází u dívek i mužů z rozvrácených rodin.

Matějček a Dytrych tedy kladou obrovský význam rozvodu pro duševní vývoj dítěte, protože je to děj, který zúčastněným převrátil jejich dosavadní život. Za to Smith klade důraz na pozitivní postoj rodičů k vysvětlení situace svým dětem, což podle ní vede k dobrým výsledkům dítěte. Barbara Colorosová (2008, str. 95-96) vysvětluje, že to, jaký bude mít rozvod na děti dopad, závisí především na zdravém rozumu, vyspělosti a spolupráci rodičů a také hlavně na pohlaví a věku dítěte. Dále však ve své knize uvádí vyjádření Stephanie Koontzové, která ve své knize *Jací jsme doopravdy*, popisuje situaci rozvodu, jako něco méně negativního, než jsou např. finanční problémy, změna bydliště nebo školy. Colorosová k názoru Koontzové připojuje ještě hádky během rozvodu a také styk dítěte s druhým rodičem po rozvodu. Tohle všechno negativně působí na pohodu dítěte. (Colorosо, 2008, str. 95-96)

Další z autorů zabývající se vlivem rozvodu na dítě klade důraz ne na rozvod jako takový, ale na to, co přijde po něm. Tím, že se dítě s jedním z rodičů, bude muset odstěhovat, ztrácí dítě jistotu, kterou mu dával jeho domov. Také pokud musí změnit z důvodu jiného bydliště školu, bude vystaveno dalšímu tlaku z neznámého, může se cítit osaměle, protože v nové škole nikoho nezná a ani v místě nového bydliště zatím nemá žádné kamarády. Dalším obrovským stresem pro dítě je, když si rodič, se kterým žije, přivede domů nového partnera. Dítě neví, jak se k novému příteli matky nebo k nové přítelkyni otce, má chovat. Děti totiž i po rozvodu rodičů pořád doufají, že se rodiče k sobě vrátí a budou zase jedna rodina. „Mnoho dětí má dvě přání – aby rodiče zase žili spolu a vytvořili úplnou rodinu,

a aby se měli rádi. Jakmile se podívají do tváře skutečnosti, že jejich druhé přání se nikdy nesplní, mohou se smířit se skutečností a začít vidět věci v jiném světle“ (Smith, 2004, str. 26). Když tedy dítě pochopí, že rodiče už se nemají rádi tak, jako dříve, snadněji se jim bude hledat cesta k novým známostem rodičů a dříve přijmou důsledky rozvodu jako fakt.

2.1 Výchova

První a také nejzákladnější otázkou ještě před zahájením rozvodového řízení rodičů je – Jakým způsobem bude probíhat výchova dětí? Nový občanský zákoník, který nabyl platnosti 1.1.2014, upravuje výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství v § 907, ods. (1), zákoně č. 89/2012 Sb., následovně: „Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“ (ČESKO, 2012)

Zaměříme-li se na rodičovskou výchovu dětí po rozvodu, můžeme tedy rozlišovat tři druhy péče o dítě – výlučná péče jednoho rodiče, střídavá výchova a společná výchova.

Výlučná péče jednoho rodiče

Jedná se o nejběžnější způsob určení výchovy dítěte po rozvodu. Dítě je většinou svěřeno do výlučné péče matky a s otcem se stýká tak, jak soud stanoví anebo se rodiče navzájem dohodnou. Špaňhelová (2012, str. 132 – 133) rozlišuje výhody a nevýhody výlučné péče jednoho rodiče. Za výhodu například považuje, že dítě má jednotnou výchovu a vyrůstá v jednom stabilizovaném prostředí. Jako nevýhody autorka zmiňuje, že může docházet a většinou dochází k přetížení matky, která obstarává nejen výchovu dítěte, ale také všechny neméně důležité věci kolem. Tím dítě může pociťovat, že se mu matka dostatečně nevěnuje. Jako další podstatná nevýhoda v péči pouze jednoho rodiče je, že děti nepoznají otcovskou, mužskou roli.

Nedostatečnost poznání otcovské neboli mužské role, může dítě doprovázet až do dospělého života a v horším případě komplikovat partnerské soužití.

Střídavá péče

Oblíbenost střídavé péče stále roste, i když u nás v České republice zatím není příliš rozšířená. Střídavá péče znamená, jak již vyplývá z názvu, střídání se rodičů v péči o své dítě či děti. Tyto děti po určitou dobu žijí s matkou a po stejnou dobu žijí s otcem. Děti tedy mají dva domovy, dva rozdílné řády, dvě odlišné výchovy a také v každém místě bydliště jiné kamarády. Škola, do které děti docházejí, by měla zůstat v případě obou domácností stejná. Výhodou však je, že i po rozvodu rodičů děti zůstávají v neustálém kontaktu s oběma rodiči, i když s každým zvlášť. Aby střídavá výchova byla pro dítě optimálním řešením, musí být obraz rodičů – očima dítěte, zachován. Jak uvádí Matějček a Dytrych (2002, str. 54): „…dítě příjme dva různé světy, dvě různá prostředí (a zvykne si v nich žít celkem bez větších problémů), ale jen pokud se mu nepřátelsky nemíchají.“ Rozvedení manželé by si proto měli uvědomovat především svou roli rodičovskou. I přes velkou náročnost by se neměli o druhém rodiči vyjadřovat pejorativním způsobem před dítětem.

Společná výchova

Jako posledním způsobem výchovy a řádné péče o dítě, může být společná péče rodičů. I když se jedná o nejvýhodnější typ po-rozvodové péče, přes její obrovskou obtížnost realizace se vyskytuje velice zřídka. Do jisté míry se podobá střídavé výchově, avšak společná péče vyžaduje především schopnost dohody mezi rozvedenými manželi. Není totiž pevně stanovená doba pobytu dítěte u jednoho nebo druhého rodiče. A právě na základě dohody, se rodiče musí domluvit, u koho právě dítě bude, nebo kdo děti vyzvedne ze školy, se kterým z rodičů budou trávit víkend. „Neexistují přesně daná pravidla pro to, kdy, kde a jak dlouho se bude dítě zdržovat. Vše záleží na vzájemné dohodě. Rozhodnutí o společné péči soud pouze schvaluje, předpokládá tedy dohodu rodiče a je doporučována zejména u dětí starších.“ ([online], 2011)

2.2 Reakce dětí na rozvodovou a po-rozvodovou situaci

Reakce dětí – chování

Prožívání rozvodu rodičů u dětí nemusí být vždy katastrofální. Především proto, že se zmírní nepřátelské spory mezi rodiči. Nejprve si dítě musí uvědomit, že spory a na-

konec rozvod je záležitost dospělých, tedy rodičů, kteří jsou odpovědní za své rozhodnutí, a dítě by jim mělo důvěřovat, že svou situaci související se vztahem zvládnou vyřešit. Samozřejmě rozpad manželství rodičů dítěte se týká i jeho samotného, ale musí si uvědomit, že ono samo situaci nedokáže zvrátit, protože se jedná o partnerský vztah rodičů. Za další si dítě musí uvědomit, že není jeho vina, že se rodiče rozvádějí a také si nesmí dávat za zlé, že nedokázalo rodiče smířit (Smith, 2004, str. 35). Dítě se ovšem trápí, protože si neví rady, jak problém vyřešit. „Je možná překvapující, jak často a intenzivně se ´rozvodové´ děti zabývají ve svých fantaziích vlastním podílem na tom, že rodiče se nemají rádi a rozcházejí se. Důsledkem bývají někdy až dojemné snahy dítěte dávat rodiče dohromady. I dlouho po rozvodu některé děti ve svém denním i nočním snění žijí společně s oběma vlastními rodiči, kteří se mají rádi“ (Plaňava, 1994, str. 43). Dítě pociťuje silnou ztrátu. Ke svému životu potřebuje vztah a jistotu tohoto vztahu, což tvořili otec, matka a dítě. Najednou se dítě ocitá pouze s jedním rodičem a začíná mít obavy, jestli se ještě někdy uvidí s druhým rodiče nebo jestli druhý rodič není smutný. Dítě se zaobírá záležitostmi, se kterými není v jeho silách možnost něco udělat, napravit je. Proto, jak zmiňuje Plaňava ve své knize *Jak se nerozvádět*, dítě žije svým sněním o úplné rodině.

Reakce dětí na rozvod rodičů se odvíjí především od věku a pohlaví dítěte, dále podle osobnosti, psychické vyspělosti, temperamentu a charakteru, a schopností bojovat s překážkami, problémy. K bránění se proti nepříznivým jevům spojených s rozvodem rodičů, dítě může používat obranné mechanismy. Ty se mohou objevit, pokud se rodič zahledí sám do sebe a vnímá jen své pocity a problémy s domněním, že dítěte se tahle situace moc netýká, že je to jen mezi dospělými – rodiči. Také záleží na situaci, ve které se dítě ocitne. Při sporech rodičů, může dítě zaslechnout pouze pár vět, ze kterých si může vyvodit svou vlastní vinu na rozvodu rodičů. Pokud je dítě příliš účastněno při hádkách rodičů, může začít pociťovat strach a nejistotu. Případů v době rozvodu rodičů, kdy si dítě neví rady se ztrátou a nepříznivou životní situací, může být spousta a každé může reagovat jiným způsobem.

Hovoříme-li o reakcích nebo dopadech rozvodu na dítě, můžeme se zaměřit na reakce dětí v chování a v emocích. Někteří rodiče dovedou jen těžko rozpoznat, že se jejich dítě trápí. „Většina dětí prožívá po rozchodu rodičů tak složité a proměnlivé emoce, že pro dospělé je krajně obtížné jim porozumět. Dnes s očividnou radostí pobíhají a povykují s kamarády, ale za chvíli pláčou a utápějí se ve smutku. Zanedlouho nastane další změna

a děti jsou vzpurné a zlobivé. Rodiče, kteří se rovněž potýkají se smíšenými pocity, jsou zmatení přítomností takového chameleona v domě“ (Smith, 2004, str. 35). Autorka zdůrazňuje dětské vnímání problému. Dítě nezná takové situace, a tudíž neví, jak se má chovat. Nerozumí tomu, co se kolem něho děje a také nerozumí svým pocitům. Aby se dítě netrápilo a mohlo žít svým dětstvím, je potřeba pomoc od dospělých. Nejlépe od rodičů. Jedná se především o vysvětlení situace, aby dítě vědělo, co se stalo a jak to bude dál.

Mezi reakce na rozvod rodičů dítěte v chování, můžeme řadit – špatnou školní výkonnost, lhostejnost, lež, drobné krádeže, útěk z domova, zvýšenou neposlušnost, používání sprostých slov a nadávek, útěk k partě, zvýšená agresivita a mnoho dalších. Každé z těchto chování může být důsledkem nepříznivé situace v domácím prostředí, zapříčiněná například rozvodem rodičů.

Špatná školní výkonnost – Je reakce projevující se velmi často. Dítěti se zhorší prospěch ve škole, přestože před tím mělo prospěch výborný nebo uspokojující. Je to známka toho, že v dítěti se hromadí stres, napětí a úzkost a ono se není schopno soustředit, proto ten zhoršený prospěch. Jenomže rodiče reagují tak, že svalují vinu jeden na druhého. Tím se dítě dostává do začarovaného kruhu (Matějček, Dytrych, 2002, str. 43). Špaňhelová (2010, str. 56) ještě ke zhoršení školního prospěchu přidává negativní dopad spolužáků i učitelů. Učitel, který nebyl zvyklý na to, že konkrétně tohle dítě, kterému se z ničeho nic zhoršil prospěch, dostávalo samé jedničky a dvojky a najednou dostává trojky a pětky, může reagovat nepřiměřeným způsobem směrem k dítěti. Použitím negativního komentování se stav dítěte může ještě prohloubit. To samé platí ze strany spolužáků, kteří mohou na dítě reagovat různými posměšky, verbálním, ale i fyzickým napadáním nebo stačí, když budou jevit úplný nezájem o dítě. Jak již bylo zmíněno od autorů Matějčka a Dytrycha, zhoršení školního prospěchu bývá nejčastějším a nepodceňovanějším důsledkem na nepříznivou situaci v domácím prostředí. Dítě může mít najednou pocit osamění a dopadu rozvodu rodičů, mohou být o to hlubší a také déle trvající.

Lež – Drobnou lží se dítě může chránit před nepříznivou situací v životě. Avšak je důležité, aby si dítě uvědomovalo, co je fantazie a co jsou lži vyprodukované z myšlení dítěte. „Lží ve většině případů chce dítě na sebe upozornit, zranit někoho. Má vědět i o rizicích, které ze lží vycházejí. Že může být i ono vnímáno jako negativní, jako že něco provedlo.

Pokud je to lež určená ve vztahu k druhému člověku, dítě chce, aby se o této lži daný člověk dozvěděl. Aby tedy lží zapůsobilo právě na rodiče. Aby ho vyburcovalo k reakci. Prvotně si často neuvědomuje, že reakce rodiče bude negativní“ (Špaňhelová, 2010, str. 46). Dítěti nejspíš ani nevadí negativní reakce rodiče. Jde o reakci, jako takovou. Rodič totiž svým reagováním na vymyšlené lži, ujišťuje dítě, že mu na něm záleží. V době rozvodu nebo i po něm, jsou totiž rodiče zaměření na svoje problémy a trápení a neuvědomují si, že tím, že jim dítě lže, chce jen upoutat jejich pozornost na sebe. Ukázat, že ono je tady také.

Lhostejnost – Některé dítě může na nesoulad v rodinném prostředí reagovat svou lhostejností. Rodiče si takové jednání mohou vykládat jinak, než tomu ve skutečnosti je. Dítě totiž nemusí být lhostejné k situaci, ani k tomu, co si rodič prožívá, ale samo neví, jak reagovat. „Lhostejnost může být také do určité míry obranná póza dítěte.“ (Špaňhelová, 2010, str. 50) Dítě tedy může cítit různé emoce, ale neumí nebo nechce je dát znát svému okolí. „Zjevná lhostejnost dítěte může skrývat hlubokou sklíčenost pramenící z neschopnosti vyjádřit vlastní pocity – snad proto, že se dítě bojí, že se přestane ovládat.“ (Smith, 2004, str. 37) Pokud se tedy zvýšená lhostejnost u dítěte projeví v době rozvodu, nebo těsně po rozvodu a na takové úrovni, na kterou rodiče u dítěte nejsou zvyklí, mohou ji chápat jako zoufalost dítěte v nesnadné situaci, ve které se ocitlo. Jako horší variantu můžeme považovat situaci, kdy dítě pochází z rodiny, ve které není zvykem dávat city najevo. „Tyto děti možná pocházejí z rodin, kde se nepovažuje za vhodné dávat najevo sklíčené pocity (v některých rodinách je nevhodné dávat najevo jakékoli pocity) nebo je snad v rodině někdo, kdo dává své pocity najevo tak halasně, že má dítě dojem, že pro jeho city již není žádný prostor. Dítě má možná dojem, že kdyby své city projevilo, setkalo vy se s posměchem, a to je poslední věc, kterou si přeje“ (Smith, 2004, str. 38). V tom případě, že dítě pochází z takové rodiny, která není schopna vyjadřovat své pocity, je reakce dítěte těžko poznatelná.

Drobné krádeže – Dítě může dávat najevo své pocity a trápení mimo jiné i formou protestů. Drobné krádeže dítěte tedy hned nemusí znamenat katastrofické závěry, že dítě má špatnou výchovu anebo se z něj stává zloděj. V období nepříznivém pro dítě, to může být opět upoutání pozornosti rodičů, kteří jsou zahleděni do svých problémů a tím dítě nevědomky přesunuli na druhou kolej. Podle Špaňhelové (2010, str. 48), když se v rodině dějí náročné situace, tak dítě se může snažit na sebe upozornit rodiče. Drobnou krádež provede

tak, aby se na ni přišlo. Víceméně „volá“ o nápravě situace, ve které se jeho rodina nachází. Chce rodiče vyprovokovat k nějaké reakci, protože se domnívá, že negativním způsobem chování může urovnat poměry v rodině. Dítě má potřebu dát rodičům najevo, že se něco děje.

Neposlušnost, sprostá slova, užívání nadávek – S neposlušností dětí se nejspíš potýká každý rodič, užívání sprostých slov a nadávek se stále dítě nevykazuje jako trpící anebo úzkostlivé. Pokud však k těmto faktorům nedochází ve větší míře až, co se v rodinném prostředí objevil určitý nesoulad mezi rodiči. Samozřejmě dítě může ovlivňovat spousta jiných podnětů k tomu, aby používalo sprostá slova a bylo neposlušné. My se ale zaměříme pouze na kontext rozvodu. „Může se také stát, že v období, kdy se vrší hádky nebo mlčení nebo se blíží rozchod rodičů, se najednou rodič setká s tím, že dítě začne používat nadávky – i ve vztahu k rodičům. Neguje skoro všechno, co mu rodič řekne, nechce, neposlechne, nepůjde, neudělá, je mu všechno jedno, může se na to…“ (Špaňhelová, 2010, str. 60). Autorka tedy považuje za příčinu neposlušnosti, v době rozvodu rodičů, hádky anebo tichou domácnost, které v dítěti vyvolávají pocit vzteku. Za to Smithová (2004, str. 51) je toho názoru, že „Vztek má kořeny hluboko v minulosti. Pocity nejistoty, odmítnutí a selhání, jež jdou často ruku v ruce, nezačínají rozchodem rodičů. Model je dlouhotrvající a typ reakce, ať už se jedná o nepřátelství, nebo ústup, se rodí již před rozvodem. Dítě může vůči rodičům již dlouho pociťovat vztek, protože již dávno nenaplňovali jeho potřeby. Bez lásky a péče se nepodařilo vytvořit uspokojivé pouto a důsledek je zavržení a nevlídné zacházení.“ Špaňhelová (2010, str. 60-61) ještě k téhle problematice dodává, že neposlušnost a používání hrubých výrazů je hlavně mířeno proti osobnostně slabšímu a křehčímu. Vůči tomu, kdo je více zranitelný. Proto obětí nadávek a celkové neurvalosti dítěte bývá povětšinou matka. Jen málokdy jsou slovní útoky směřovány vůči otci.

Útěk z domova – Dítě neví, co se děje. Nerozumí svým pocitům a neví, jak se vzniklou situací naložit. Autorka Špaňhelová (2010, str. 51), popsala situaci útěku dítěte z domova takto: Může od nepříznivé situace v domácím prostředí utéct. Pokud si útěk plánuje delší dobu, začne shromažďovat různé potraviny, oblečení, ale také i přikrývku, aby bylo připravené na noc venku. Anebo útěk dítěte může být neplánovaný. Náhlým útěkem může reagovat na hádky a spory rodičů. Má potřebu dát najevo, že taková situace, ve které se právě jeho rodina ocitá, mu není příjemná a nechce v takovém prostředí dále být. Rodičům tak dává najevo, že něco není v pořádku (Špaňhelová, 2010, str. 51). Rodiče si často neu-

vědomují, že i když si hádky nechávají na pozdní večer, kdy mají dojem, že dítě spí, tudíž nebude poslouchat, o čem se rodiče baví, tak dítě ví, že se něco děje. Cítí dusnou atmosféru, která v domácím prostředí panuje a poté stačí, když zaslechne pár hanlivých slov, kterých rodiče používají navzájem proti sobě. Dítě má rádo oba rodiče, je to jeho rodina, proto nechápe, proč jsou na sebe zlomyslní a hrubí. Cítí velké nutkání situaci nějak vyřešit, zachránit svoji rodinu. Může si právě myslet, že když zmizí, uteče z domu, rodiče ho začnou hledat a uvědomí si, že mají držet při sobě.

Reakce dětí – emoce

Mezi emoční reakce dětí na rozvod rodičů můžeme zahrnovat – noční děsy, popření, pomočování, pocit viny, koktání, deprese, smutek, ztráta a osamělost, úzkost, strach a zmatek, ale také závist a úlevu. Reakcemi dětí se zabývají především autoři Špaňhelová, Smithová, Matějček a Dytrych. Projevů může existovat spousta, proto se následně popíšeme ty nejzákladnější emoční reakce dětí.

Dítě se cítí vinno – Jak již bylo zmíněno v reakci dítěte formou útěku z domova, že i když rodiče mají snahu se přes den kvůli dítěti nehádat, záměrně si své výměny názorů nechávají na večer, kdy mají pocit, že dítě spí, tak přes to dítě cítí, že se něco děje. Že není něco v pořádku. Dítě si všímá skutečností, jako že rodiče spolu nekomunikují a snaží se navzájem sobě vyhýbat. Také si rodiče mohou posílat různé vzkazy po dítěti. Dítě může začít cítit pocit, že kdyby nedostalo špatnou známku ve škole, nebo kdyby nezlobilo, kdyby doma více pomáhalo, rodiče by se nehádali. Protože mu nikdo z rodičů nevysvětlil, proč se k sobě chovají tak chladně, hádají se nebo, proč spolu nekomunikují, dítě začne mít pocit, že je to jeho vinna. „V některých případech se stává, že se dítě samo obviňuje za vzniklou situaci. Ono si připadá vinno, ono se zaobírá tím, co udělalo špatně, ono si vyčítá, že nebylo hodné, zlobí, špatně se učí, provedlo určitou lumpárnu. Má výčitky svědomí“ (Špaňhelová, 2010, str. 52). Autorka Smithová (2004, str. 54-55), ještě k reakci, kdy se dítě cítí vino, přidává: Rozvod rodičů může zapříčinit hluboké zoufalství dítěte. Pokud rodiče nejsou k dítěti upřímní, alespoň v rámci jeho vyspělosti a chápání, může mít rozvod na dítě obrovský negativní dopad. Autorka popisuje příběh Patrika, kterého opustil otec. Patrikovi bylo ze strany otce zprvu řečeno, že je to jeho vina, později Patrik zjistil, že otec už delší dobu udržuje vztah s jinou ženou. Situace zašla tak daleko, že se chlapec

pokusil vzít si život, protože si nedovedl představit žít bez táty. Díky tomu si matka všimla obrovského trápení svého syna a včas vyhledala odbornou pomoc, kde chlapec sdělil, jak svého otce nenávidí, protože mu lhal, ale zároveň vyslovil přání, že by se s otcem chtěl vídat častěji a chtěl cítit jeho lásku (Smith, 2004, str. 54-55). Je tedy velmi důležité, aby rodiče včas rozpoznali, co se dítěti honí hlavou, aby mohli co nejdříve zasáhnout. Oni sami většinou netuší, jak se v takových situacích, když se rozvádí s manželem, chovat. A co teprve dítě, které už vůbec nerozumí tomu, co se děje. Obě autorky poukazují na reflexi rodičů, kteří ve svém složitém vztahovém soužití vidí pouze svá trápení a smutek. Tady je důležité, aby si rodiče uvědomovali své role k dítěti. Měli by zabránit tomu, aby se dítě cítilo provinile.

Koktání – Mezi další emoční reakce dítěte patří koktání. „Je to vlastně projev toho, že má v sobě větší emoční náboj a neumí se s ním ´poprat´." (Špaňhleová, 2010, str. 54-55). V době konfliktních rodinných vztahů dítě nedokáže nebo neumí dát najevo své pocity jakýmkoliv způsobem. Jak zmiňuje Špaňhelová (2010, str. 55), dítě reaguje na konflikty v mezilidských vztazích, ve kterých žije a které se ho týkají, koktáním. Nedokáže se rozbrečet, rozkřičet, svěřit se někomu nejbližšímu, a tak své pocity v sobě dusí a neúčelně je navenek vypouští způsobem zadrhávání v řeči (Špaňhelová, 2010, str. 55).

Pomočování – Díky náročným situacím týkajících se dítěte, jako jsou spory, hádky anebo konečný rozvod rodičů, může dítě reagovat také pomočováním. Jednoduše, avšak výstižně, popsala autorka Špaňhelová (2010, str. 55-56), že dítě se může začít pomočovat ze strachu před rodičem, nebo při prudké hádce mezi rodiči. Není to činnost, kterou by dítě dělalo schválně, je to činnost, která je způsobena obrovským napětím a úzkostí. Projev toho, co dítě prožívá při těžkých okamžicích (Špaňhelová, 2010, str. 55-56). Pokud dítě začne projevovat své trápení pomočováním, je důležité, aby rodičova reakce nebyla taková, aby dítěti ještě více ublížila. Nejlépe by měla být snaha odstranit tento problém, nebo alespoň snížit. Vysvětlit situaci, která mezi rodiči nastala. Zároveň by také neměl přijít trest ani od jednoho z rodičů. Je důležité si uvědomit, že odpovědnými za obrovské napětí dítěte, jsou rodiče.

Úzkost, strach a zmatek – Smithová (2004, str. 55-57) hovoří o dětské úzkosti, zmatku a strachu, jako o zkušenosti, kterou děti získávají z jednání s rodiči. Vypovídá o tom, že se dospělým nedá důvěřovat, jelikož nedbají na dětská přání a pocity. Většina dětí se snaží zorientovat v současné rodinné události, a tak můžou začít číst dopisy rodičů, sbí-

rat útržky ze zaslechnutých telefonických rozhovorů. Také mohou odposlouchávat rozhovory dospělých anebo zjistit zajímavé informace od blízkých příbuzných, nejlépe od sestřenic a bratranců, v jejichž domácnosti dochází k méně tlumené diskuzi o tom, co se v rodině odehrává. Mezi nejčastější typy úzkostí u dětí, řadí autorka obavy dětí o své rodiče. Děti totiž přemýšlejí nad tím, jestli tatínek zvládne být sám? Jestli si dokáže uvařit jídlo? Také, jestli maminka dokáže spravovat všechny věci? V dětské mysli koluje spousta otázek a obav o rodiče. Dítě má také především strach, že zůstane samo. Bojí se, že ho rodič v noci opustí a ono se ráno vzbudí v prázdném domě a bude opuštěné. Další starosti, které vznikají u dětí po rozvodu rodičů, jsou ty, které na ně rodiče převádějí. Nejčastěji se jedná o neplacení výživného ze strany rodiče, který nesdílí společnou domácnost s dítětem. Matka zahrnuje dítě informacemi, že otec na něho neplatí peníze a tudíž může jít do vězení. V dítěti vzniká další obava, že tátu už nikdy neuvidí.

Autorka zdůrazňuje úzkost dítěte ze vztahu dospělých. Jde především o nesmíření a nevyrovnání se rodičů s faktem, že je manžel opustil a neuvědomují si, že pouhými hádkami, způsobují u dítěte obrovskou úzkost, se kterou si neví rady, ale také nesmírnou obavu o sebe sama. V případě rozchodu manželů, kteří nejsou tak úplně vyrovnáni s faktem rozvodu, může docházet k situacím, kdy se jeden z manželů bude snažit tomu druhému ublížit přes jejich děti. Dítě mohlo být často svědkem nejen fyzického násilí mezi rodiči, proto, když tatínek dětem řekne, že ublíží mamince z důvodu, že mu chce zabránit se s nimi vídat, dítě ztratí jediné bezpečné místo a to je domov. Může mít strach, že táta přijde v noci a mamince ublíží. „Obecně jsou děti příliš vystrašené, než aby dokázaly mluvit o násilí, jehož jsou svědky nebo jež prožívají, nebo o tom, že je rodiče týrají. Děti žijí v napjaté situaci rozpolcené loajality a prožívají neustálý strach, že rozzlobí jednoho nebo druhého rodiče, budou-li se ptát na věci, které je trápí“ (Smith, 2004, str. 57). Dále autorka Smithová zdůrazňuje, že „Takové úzkosti mohou být zdrojem hlubokého pocitu neštěstí, který některé děti skrývají za kouřovou clonu a předstírají, že o nic nejde.“ (Smith, 2004, str. 57). Další autorka, která se zabývá dětskými reakcemi na rozvod rodičů, Špaňhelová (2010, str. 70-71), ještě zdůrazňuje, že u dítěte může dojít k separační úzkosti. Může to být reakce na to, že se ocitlo bez jednoho rodiče. Tím byla oslabena jeho životní jistota. Dítě se tedy může více upnout na rodiče, se kterým žije, většinou na matku. Ale může dojít k situaci, kdy matka onemocní anebo z různých jiných důvodů, začne vyhledávat pomoc v péči od rodinných příslušníků. Přesněji řečeno, zrovna od těch, kteří mohou dítě hlídat. Dítě

je zvyklé na matku a najednou je každou chvíli u někoho jiného, může to být i u otce, na kterého třeba dítě není tak zvyklé. Pokud dítě samo neví, čeho se bojí, avšak pociťuje zvýšený strach a napětí, které nebude ventilováno, hovoří autorka o separační úzkosti (Špaňhelová, 2010, str. 70-71). Reakce, jako jsou úzkost, strach nebo zmatek, jsou na venek u dítěte těžko patrné. Pokud dospělí včas neodhalí trápení, které se v dítěti odehrává, může docházet k psychickým poruchám ve vývoji osobnosti. „Všechny stresové situace, kterým je dítě v průběhu rodinného rozvratu a rozvodu rodičů vystaveno, mohou vést nejen k poruchám vývoje osobnosti dítěte, ke vzniku různých psychopatologických obrazů, ale také, zvláště u chlapců, k antisociálnímu chování“ (Matějček, Dytrych, 1994, str. 137-138).

Reakce psychosomatické

Reakce psychosomatické patří mezi nejsložitěji rozpoznatelné reakce. Bez bližší diagnózy odborného lékaře, rodič, ve většině případů sám nevyhodnotí stav dítěte, jako reakce na rodinný rozvrat, způsobený psychickým stavem dítěte. Psychosomatické projevy jsou totiž spojovány s bolestí hlavy, s bolestí břicha, někdy doprovázené zvracením. Autorka Špaňhelová (2010, str. 53) zmiňuje, že pokud dítě podstoupí vyšetření u lékaře, výsledky tohoto vyšetření budou negativní. Rodič si proto může myslet, že se dítě např. pouze nechce jít do školy, a proto si vymýšlí, že mu není dobře.

Většinu ze zmíněných reakcí dítěte na rozvodovou a po-rozvodovou situaci, můžeme zahrnovat do krátkodobých reakcí, které uplynutím určité doby od rozvodu začnou ztrácet na síle i frekvenci. Závisí to především na spolupráci rodičů s dětmi, ale také i rodičů navzájem. Ale i brzké urovnání vztahů mezi zúčastněnými členy rozvodového řízení, nemůže vyloučit vznik dlouhodobých dopadů na dítě, které mohou ovlivnit celý jeho dospívající i dospělý život. Podrobněji si tyhle dopady popíšeme později.

2.3 Prožívání rozvodu „jedináčci“ versus sourozenci

Prožívání rozvodu rodičů dětmi může být, jak jsme si již zmínili, ovlivněno jeho vývojovým stádiem, ve kterém se právě nachází, dále také může být ovlivněno pohlavím a indi-

vidualitou dítěte (jeho osobností, inteligencí, psychickým stavem, apod.). Dalším faktorem prožívání rozvodu může být odlišnost vnímání této nesnadné životní situace jedináčky a sourozenci. Jedna z autorů, kteří se zabývají problematikou dětí po rozvodu, Heather Smithová (2004, str. 33) přikládá obrovský význam sourozencům. Zdůrazňuje fakt, že i když sourozenci mohou na venek působit nepřátelsky, ve skutečnosti jsou na sobě velmi závislí. Rodiče si mnohdy uvědomují pouze rivalitu, která mezi sourozenci panuje. A i když si sourozenci slovně nevyjádří své pocity k sobě navzájem, přesto o nich vědí. Mohou se jeden na druhého spoléhat, jsou pro sebe velmi důležití a v těžkých situacích jsou sourozenci v podstatě nezastupitelní.

Sourozenci, až na určité výjimky, jsou v podstatě nejlepší kamarádi, kteří o sobě vědí úplně všechno a znají se téměř od svého narození. Proto v době rozvodu rodičů hrají sourozenci opravdu nezastupitelnou roli. Když tedy dítě díky rozvodu přijde o jednoho z rodičů, je to pro něj neznámá a poměrně hodně stresující situace, která nabourává jeho životní jistotu. Pokud dítě má bratra nebo sestru, zkrátka sourozence, nezůstává v téhle situaci samo. Sourozenci se mohou navzájem podporovat a tím, že se mohou opřít jeden o druhého, jim stále zůstává ta životní jistota. Jsou i situace, kdy se rodiče dohodnou si rozdělit děti každý do své péče. „V některých zemích je obvyklé, že v zájmu spravedlnosti vůči oběma rodičům se děti rozdělí – jedno zůstává s otcem, druhé s matkou. Toto uspořádání však může rodičům působit obtíže a rozhodně není uspokojivé pro děti.“ (Smith, 2004, str. 33)

Také může docházet ke spolčení sourozenců vůči jednomu z rodičů. Většinou proti tomu, ze kterého děti mají pocit, že větší podíl viny na rozvodu nese právě on. Starší ze sourozenců může svého mladšího bratra nebo sestru navádět k nenávistnému postoji k jednomu nebo dokonce k oběma rodičům. Dalším autorem, zabývajícím se prožitkem rozvodu sourozenci, je Richard A. Warshak (2003, str. 282), který uvádí, že: „V jednotě je síla. Pro dítě je snazší chovat se nenávistně k rodiči, když podobně jednají i jeho sourozenci. Sourozeneckému tlaku může podlehnout dokonce i lehce odcizené dítě. Naopak v případě, kdy dítě nikdo nepodporuje, je pro ně mnohem těžší si udržet odmítavý postoj.“ A tady můžeme zaznamenat významný rozdíl mezi sourozenci a dětmi, které sourozence nemají. Ti tzv. jedináčci totiž také bývají popuzování proti jednomu z rodičů, nebo i neúmyslně tlačeni k tomu, aby si vybralo, na kterou stranu se přidá. Bohužel k takovému tlaku dochází ze stran jednoho či obou rodičů. Vzhledem k tomu, že dítě – jedináček, v době

rozvodu, se cítí nejvíce osaměle a má rádo oba dva rodiče, proto takové popuzování k vybrání si pouze jednoho z rodičů, mu situaci nijak neulehčuje. Autorka Špaňhelová (2010, str. 80) velice zajímavě popisuje stav jedináčka po rozvodu jeho rodičů: „Může se u něj také stát, že se více cítí jako mezi dvěma ohni. V některých případech se jej snaží jeden z rodičů dostat na svoji stranu. Dítě se může na tuto stranu vydat, ale vnitřně cítí, že to není dobře. Nemá ale navigaci od druhého sourozence, zda je jeho chování dobré, nebo ne.“ Právě proto, že je dítě jediné, se rodiče o něj můžou přetahovat. Většinou takové situace dítě prožívá ne zrovna nejlíp. Jako by nestačilo, že se cítí být úplně samo, nebo že ztratilo pevnou půdu pod nohama a prožívalo si spoustu dalších pocitů, se kterými si samo neví rady. Ještě navíc k tomu, se o něj začnou rodiče přetahovat a ponoukat jeden proti druhému. A tím se dítě dostává do další slepé uličky. Má totiž rádo oba dva rodiče. Jenomže je teď vystaveno situaci, kdy o nich musí poslouchat negativní připomínky a neslušné vyjadřování se. Kromě osamělosti, zklamání a ztráty jistoty, dítě ještě navíc pociťuje obrovskou zmatenost – rodiče jsou pro něj totiž vzorem a dítě je má opravdu rádo, proto neví jak se chovat a co vůbec dělat s tím, jak se rodiče teď navzájem očerňují. A v tom můžeme spatřovat opravdovou nevýhodu při posouzení prožívání rozvodu jedináčky a sourozenci. Dítě – jedináček si totiž často nemá s kým o problémech týkajících se nejen domácího prostředí popovídat. „Často se také trochu stydí se přiznat a říct vše, co si prožívá, svým vrstevníkům, kamarádům ve škole nebo na kroužku, svým příbuzným.“ (Špaňhelová, 2010, str. 81) a dále autorka zmiňuje, že: „V mnoha případech dítě – jedináček touží po přátelství, po někom, s kým by si mohlo všechno říct, komu by se mohlo svěřit. Ten někdo není, nemá ho.“ (Špaňhelová, 2010, str. 81)

Rozvod rodičů je svým způsobem náročný pro většinu dětí. Nejdůležitějším bodem je to, jak se rodiče k dětem i k sobě navzájem zachovají. Dalším důležitým bodem je, jestli dítě má někoho, na koho se může kdykoliv a s čímkoliv obrátit hlavně tedy s tím, co se týká rozvodu rodičů. Pokud tou osobou není rodič, nebo nějaká jiná příbuzná osoba sdílející jednu domácnost s dítětem, může to být právě sourozenec, kdo dítěti bude oporou. V případě dítěte – jedináčka to mohou být především rodiče. Ti by si měli uvědomit vážnost situace a dítěti pomoct s prožíváním téhle nesnadné fáze, kterou musí projít a ne, se zabývat pouze svým trápením.

2.4 Dlouhodobé dopady na dítě po rozvodu

Již několikrát v téhle práci bylo zmíněno, jak je rozvod rodičů náročný a tíživý pro dítě. Vyjmenovali jsme si většinu nejčastějších krátkodobých reakcí dítěte. Ale to, co my považujeme za stěžejní, jsou dlouhodobé dopady na dítě. Tyto dopady totiž ovlivní celý jeho život. Jeden z mála autorů, který se v České republice zabývá dlouhodobými dopady rozvodu na dítě, je J. Pavlát (2011, str. 297-300), který rozdělil tyto následky do šesti kategorií – prosperita; vzdělání; emoční problémy; klinické symptomy, návykové látky, psychosociální problémy; reprodukční a sexuální chování; delikvence. Příčin, které se zaslouží na vzniku těchto dlouhodobých následků, je spousta. Dítě v době dětství prožívá nesmírné množství emocí spojené s rozvodem rodičů. Vnímá, jaký způsobem rodiče řeší konflikty, také jak se o sobě vyjadřují před ostatními lidmi. Velmi intenzivně cítí, když jeden z rodičů se hodně trápí a je smutný. To je další příčina, která může ovlivnit budoucí život dítěte.

Prosperita – Rozdíl mezi dětmi z rozvedených rodin a dětmi z nerozvedených rodin můžeme pozorovat především v období adolescence a mladé dospělosti. To je právě období, kdy rozdíly v prosperitě mezi dětmi z úplných a neúplných rodin jsou nejvíce patrné. Osoby, které pochází z rozvedené rodiny, mají většinou nižší úroveň vzdělání a taky příjmu. Mnohdy tyto osoby nedodělají své vzdělání až do konce. Také trpí častější nezaměstnaností a závislosti na sociální podpoře. Faktorem, který může dodatečně pozitivně ovlivnit prosperitu dítěte v období rané dospělosti, je dobrý vztah s rodiči. Rozvod totiž může snižovat schopnost dítěte uzavřít harmonické manželství, což může být zapříčiněno i ne příliš ideálními vztahy s rodiči, především s otci. Dále bylo prokázáno, že osoby pocházející z neúplných rodin, se dožívají v průměru o čtyři roky nižšího věku, jejich životní styl je na nižší úrovni, a celkově dochází k výraznému rozdílu v životní pohodě a prosperitě, oproti těm, kteří pochází z rodiny úplné.

Vzdělání – Horší školní prospěch můžeme pozorovat opět v období adolescence. Rozvod rodičů totiž může zapříčinit, že jejich potomci mají horší známky, menší studijní aspirace a také dvakrát větší pravděpodobnost, že nedokončí středoškolské vzdělání, oproti těm, kteří pocházejí z nerozvedené rodiny. Může to být zapříčiněno tím, že rozvedení otcové ztrácí zájem o studijní výsledky dětí a také se z jejich strany nedostává dostatečná podpora dítěte v dalším studiu. Ve většině případů jsou následky takové, že dospělý jedinec, který pochází z neúplné rodiny, dosahuje menší úrovně vzdělání, také menšího příjmu,

nestability na pracovní pozici a častěji mající ekonomické obtíže. Z Eastovy studie, kterou ve své práci zmiňuje Pavlát ([online], 2011), se můžeme dozvědět, že ženy pocházející z neúplné rodiny mají větší pravděpodobnost vzniku psychických problémů a také více problémů v partnerských vztazích. U obou pohlaví byla zjištěna větší míra rizikového chování ohrožující zdraví a také častější rozvodovost.

Klinické symptomy, návykové látky, psychosociální problémy – Dítě po rozvodu rodičů prožívá hodně pocitů, jako je strach, zmatení, smutek, které můžeme řadit mezi krátkodobé reakce, jelikož jejich prožívání nemá dlouhého trvání. Takovou hlavní emocí, která přetrvává až do dospělosti, je hněv. Hněv může dlouhodobě doprovázet také deprese a úzkost. Na základě toho, může být u dětí pocházejících z rozvedených rodin, patrné horší duševní zdraví až po dobu několika let po rozvodu rodičů. Podle výzkumů je patrné, že u adolescentů z neúplných rodin je větší pravděpodobnost užívání drog, alkoholu a cigaret. Také mohou začít dříve se sexuálním životem, než osoby pocházející z úplných rodin. V dospělosti tito jedinci mají menší sebevědomí, jsou úzkostnější, mají více příznaků deprese, paranoidity a narcismu. Mohou být také méně sociálně průbojní než dospělí z nerozvedených rodin.

Delikvence – Děti z rozvedených rodin mohou mít problémy s chováním, mohou být asociální a delikventní. Mají v sobě nahromaděnou agresi a tu ventilují spácháním různých kriminálních činů, které mohou být potrestány i odnětím svobody.

Emoční problémy – Dítě může pociťovat strach o rozvedené rodiče, především o matku. V takových případech často dochází k přetížení jedince, který má nestálou potřebu být oporou rodičům. Rozvod rodičů také může způsobit přílišnou emoční nejistotu u svých dětí, které tuhle nejistotu promítají do svých partnerských vztahů v dospělosti. A dalším aspektem, který rozvod může ovlivnit, je problémové projevování emocí, což by se dalo také zahrnout do nepříznivého ovlivnění budoucího vztahu. Tento problém s projevováním emocí byl prokázán především u chlapců, pocházejících z neúplné rodiny. Výzkum, který proběhl v letech 1966 – 1992, jehož autorem je Wallerstein ([on-line], 2013) potvrdil, že v období dospívání, pociťují děti z rozvedených rodin, silnou tužbu po otci a také se obávají zklamání z milostných vztahů.

Reprodukční a sexuální chování – „Jedna studie konstatovala, že u dívek, jejichž rodiče se rozvedli v jejich dětském věku, nastupuje puberta dříve, jsou časněji sexuálně aktivní, mají více sexuálních partnerů, jsou častěji předčasně těhotné a dříve opouštějí domov. Tři-

cet procent adolescentů ve věku do dvaceti let přivede na svět dítě, zatímco u adolescentů z úplných rodin je to jen patnáct procent. V milostných vztazích jsou častěji nejistí, zažívají konflikty a nepohodu.“ (Pavlát, 2011, str. 299) A nejedná se jen o problémové vztahy v období adolescence. Děti pocházející z rozvedené rodiny jsou touhle zkušeností ovlivněni celý svůj život, takže i v dospělém životě při utváření partnerských vztazích. Problémy spojené se zážitkem rozvodu svých rodičů jsou například nemožnost řešit konflikty ve vztahu s partnerem, také může docházet k intenzivnější žárlivosti a především k častějším rozchodům, či rozvodům. Jedinec totiž není schopen řešit problémové situace a jednodušší mu přijde vztah ukončit.

3 PARTNERSKÉ VZTAHY

V předchozí kapitole jsme si nastínili problémy spojené s reakcemi dítěte na rozvod rodičů a závěrem jsme uvedli určitý vliv rozvodu na utváření a prožívání partnerství. V následující kapitole tedy navážeme na partnerské vztahy dětí, které pochází z rozvedené rodiny.

Úvodem si vymezíme pojem partnerství. Partnerství je vztah dvou lidí, založený na vzájemné lásce, porozumění a společných cílech. Většinou se jedná o milostný či citový vztah muže a ženy, můžeme se setkat ale i se vztahem homosexuálním. Naše zaměření se bude ubírat spíše směrem k partnerskému soužití muže a ženy, k jejich vzájemným vztahům, ale také i působení těchto vztahů na potomky partnerů.

Za nejzákladnější faktory ovlivňující zdravé partnerství, můžeme považovat respekt, podporu a vzájemnou důvěru mezi partnery. Dalšími neméně důležitými faktory jsou komunikace mezi partnery a společné zájmy, volnočasové aktivity. Avšak v poslední době dochází k převratným změnám v partnerském soužití. Katrňák a Fučík (2010, str. 20) posuzují dnešní vztahové uspořádání jako zásadní proměnu v posledních desetiletích. Tyto změny přisuzují odrazu širších celospolečenských změn – vysoký nárůst počtu rozvodů, rozšíření nesezdaného soužití či zvyšující se počet nemanželských dětí. V dřívějších dobách bylo nemyslitelné soužití dvou lidí, aniž by složili manželský slib. V dnešní době můžeme hovořit o pravém opaku, soužití partnerů ještě před vstupem do manželství je považováno za zcela normální a běžný jev.

Můžeme tedy hovořit o změnách rodinného uspořádání, avšak funkce partnerství ve většině případů zůstávají neměnnými. „Lidé hledají partnery z mnoha důvodů. Společný život s blízkým člověkem je stále vysokou hodnotou, i když se představy o formě společného života mění. Historie lidského rodu je dlouhá, zájmy přírody jsou jasné. Někdy se snažíme nevidět a neslyšet, ale volání rodu je silné.“ (Venglařová, 2008, str. 19) Názor Venglařové můžeme doplnit názorem Matějčka (1994, str. 18), který zdůrazňuje, že rodina spočívá na manželství a dnešní manželství jsou na rozdíl od dřívějších dob založené na lásce, tedy na tom, co pojem láska představuje pro mladé lidi. Stěžejním faktem je, že dnes se již manželství neuzavírají z rozumu či hospodářské nutnosti, jako tomu bylo v minulém století. Dnes hraje důležitou roli láska. Avšak tento cit může být krásný a ušlechtilý, ale za to velmi křehký a jemný. Z toho důvodu se tato manželství předčasně rozpadají s tím

rozdílem, že jsou tomu přítomni potomci manželů, a to ve velmi nízkém věku. Dnešní generace není naučena předchozími generacemi, jak zajistit fungování manželství postavené pouze na lásce. Nebyla jí předána zkušenost, kultivovanost, ani vzdělanost potřebná k udržení manželského svazku tohoto typu a to z důvodu, že se jedná o novinku ve společnosti, se kterou se v minulých dobách jen zřídka mohli setkat.

Správné fungování partnerství nebo lépe řečeno, manželství je nejzákladnější potřebou pro zdravou rodinu a především zdravý vývoj dětí. I přes mnohé překážky naskytující se ve společnosti dnešní doby, je rodina základ.

3.1 Navázání partnerských vztahů

K prvním navazování partnerských vztahů dochází většinou v období dospívání dítěte. Jde především o experimentální milostné vztahy, kdy se dospívající jedinec sexuálně seznamuje s osobou opačného pohlaví. Opustíme-li od prvních sexuálních vztahů v období dospívání jedince, dostaneme se k období mladé dospělosti, kdy partnerské vztahy získávají na hloubce, kvalitě a také dlouhodobosti vztahu. „V rané dospělosti dozrává partnerství z úrovně experimentace do fáze trvalejšího a stabilnějšího monogamního vztahu.“ (Vágnerová, 2000, str. 327)

Navazování partnerských vztahů hodnotí autoři Katrňák a Fučík (2010, str. 22 – 23), jako změnu pravidel posledních desetiletí. Jedná se především o uvolnění těchto pravidel. Důležitým aspektem, i přes rozvolněná pravidla, však pořád zůstává nalezení dobrého vztahu. Nejzákladnějším prvkem uvolnění je svobodná volba mladé generace při výběru partnera či partnerky. Kontrola rodičů nad výběrem partnera či partnerky svých dětí je již dávno minulostí. Volba proto zůstává pouze na dětech samotných.

Vzhledem k samostatnému výběru partnera či partnerky mladými dospělými, bez asistence rodičů nebo jiných kompetentních zkušených osob, je nesmírně důležitý sociální základ jedince. Kvalitu sociálního základu jedince ovlivňuje původní rodina, ve které se dítě naučí rozpoznat ženské a mužské role, také přejímá vzorec chování svých rodičů, někdy i nevědomky, například při konfliktech a jejich řešeních. Dítě se zkrátka učí od svých rodičů, které považují za svůj vzor. „Prvním vzorem je pro syna otec, pro děvče matka. Pokud je jeho/její role důstojná, podporuje dobré soužití a plní své funkce v chodu rodiny, může ji

dítě přijmout. Dcery se ztotožní s rolí matek, synové s rolemi otců.“ (Venglařová, 2008, str. 28)

Vývoj partnerského vztahu se odráží ve třech fázích, které blíže popisuje autorka Venglařová (2008, str. 32 – 33). První fází je zamilovanost – jedná se o nejnaivnější fázi, která je založená na slepé lásce a sexuální přitažlivosti. Partneři nejsou schopni objektivního zhodnocení toho druhého. Druhou fází partnerského vztahu je láska. V téhle fázi se partneři zpátky vrací k normálnímu životu, jsou spolu navzájem spokojení a jejich společný vztah je naplňuje radostí a umožňuje rozvoj osobnosti obou partnerů. Poslední, třetí fází je partnerství, vzájemné propojení. Partneři znají své silné, ale i slabé stránky a jsou ochotni je navzájem respektovat. Žijí spolu, podílejí se na chodu domácnosti a i výchově dětí.

Rodinný základ v každém jedinci, může umožnit pohodlné proplutí zmíněnými fázemi partnerského vztahu a tím dospěje k naplnění tohoto vztahu. Nebo horší variantou je, že naše věno z původní rodiny, převzaté způsoby chování či jednání, nám znemožní nebo ztíží fáze partnerství a tím může celkově narušit budoucí vztahy.

3.2 Výchova k partnerskému vztahu v rodině

V předchozí podkapitole jsme si nastínili významnost vlivu původní rodiny při navazování partnerských vztahů. „Rodina, ve které vyrůstáme, nás velmi silně ovlivní. Většina lidí podvědomě přejímá model partnerského soužití, jaký zažívá ve své první rodině. I když se zuby nehty bráníme, je to v nás.“ (Venglařová, 2008, str. 17)

Samozřejmě utváření partnerských vztahů je ovlivněno také genetickým základem a schopností samostatného rozhodování. Tedy, ne úplně všechny negativní vzorce ve vztahu, můžeme přisuzovat pouze vlivu rodičů, ale i přes to mnoho autorů přisuzuje obrovský význam právě vlivu původní rodiny.

Dítě je formováno vlivem veškerého života rodiny, zejména pak:

- prostředím, v němž žije;
- rodinnou atmosférou;
- osobnostními rysy obou rodičů a jejich vzájemnou souhrou;
- emocionálními vztahy v rodině;
- činnostmi rodičů (zejména osobním příkladem rodičů);

- individuálně vytvořeným systémem povinností a práv jednotlivých členů rodiny;
- rodinným systémem hierarchie hodnot (Marádová, Hajná, 1989, s. 27).

Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, vytváří základy pro spokojené dětství, zdravé dospívání a pozitivně ovlivňuje rozvoj osobnosti jedince. Lásku rodiče k dítěti, zájem o něho, starost a pečování o dítě, můžeme zahrnout do vhodného prostředí, pro zdravý vývoj dítěte. Dle autorky Venglařové (2008, str. 55) začínají naše první vztahy již dávno před narození, kdy se rodiče na dítě těší, mají z něj radost a plánují svůj život s ním. Tím dochází k prvnímu silnému vztahu, který nás ovlivní navždy. Vlastní jisté místo a dobrý vztah k lidem v rodinném prostředí jedince připravuje na složitosti v dospívání a především na složitost vztahů v partnerství v dospělosti.

Existují i rodiny, především rodiče, kteří svým dětem nevěnují dostatečnou lásku, pozornost a péči. Většinou jde o neúmyslné chování, ke kterému může docházet v neúplných rodinách, kdy dítě vyrůstá samo s jedním rodičem, nejčastěji s matkou, která se může až přespříliš zaobírat svým trápením a smutek, díky čemu lehce přehlédne strádání dítěte. I když jde o chování neúmyslné, dopad na dítě může být obrovský. V dospělosti, hlavně tedy v partnerském soužití, se může častěji a především intenzivněji snažit o pozornost a lásku od druhého partnera. A pokud i tentokrát nedochází k uspokojení těchto potřeb, může dojít k opětovnému zklamání a konfliktnímu jednání mezi partnery.

Nesmírně důležitým faktorem je také vzájemné chování rodičů. Jedná se totiž o první a nejvýznamnější partnerský vztah, který dítě dokáže zaznamenat a podle kterého se v dospělosti po většinou řídí, mnohdy i nevědomky. Dle Bandurovy teorie sociálního učení z roku 1977 ([online], 2009) lze pojmout partnerský vztah rodičů dětmi, pravděpodobně jako vzor vlastního partnerského soužití.

Venglařová (2008, str. 27) se svým způsobem ztotožňuje s Bandurovou teorií sociálního učení. Zdůrazňuje, že jedinec má tendenci opakovat způsoby chování, které vnímá kolem sebe. Nemusí vždy jít jen o pozitivní přebírání způsobů chování, ale i k tomu, co se nám nelíbí. Dobrý základ je možno získat především ve fungujícím rodinném prostředí, kde jedinec vnímá role matky, co by ženy, a role otce, co by muže. Je velkou pravděpodobností, že se rodinný model přenese do dospělosti dětí.

To, že způsoby vzájemného chování mezi rodiči dítě přejímá v dospělosti za vlastní, je jedním z aspektů. Dalším takovým aspektem je přejímání rolí od rodičů. Koncep-

ce duplikačního rodičovského teorému, jehož autory jsou Buda s Šípová, nás obeznamuje s působením mužské i ženské role v původní rodině, které si dítě osvojí a dále má tendenci tyto role neuvědoměle opakovat ve svém vlastním manželství.

Naše zaměření spadá k neúplným rodinám, respektive k rozvedeným rodinám, které ovlivňují utváření partnerského vztahu dítěte. V dnešní době je již celkem běžné pocházet z neúplné rodiny, zapříčiněné právě rozvodem rodičů. „Soužití takových rodin je poznamenáno různými obtížemi. Pro náš zájem o partnerské vztahy je hlavní absence vzoru jednoho z partnerů, otec nebo matka často převezme zároveň roli druhého rodiče. Dítěti pak chybí vzor druhého pohlaví a navíc často fungování rodiče, který v rodině zůstal sám, není úplně typické.“ (Venglařová, 2008, str. 30) Autorčino zmínění o absenci vzorů v rodině, považujeme za hlavní a primární utváření postoje jedince, jak sám k sobě, tak i ke svému partnerovi.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KONCEPTUÁLNÍ RÁMEC

Praktická část bakalářské práce se zabývá dětmi, které pocházejí z rozvedených rodin a problematikou partnerských vztahů těchto dětí v období mladé dospělosti. Zkoumání vlivu na partnerské vztahy mladých dospělých je založeno na předpokladu, že při navazování prvních vážnějších vztahů je vliv původní rodiny nejintenzivnější. Respektive, zda rozvod rodičů ovlivňuje utváření partnerských vztahů dětí, je to především v době navazování těchto prvních vztahů. Z toho důvodu byl zvolen záměrný výzkumný vzorek respondentů, který pochází z rozvedené rodiny a nachází se v období mladé dospělosti.

Rozvod rodičů ovlivňuje spoustu oblastí týkajících se jejich dítěte, ať hovoříme o vzdělání, prosperitě či emočních problémech. V rámci různých výzkumů bylo možné zjistit, že na vyjmenované oblasti, rozvod rodičů, působí většinou negativně. Naší snahou v praktické části bakalářské práce je tedy zjistit, zda rozvod rodičů významným způsobem ovlivňuje partnerské vztahy dětí a zda na tyto vztahy působí pozitivně či negativně. Zvolený výzkum našeho tématu je kvalitativní metodologie.

Výzkum byl zvolen na základě aktuálnosti tématu. Již v úvodu bakalářské práce bylo zmíněno, že Česká republika se nachází na světové špičce rozvodů. Pokud se tedy rozvádí téměř každé druhé manželství a navíc pokud se jedná o rodiny s dětmi, můžeme naše téma považovat za aktuální. Dalším důvodem volby tématu bakalářské práce, bylo nedostatečné věnování pozornosti ze strany výzkumu a literární tvorby, na českém území. Mnoho zahraničních i tuzemských autorů i výzkumníků se zabývá především krátkodobými dopady rozvodu rodičů na dítě. Pouze v ojedinělých případech v České republice, můžeme v literatuře dohledat dlouhodobé dopady na dítě. A tím méně jsme schopni dohledat bližší informace o přetrvávajícím působení rozvodu rodičů na dítě i v jeho dospělém životě. V rámci naší práce se jedná především o působení na partnerské vztahy těchto již dospělých dětí, což můžeme považovat za neméně důležitý dopad rodičovského rozvodu.

Záměr výzkumu spočíval v obeznámení dlouhodobých dopadů dětí z neúplných rodin. V souvislosti se sociální pedagogikou můžeme účel výzkumu shledávat v prevenci vzniku sociálně patologických jevů v rámci partnerských vztahů, na základě znalostí dlouhodobých následků a celkového vědomí vlivu rozvodu na dětí.

4.1 Výzkumný problém

Jako výzkumný problém jsme si stanovili: „Výzkum působení rozvodu rodičů na partnerské vztahy jejich dětí v období mladé dospělosti.“ Na základě studia odborné literatury, následného vypracování teoretické části bakalářské práce, praktickou část provádíme v rámci kvalitativního výzkumu. Domníváme se, že rozvod rodičů má na dítě obrovský vliv, nejen po vývojové stránce dítěte, ale především na budoucí dospělý život konkrétního jedince. Dítěti může chybět zkušenost v soužití s opačným pohlavím, pokud se rodiče rozvedli a dítě vyrůstalo pouze s jedním z nich. Nemá totiž od rodičů „naučené“ žít s druhým partnerem. Řešení konfliktů v partnerském vztahu, společné soužití, následné rozdělení rolí, co, kdo a jak bude obstarávat, nebo se také může jednat o banální situace, kdy dítě ve svém partnerském vztahu nebude vědět, jak se zachovat, jak reagovat, jak vzniklé konflikty s partnerem či partnerkou řešit. Nakonec jedinec může dospět k závěru, že bude raději sám. Tím může docházet k opětovnému zklamání, osamělosti a bolesti. Proto v rámci praktické části bakalářské práce zjišťujeme, zda správně předpokládáme, že rozvod rodičů má nevylučitelný vliv na utváření partnerských vztahů dětí anebo se prokáže, že rozvod na dítě nemá tak silný dopad, jak se domníváme.

4.2 Výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumného šetření bakalářské práce je, na základě rozhovorů se záměrně vybraným vzorkem respondentů pocházejících z rozvedených rodin, zjistit, zda má na utváření partnerských vztahů těchto zúčastněných respondentů, vliv rozvod jejich rodičů či nikoliv.

Při hledání partnera či partnerky, může nastat v průběhu života řada problémů, které doprovází utváření partnerských vztahů. Mohou to být různé problémy, například finance, věkový rozdíl mezi partnery, bytová situace a mnoho dalšího, s čím se potýká řada jedinců, pocházejících z úplné i neúplné rodiny. Otázkou však zůstává, zdali také významným způsobem ovlivňuje jedince fakt, že pochází z rozvedené rodiny. Našim cílem není zaměřit se na věk dítěte, ve kterém muselo absolvovat rozvod rodičů, ale především se zaměříme na absenci jednoho z rodičů. Dítě totiž přejímá ženskou či mužskou roli především od svých rodičů. Domníváme se, že chybějící rodič významně ovlivní partnerské soužití

jejich dítěte v období dospělosti. Otázkou je, do jaké míry je tato absence schopna ovlivnit partnerství dospělého dítěte. Zda dochází k dalším problémům, jako vyhýbání se dlouhodobému soužití, společnému bydlení, nedostačující důvěry, případně neschopnost řešit konflikty v partnerském životě. Našim úkolem je z uskutečněných rozhovorů s respondenty vybrat potřebné informace a na základě těchto informací posoudit významnost vlivu rozvodu rodičů.

Obecným a především hlavním cílem tedy je zjistit vliv rozvodu rodičů ve vztahu k navazování partnerských vztahů dětí.

K obohacení naší bakalářské práce jsme si také stanovili dílčí cíle výzkumu:

- Zjistit názor respondenta k rozvodu jeho rodičů
- Zjistit respondentovy představy o partnerství
- Zjistit, jakým způsobem respondent řeší konflikty v partnerském vztahu
- Zjistit okolnosti týkající se navazování partnerských vztahů respondenta

4.3 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou nedílnou součástí výzkumu. Na základě stanovených dílčích cílů, které jsme zmínili v předchozí kapitole, byly zvoleny výzkumné otázky. Tyto otázky úzce korespondují se stanovenými dílčími cíli.

Výzkumné otázky:

1. Jaký je názor respondenta na rozvod rodičů?
2. Jaké jsou respondentovy představy o partnerském vztahu?
3. Jaký je respondentův názor na konflikty v partnerském vztahu?
4. Jaké jsou okolnosti v navazování partnerství respondentů?

5 DESIGN VÝZKUMU

5.1 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je záměrného výběru a jedná se o čtyři respondenty, konkrétně tři ženy a jednoho muže. Aby tito respondenti mohli být zahrnuti do výzkumného šetření, musí splňovat všechna stanovená kritéria.

Kritéria pro zkoumaný vzorek:

- Rozvod rodičů v průběhu respondentova dětství (není blíže specifikováno věkem dítěte)
- Respondent se musí nacházet ve věku 20 – 30 let
- Minimální trvání partnerského vztahu alespoň dva roky

Rozvod rodičů v průběhu respondentova dětství, je jeden z nejzákladnějších požadavků pro výzkumné šetření. Jako podstatnou informaci nepovažujeme věk dítěte v době rozvodu jeho rodičů. Naše pozornost se zaměřuje konkrétně na absenci jednoho z rodičů, u všech našich respondentů se jedná o absenci otce ve výchově.

Uvedený věk 20 – 30 let můžeme považovat za období mladé dospělosti, jak tohle období nazvala autorka Vágnerová (2000, str. 301), která jej specifikovala: „Počátek dospělosti není v naší společnosti jednoznačně vymezen nějakým specifickým mezníkem či rituálem, který by tuto zásadní změnu potvrzoval. Jediným, alespoň přibližně takto definovatelným faktorem je dosažení právní dospělosti, zletilosti.“ My jsme si tedy stanovili věk mladé dospělosti od dvaceti let, což můžeme považovat za počátek trvalejšího navazování partnerství. Před dvacátým rokem totiž dochází spíše k experimentálním milostným a především krátkodobým vztahům. Jak zmiňuje Vágnerová (2000, str. 326): „Takový vztah má jinou kvalitu, než měly předchozí milostné experimenty, a proto se může stát perspektivním základem dalšího párového rozvoje.“

K výzkumnému šetření jsme požadovali minimální délku respondentova partnerského vztahu alespoň dva roky, což považujeme za dostačující délku dlouhodobého vztahu v rámci našeho výzkumu. Není povinností, aby výzkumný vzorek právě setrvával ve vztahu. Základem je, aby měl osobní zkušenost s takovým vztahem po dvacátém roce svého života. Dva respondenti zúčastněni výzkumného šetření právě setrvávají ve vztahu, jeden udržuje partnerství na dálku a poslední z respondentů již vztah ukončili.

Bližší seznámení s respondenty umožňují konkrétnější informace uvedené v následující tabulce (viz Tab. 1 Výzkumný vzorek 1), kde je vymezeno pohlaví, věk i současný partnerský stav respondentů.

Tab. 1 Výzkumný vzorek 1

Respondent	Pohlaví	Věk	Stav	Soužití s partnerem
Denisa	Žena	23	Svobodná	Ne
Dan	Muž	22	ve vztahu	Ano
Lenka	Žena	30	ve vztahu	Ne
Martina	Žena	22	ve vztahu	Ne

5.2 Metody sběru dat

Podstatným a základním bodem je podrobné nastudování si odborné literatury obsahující informace v oblasti kvalitativního výzkumu. I když se kvalitativní výzkum může na první pohled zdát uvolněnější oproti kvantitativnímu výzkumu, příprava k realizování výzkumu je poměrně náročná. Podstatným aspektem pro dosažení kvalitního výsledku výzkumu je získání důležitých kompetencí z oblasti strategických postupů při provádění kvalitativního výzkumu.

Za metodu sběru dat jsme si zvolili hloubkový rozhovor. Rozhovor obecně patří mezi nejpoužívanější metody k získávání dat v oblasti kvalitativního výzkumu. V rámci rozhovoru můžeme získat více informací než z použití běžného dotazníkového šetření. Důležitou roli při provádění rozhovoru zastává navozená atmosféra. Příjemná atmosféra může v respondentovi navodit důvěru v tazatele a tím se objevuje možnost otevření respondenta. Díky otevřenosti respondenta se můžeme zaměřit na zkoumaný problém více do hloubky, a pokud nám některé informace budou nejasné anebo nebudou vůbec poskytnuté, v rámci rozhovoru se můžeme respondenta dotázat.

Zvolený hloubkový rozhovor, jako metoda sbírání dat, byl realizován s každým respondentem individuálně. Při rozhovoru tedy byl účasten pouze tazatel a jeden konkrétní respondent. Snahou bylo navodit příjemnou atmosféru a pocit bezpečí u respondenta, zajistit, aby rozhovor probíhal na příjemném a klidném místě, s možností absolutního soukromí. Jako nejvhodnější prostředí pro realizování rozhovorů jsme zvolili domácí prostředí respondenta, takto probíhané rozhovory byly uskutečněny celkem u tří respondentů. Pouze u jednoho respondenta byl rozhovor realizován na veřejném místě, v interaktivní místnosti v knihovně, ale domníváme se, že nedošlo k nějakému negativnímu ovlivnění v jeho spolupráci. V domácím prostředí i v knihovně nedošlo k narušení rozhovoru třetí osobou, ani k žádnému jinému rušivému podnětu. K zaznamenávání rozhovorů byl použit záznam zvuku v notebooku. Respondenti byli předem upozorněni na nahrávání jejich výpovědí a souhlasili s tímto zaznamenáváním dat. Také byli obeznámeni, z jakého důvodu s nimi realizujeme výzkum.

Rozhovor byl prováděn na základě návodu v podobě připravených otázek. Jelikož naším typem sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor, měli jsme sepsán seznam určitých bodů, otázek, podle kterých se rozhovor odvíjel. Důvodem polostrukturovaného rozhovoru, bylo zajištění, aby respondent neodbíhal od stanoveného tématu. Pokud respondentovy výpovědi nebyly dostačující a my jsme potřebovali více informací k probírané oblasti, využili jsme možnosti dotázat se respondenta, abychom získali konkrétnější výpovědi potřebné pro zpracování výzkumu.

Začátek rozhovoru byl spíše zaměřen na vytvoření příjemné atmosféry a vzájemné důvěry. Jednalo se především o tzv. stimulující otázky, volené z důvodu navození motivace dotazovaného. Ve druhé fázi rozhovorů bylo užito tzv. sondážních otázek, za pomocí kterých, jsme mohli při rozhovoru jít více do hloubky, tudíž získat konkrétnější, zúžené informace. V poslední fázi, neboli na závěr, bylo našim cílem zjistit subjektivní pocity a vnímání jedince. Zda připouští anebo vyvrací vliv rozvodu svých rodičů.

Po provedení všech potřebných rozhovorů následovalo doslovné přepsání těchto dat. Každý rozhovor byl tedy písemně zaznamenán a následně zpracován.

5.3 Metody Analýzy dat

Metoda analýzy dat byla prováděna za pomocí doslovné transkripce realizovaných hloubkových rozhovorů s respondenty. Po získání jednotlivých záznamů rozhovorů, bylo naší snahou v co možná nejkratší době zpracovat získané údaje. Každý z rozhovorů byl tedy přepisován těsně po jeho dokončení. Zvolená doslovná transkripce, nebo-li doslovný přepis rozhovorů, zapříčinila výskyt zapsání různých citoslovcí ze strany respondenta, ale i ze strany tazatele, a také uvedení pejorativních a mnohdy i vulgárních slov. Tato slova nejsou v rozhovorech uvedena celá, pouze některá jejich část s tím, že z pravidla jedno písmeno je nahrazeno jiným znakem.

Pro provedení následného hodnocení je doslovný přepis realizovaných rozhovorů nezbytný. Následujícím krokem, díky kterému jsme se mohli více přiblížit k výsledku našeho výzkumu, bylo otevřené kódování.

5.3.1 Otevřené kódování

Z každého přepsaného rozhovoru s respondentem jsme nejdříve analyzovali datové úryvky, neboli indikátory, u kterých jsme následně vytvořili odpovídající koncepty. Názvy konceptů byly voleny v soudržnosti s tématem bakalářské práce, nejlépe s odpovídající částí zkoumaného textu. Takovým způsobem jsme postupovali u všech jednotlivě, písemně přepsaných rozhovorů. Abychom mohli získaná data dále zpracovávat, vytvořili jsme si ze vzniklých konceptů, kódů, odpovídající kategorie. Tyto proměnné byly utvářeny na základě veškerých získaných kódů z přepisů, které odpovídali podobnosti datového úryvku v každém rozhovoru. Veškerá data byla realizována v soudržnosti s technikou otevřeného kódování.

5.3.2 Technika analýzy otevřeného kódování

Jak již bylo zmíněno výše, pro vyhodnocení získaných dat byla zvolena technika analýzy otevřeného kódování. Na základě uvedené techniky vznikly ze získaných konceptů konkrétní kategorie. Naší snahou bylo skrze charakterizování jednotlivých kategorií, naplnit podstatu stanovených dílčích cílů. Získané kategorie jsou čtyři:

1. Názor na rozvod rodičů
2. Představa o partnerství
3. Konflikty v partnerství
4. Navazování partnerských vztahů.

Názor na rozvod rodičů

Náš zájem směřuje k názoru dnes již dospělých jedinců, k rozvodu jejich rodičů v době dětství. V rámci charakteristiky vymezené kategorie se zaměříme především na výchovu dětí, v jaké rodině vyrůstaly a jaký vztah měli rodiče mezi sebou v době rozvodu a po rozvodu, také se zaměříme na otcovskou roli a na navazování nových partnerských vztahů rodiči.

V dnešní době se již rozvod nepovažuje za něco neobvyklého, jako tomu bylo v dřívějších dobách. Pokud se ale jedná o děti, pocházející z těchto rozvedených rodin, dopady a prožívání těchto dětí, co se týče rozvodu jejich rodičů, se odehrávají na obdobném základě, téměř v kterémkoliv případě. Rozvod totiž ve většině případů má silný dopad na různé oblasti těchto dětí. Mnoho autorů se zabývá problematikou dětí po rozvodu, především dopadem na psychický vývoj dítěte, na jeho výchovu a vztah k rozvedenému rodiči a mnoho dalších. Konkrétní dopady na dítě po rozvodu jsme si vymezili v teoretické části bakalářské práce. Náš zájem směřuje k tomu, jaký názor mají respondenti na rozvod jejich rodičů. Jak již bylo zmíněno, na základě stanovených kritérií potřebných k našemu výzkumu, pochází veškerý zkoumaný vzorek z rozvedené rodiny.

Naši respondenti absolvovali rozvod svých rodičů v době dětství. Z důvodu věku respondentů můžeme vymezit dětské období přibližně od batolecího věku až po mladší školní věk respondentů. Do doby, než se rodiče definitivně rozešli, žili respondenti v úplné rodině, kterou tvořila matka i otec. Jakmile ale došlo k rozvodu mezi rodiči, následovalo omezení kontaktu dětí – respondentů se svým otcem, z důvodu svěření dětí do výlučné péče matky, která je vychovávala minimálně do jejich zletilosti. Dokonce i v současné době, kdy respondenti již dosáhli dospělého věku, někteří nadále žijí u své matky. V konkrétním případě se jedná o Martinu, 22 let, která studuje vysokou školu a tudíž není schopna finančního zabezpečení vlastní domácnosti a také se jedná o Denisu, 23 let, která

žije u své matky z důvodu nedostatečných finančních prostředků, jelikož se právě nachází v prvním roce rodičovské dovolené.

Po rozvodu rodičů respondentů docházelo téměř ve všech případech k pravidelnému kontaktu s otcem. Výjimkou je Denisa, 23 let, která se s otcem viděla naposledy ve dvou letech věku. Uvedla: „…nic si nepamatuji, protože mi byly teprve 2 roky a mamka se jakože s otcem rozvedli…mám jenom, jakože nějaké úryvky jeho, ale jinak vůbec nic nevím." U ostatních respondentů probíhal po rozvodu rodičů kontakt s otcem nadále, přibližně do deseti let věku respondentů. Jak potvrzuje Lenka, 30 let: „…s tatínkem do nějakých těch desíti, jedenácti jsme byli v každotýdenním kontaktu." Oproti tomu zajímavým pohledem se ukázal náhled Martiny, 22 let, jejíž rodiče se rozvedli přibližně v jedenácti letech respondentčina věku. Žila tedy v jedné domácnosti s otcem mnohem delší dobu, než například Lenka, 30 let, avšak vztah s otcem nehodnotila pozitivněji než v ostatních zkoumaných případech, uvedla: „Protože mě třeba přišlo, že jsme bez něho už dávno před tím, jako on sice s náma bydlel, ale ten vztah byl takový úplně o ničem…aj prostě s mamkou, aj s náma…" (Martina, 22 let) Můžeme tedy shrnout, že okolo desátého, jedenáctého roku věku respondentů postupně docházelo k omezení styku s otcem. Zajímalo nás, na základě čeho došlo k takovému omezení kontaktu s otcem. Tak třeba Lenka, 30 let, vysvětlila, že: „…kdybych nepřijela já za ním, on si sám pro mě nepřijede…v pubertě samozřejmě už jsem neměla tak ten zájem, takže už jsme se odcizili." Ze strany otce tedy byla určitá absence snahy užšího kontaktu s dítětem, což bychom mohli vyvozovat i z ostatních výpovědí respondentů. V případě Denisy, 23 let, však můžeme konstatovat úplný zjevný nezájem ze strany otce. „…nestýkali jsme se, ani neměl zájem, abychom se spolu stýkali…nejsme v kontaktu, ani jsme nebyli. Ani si nás nebrával, takže…vůbec nic o něm nevím." (Denisa, 23 let)

Jaký tedy mají respondenti názor na rozvod svých rodičů? Názor na rozvod rodičů je ovlivňován především vzpomínkami na tuhle rodinnou událost. Výzkum totiž probíhal pouze na základě vzpomínek a osobních zkušeností respondentů. Nezaměřovali jsme se na fakta, kdo a jak se více přičinil na rozvodu. Důležitým podnětem pro nás bylo zjištění respondentova pohledu na rozvodové období. Naše zjištění bylo jednoznačné. Respondenti totiž při zmínce o rozvodu jejich rodičů, si jako první vybaví vzájemný vztah mezi rodiči. Tento vztah byl převážně negativní. Jediným respondentem, který se nezmínil o vztazích mezi rodiči, byla Denisa, 23 let, jak již bylo zmíněno, nevzpomíná si z důvodu příliš níz-

kého věku na rodičovské postoje vůči sobě. Avšak zbývající výzkumný vzorek hovořil víceméně jednoznačně. Příklad negativního vztahu mezi rodiči uvedl Dan, 22 let: „…jak jsem se popálil vlastně, tak tata to potom dával za vinu matce, když chodil dom z hospody, tak když vařil kafe, tak konvicou, že jaký by to bylo, kdyby ju polil horkou vodou a takový…ona z toho měla depky...“ Jinými slovy si Dan vzpomíná na záporný vztah rodičů, především otcův bojovný postoj k matce, jelikož v provedeném rozhovoru Dan zmínil ještě dvakrát, že otec matku verbálně napadal a obviňoval z nedostatečné pozornosti vůči jejich synovi. Respondent samozřejmě uvedl, že k popálení došlo z toho důvodu, že matka dohlížela na hygienu jeho malé sestry. Můžeme tedy předpokládat celkové ochladnutí vztahu mezi rodiči a vzájemnou nesnášenlivost. Další respondent zase popisuje nepřátelské chování matky k otci: „…když vlastně taťka si přijel, to už u nás nebydlel, a přijel si asi týden po tom, co se odstěhoval pro ledničku. A já jsem ho, jakože samozřejmě pustila domů, že jo, prostě byl to taťka. No a potom mě mamka seřvala za to, nebo seřvala, nadala mi, že jsem ho jako vůbec pustila domů, že on už tam nemá co dělat…“ (Lenka, 30 let) Respondenti především nezmínili žádné vzpomínky o kladném vztahu rodičů, to sice hned nemusí znamenat, že by mezi rodiči panoval pouze bojový vztah, ale z výpovědí respondentů můžeme vyvodit, že v průběhu rozvodu rodičů, děti vnímají především negativní postoje a chování, které se vryjí dětem do paměti. A ostatní kladné nebo neutrální postoje rodičů vůči sobě dítě vypouští. Negativní vjemy jsou pro dítě mnohem hlubší a navíc, když v období rozvodu mají rodiče pouze vůči sobě nepřátelský vztah.

Pokud tedy nepříznivý vztah mezi rodiči vyústil až k jejich rozvodu a tím došlo k omezenému kontaktu dětí s otcem, z důvodu svěření do péče matky, můžeme považovat za převažující vliv ženské role ve výchově dětí. Proto nás také zajímal názor respondentů na navazování nových partnerských vztahů, především v případě matky. Z výpovědí jsme mohli zaznamenat zkušenosti respondentů s matčiným navazováním nového partnerství po rozvodu s jejich otcem. Předpokládali jsme určitý vliv partnerů, mužský vzor, který respondentům ve výchově chyběl. V případě Denisy, 23 let, se jednalo o dlouhodobý partnerský vztah její matky. Respondentka uvedla: „My jsme s ním žily vlastně deset let a pak se rozešli.“ Ve zbylých případech, kdy matky respondentů navazovaly nová partnerství, se spíše jednalo o četná krátkodobá seznámení, které například Dan, 22 let, popisuje jako: „…mama…si začala hledat přítele. Vystřídala jich pár za řadu let…hodně zajímavé kousky…Bylo to takový divný no…pak tam se střídalo moc nějakých divných chlapů doma

a bylo to takový divný.“ Z výpovědi respondenta můžeme zaznamenat určitou nespokojenost v nestabilním rodinném prostředí a vyjádřenou obavu z přílišného vlivu matčiných partnerských soužití: „…hlavně jsem si říkal, abych já nebyl taková, takový jak ona.“ (Dan, 22 let) Respondenti tedy nové přítele, považovali pouze za matčiny známosti a ne za členy rodiny. Při takové vzpomínce se respondenti zmínili o obavě. Měli strach, že by svůj partnerský život mohli vést ve stejných kolejích jako jejich matka. O strachu z nestabilního životního prostředí v době dospělosti hovoří také Lenka, 30 let, která uvedla, že: „…jsem měla fakt strašně velký strach, abych nedopadla jako máti…to jsem i několikrát brečela, že opravdu nechci takhle dopadnout, jak moje mamka.“ Lenka ve své výpovědi popisuje partnerství matčiných vztahů tak, že v každém vztahu trvající delší dobu, byla její matka nespokojená, a proto z její iniciativy ta partnerství skončila. Avšak na základě výpovědi Lenka, 30 let, dále o své matce hovoří, jako o svém vzoru: „…to, že moje máti měla sílu na to, se rozejít se třema partnerama, s kterýma jí to nevyhovovalo…dalo takovou tu sílu do života. Než být nešťastná, radši být sama…pro mě byla vzor, že jde to. Jde to, i když je člověk sám.“ Nový mužský element v rodinném prostředí tedy působil na zkoumané respondenty různě. Ve většině případů můžeme usuzovat, že respondenti v době dětství neměli přílišnou možnost poznání, jak by otcovská role měla vypadat, i když by byla vykonávána jiným mužským vzorem než vlastním otcem. Pouze v případě Dana, 22 let, který uvedl, že jeden z mnoha matčiných známostí pro něj znamenal víc, než jeho vlastí otec. Dan, 22 let, uvedl: „…toho jsem spíš bral víc jako tatu než mojeho vlastního tatu. Prostě byl to dobrej chlap.“

Ve zkoumaných případech našeho výzkumu můžeme pozorovat určité podobnosti, ale i dané odlišnosti. Naši respondenti se odlišují například ve vnímání rodinné události. Uvědomění si absence otcovské role zhodnotil Dan, 22 let: „…neměl jsem tu ráznost otce. Matka vydělávala peníze, jak se dalo. Neměla na nás čas.“ Přílišné zaměstnání matky a nedostatek času na výchovu dětí zmiňuje další respondent – Lenka, 30 let: „…tím, že na nás byla sama, jsem…vlastně mohla, mohla si dělat téměř cokoliv…Když odešla do práce, já jsem se prostě večer sbalila a šla jsem pařit…“ Z výpovědí jsme také mohli zaznamenat vnímání postaveno na pozitivním základě. V případě respondenta Martiny, 22 let, rozvod rodičů zapůsobil tak, že jejím obrovským přáním je mít úplnou rodinu: „…aby děti měly oba dva rodiče.“ Respondentka také přiznala chybějící otcovskou roli a význam její absence na dospělý život respondentky: „…kdyby táta hrál ňákou větší roli,

tak bych měla takovou větší jistotu, jakože prostě v tom chlapovi…a že je to i takové, že jsem strašně nerada sama.“ (Martina, 22 let) Ve srovnání s Denisou, 23 let, která se nestýkala se svým pravým otcem, ale za mužskou, otcovskou roli považovala přítele od matky, si po jejich rozchodu uvědomila určitý dopad na její dosavadní život. Přítomnost hádek mezi matkou a jejím přítelem, které, jak Denisa, 23 let, uvedla, jí příliš vadily a „…že teďko mi to třeba taky vadí, nemám to ráda.“ (Denisa, 23 let)

Vnímání tedy považujeme za individuální u každého respondenta, avšak v rámci výzkumu jsme mohli pozorovat podobný průběh rozvodu rodičů a také kontaktu s otcem po rozvodu. Nezaznamenali jsme žádné extrémní odchýlení v případech respondentů. Také v oblasti názoru na rozvod rodičů, žádný z respondentů neuvedl lítost, že se rodiče rozvedli a tudíž vyrůstali jen s jedním z nich. Naopak v případě Martini, 22 let, dochází k vyjádření spokojenosti: „…já už jsem vlastně byla ráda, že se rozvádějí.“ Dalším odklonem od ostatních respondentů je Dan, 22 let, který z rozvodu svých rodičů viní matku. Uvedl: „…jsem přišel na to, že mi mama celou tu dobu lže, protože za všecko mohla ona…“ Další respondenti přijímají rozvod rodičů jako samozřejmost v tom smyslu, že neobviňují ani jednoho z rodičů a vynakládají určitá pochopení nespokojenosti rodičů ve společném vztahu.

Představa partnerství

Každý člověk je individuální a také každý má svou určitou představu o partnerském vztahu, o jeho soužití, o vlastnostech druhého partnera a také o tom, zda by chtěl tvořit partnerský vztah s jednou osobou celý život. Tyto představy mohou být ovlivněny osobností a temperamentem člověka, ale také prostředím, ve kterém vyrůstal. Pokud dochází k absenci možnosti v domácím prostředí sledovat, jak spolu partneři komunikují, jak se domlouvají v běžných záležitostech, nebo jakým způsobem si rozdělují role týkající se společného domova a výchovy dětí, přichází o jednu z nejzákladnějších možností si vytvořit představu o správném fungování partnerství. V rámci neúplné rodiny může docházet velice často k nemožnosti vzoru partnerského soužití. Také velice často dochází k neuvědomělému přebírání partnerského modelu svých rodičů. Způsoby, jakým rodiče řešili konflikty, jak spolu komunikovali anebo naopak když v domácím prostředí panovala tichá domácnost, to vše děti nevědomky mohou přebírat. I když dítěti byly tyto situace nepříjemné a mnohdy vůbec netušilo, co se mezi rodiči odehrává, pouze pociťovalo to obrov-

ské napětí mezi nimi, přesto v dospělém věku v rámci neshod v partnerství, mohou být reakce obdobné, jako u vlastních rodičů.

V případě našich respondentů, kterým převážně ve výchově chyběl mužský vzor z důvodu rozvodu rodičů, jsme chtěli vyzkoumat, jak si představují partnerství. Zájem byl směřován zejména na představu ideálního partnera, na vztah jako celek a na názor celoživotního soužití s jedním partnerem.

V prvním případě, pokud se budeme zaobírat požadavky respondentů na ideálního partnera, si můžeme výzkumný vzorek rozdělit podle pohlaví. Našeho výzkumu se totiž účastnili zástupci ženského i mužského pohlaví a na základě výpovědí jsme měli možnost zaznamenat rozdílné požadavky na ideálního partnera. Zkoumaný soubor v mužském zastoupení, který se zúčastnil našeho výzkumu, požaduje po ideální partnerce: „…aby ženská tolerovala všechny zájmy chlapa, aby vařila, uklízela…měla mě ráda, starala se o mě.“ (Dan, 22 let) Respondent tedy hovoří především o tom, co by žena měla vykonávat. Hlavní důraz je kladen na vytváření zdravého rodinného prostředí ženou. V rámci ženského pohlaví můžeme hovořit téměř o totožných požadavcích, které se zaměřují spíše na osobnost partnera, na jeho vlastnosti. Mezi vyjádřené požadavky bylo zmíněno: „…určitě věrnej chlap, spolehlivý, smysl pro humor…Pochopení…aby měl rád svoji ženu, miloval. Aby byl jako rodinný typ…aby se nikde neflákal. Určitě ne chlapa, který chodí do hospody za kamarádama…Pracovitý.“ (Denisa, 23 let) Spolehlivost, jak zmínila Denisa, 23 let, uvádí i Lenka, 30 let, jako nejdůležitější požadavek: „Důležité pro partnerský vztah…to, abych se na toho člověka mohla za všech okolností spolehnout.“ Proti tomu poslední zástupkyně ženského pohlaví výzkumného vzorku uvádí: „…podle mě jsou fakt nejdůležitější ty společné zájmy, ty společné cíle, to abyste se měli rádi, protože pak už se jako kdyby tak ňák všechno přizpůsobí tomu…“ (Martina, 22 let) Respondentka dále pokračovala více do hloubky: „…já mám třeba ráda, když je…když je člověk pozorný, když myslí na toho druhého. Chtěla bych, aby byl otevřený…otevřený, upřímný, to je asi pro mě úplně strašně nejdůležitější vlastnost, jakože upřímnost. A aby projevil svůj názor, aby věděl, co chce, aby byl cílevědomý.“

Pokud bychom si tedy shrnuli požadavky na ideálního partnera, jednalo by se především o spolehlivost, pozornost, rodinně založený muž a pracovitá žena. Význam lásky ve vztahu respondenti nejspíš nepovažují za to nejnutnější, někteří z respondentů vzájemnou lásku ve své výpovědi ani neuvedli. Pokud bychom řadili důležitost požadavkům podle toho,

v jakém pořadí byly zmíněny, láska by se nacházela až na nějakém čtvrtém, pátém místě. Což bychom také mohli považovat za realistický pohled na svět, konkrétně na partnerství.

Základním aspektem partnerského vztahu je představa o něm. A každý jedinec předpokládá určitý průběh a formu jejich osobního, milostného vztahu. V rámci našeho výzkumu jsme zjistili, že naši respondenti považují partnerství za složitý proces, jehož vznik s sebou nese určité překážky. Denisa, 23 let, uvádí: „…lidi jsou rozdílní a najít toho správného dá velice…jakože je to problém no.“ S touto výpovědí můžeme srovnat výpověď Martiny, 22 let, která jinými slovy sdílí stejný názor s Denisou, 23 let. „…úplně ideálně by ti dva měli být přátelé…aby spolu dokázali být a povídat si spolu, aby prostě měli společné zájmy, protože ono je to takové, když vztah je postavený jenom na té přitažlivosti a to, to líbí se mi…to za chvilku vyprchá a pak tam nic nezůstane…A taky asi ňáké společné vize a cíle…když se to vylučuje i v tom, co třeba v budoucnu chcou, tak, tak to asi není dlouhodobě udržitelné.“ (Martina, 22 let) Obě respondentky tedy uvedly, že k tomu, aby partnerský vztah byl ideální, je zapotřebí, aby partner splňoval určité požadavky. Z důvodů osobní představy partnerství s četnými nároky na partnera, se z vytvoření partnerství stává náročná, vypjatá činnost. A i po naplnění většiny požadovaných vlastností partnera Lenka, 30 let, přiznává, že: „Samozřejmě v každém vztahu vždycky něco je.“ Takže partner může splňovat všechna očekávání pro fungování partnerského vztahu, ale i přes to, může docházet k rozepřím a hádkám. A je jen otázkou času, jak dlouho vztah vydrží anebo jakým způsobem partneři budou konflikty řešit, což je do velké míry ovlivněno původní rodinou, jak již bylo zmíněno. Další proměnnou se může stát realistický pohled na vztah jako takový. „…ze začátku si člověk neuvědomuje, dokud má růžové brýlky, ale jakmile…ty růžové brýlky po čase, té zamilovanosti, začnou opadat, začne vidět ten vztah takový jaký je ve skutečnosti, tak začne přemýšlet, jestli opravdu tohle to je to, co chtěl.“ (Lenka, 30 let) A Dan, 22 let, nám sdělil, že ideální partnerský vztah je ten, který prožívá teď, i když po zamyšlení přiznal, že ten vztah není zrovna ideální a právě po opadnutí té nejvýraznější zamilovanosti respondent postrádá efektivnost vztahu. Když tedy respondent uvedl svůj současný partnerský vztah jako ideální a s odstupem si uvědomil, že tomu tak není, můžeme přikládat velký význam respondentovu přání. Dan, 22 let, by nejspíš chtěl prožívat ideální partnerství, avšak v současném partnerském vztahu tomu tak není. Jak respondent uvedl: „Nevím, je to už takový slabý…“ (Dan, 22 let)

V představě partnerského vztahu, nebo také ideálního partnerského vztahu zkoumanými respondenty, nemůžeme jednoznačně potvrdit vliv původní rodiny. Samozřejmě určitý vliv zde můžeme pozorovat – například respondenti pohlížení na ideální partnerství jako na něco příliš složitého s omezenou dostupností. Můžeme tak usuzovat ze zkušenosti respondentů v období dětství, kdy se jejich rodiče rozváděli. Proto požadavky na partnera jsou náročnější, aby se dítě – dnes již dospělý respondent – vyvarovalo situaci, v jaké se ocitli jeho rodiče. Dalším takovým výrazným faktorem v představách respondentů hraje důležitou roli nedostatečná zkušenost. Respondenti při navázání partnerství pociťují především zamilovanost. Po uplynutí tohoto období, dochází k nenaplňování představ respondenta a tudíž k nespokojenému partnerskému soužití. Dan, 22 let, zmiňuje: „Už po dvou rokách je to takový stereotyp."

Díky působení vzoru rodičovského soužití mezi rodiči respondentů, jsme dále chtěli zjistit, zda si respondenti přejí být s jedním partnerem po celý život. Jakým způsobem tedy rozvod rodičů ovlivnil tento pohled na partnerství u respondentů? Na základě výzkumu jsme zjistili, že ve většině případech můžeme vliv hodnotit jako pozitivní, respondenti totiž uvedli, že by chtěli být s jedním partnerem po celý život. Výjimkou byl Dan, 22 let, který uvedl: „…myslím si, že tak po pěti, deseti rokách už to je asi těžká nuda…možná po třech, po čtyřech…po pěti. A pak už je to asi stereotyp." A na otázku, zda by chtěl být s jednou partnerkou do konce života, nám Dan, 22 let, odpověděl: „…asi ne…ale je to blbý vůči ženě." Ostatní účastníci výzkumu hovořili jednoznačně, a to tak, že být s jedním partnerem celý život je jejich obrovské přání. V tomhle názoru se většina respondentů shoduje a zároveň si uvědomují složitost v utváření takového vztahu. Martina, 22 let, uvedla, že by chtěla být s jedním člověkem na vždy, ale zároveň přiznala: „…tak nějak na sobě pozoruju, že, že asi i já s tím mám problém, jakože prostě, že je to těžké…že i já sama třeba na tom nechci až tak moc pracovat, jakože na tom ňákém celoživotním vztahu, i když bych to asi chtěla." Na tom, aby se partnerství mohlo stát na celý život, musí pracovat obě dvě strany. Bohužel zde můžeme vnímat obrovský vliv partnerského soužití rodičů, kteří se rozvedli v době dětství výzkumného vzorku. Respondenti proto nemají zkušenosti s tím, jak takový dlouhodobý vztah udržet. Natož, aby věděli, jakým způsobem ho utvářet, aby byl na celý život. Působení rozvodu rodičů tedy můžeme považovat i za negativní jev.

Respondenti také přikládají obrovský význam roli partnera. Mají snahu si k sobě nalézt takovou osobu, se kterou by bylo možné strávit celý život. Avšak i v nalezení té pravé oso-

by se mohou vyskytovat překážky. „…už jsem možná i vzdala tu naději, že někdo takový se někdy někde najde.“ (Lenka, 30 let) A podobný názor v neúspěšném nalézání vhodného partnera má i Denisa, 23 let: „…hledám a nenalézám…“

Na začátku podkapitoly jsme si uvedli, že představa partnerství je ovlivněna osobností jedince a vlivem jeho původní rodiny. Na základě realizovaného výzkumu bychom mohli přisoudit velký význam vlivu původní rodiny. Většina z respondentů by si přála mít po boku jednoho stálého partnera, který by byl spolehlivý, rodinně založený, cílevědomý a pracovitý – každý z tázaných měl svou určitou představu o ideálním partnerovi. A z důvodu neúplné rodiny, můžeme soudit tak, že respondenti by si přáli mít celoživotní vztah, aby měli jistotu, pevné rodinné zázemí a aby svým dětem mohli umožnit, co sami v dětství postrádali – především společnou péči obou rodičů. Pokud bychom měli zhodnotit vliv rozvodu rodičů, tak v případě přání celoživotního partnerství, můžeme tedy považovat vliv za pozitivní. Avšak dalším aspektem jsou respondentovy požadavky na partnera, které do značné míry komplikují spokojenost respondenta ve vztahu. V tomto případě bychom mohli vliv původní rodiny ohodnotit jako negativní. Daná představa respondentů o ideálním partnerovi a ideálním partnerství totiž vychází z původní rodiny, kdy nároky jsou tak vysoké, aby právě nedošlo k takové situaci, jako v partnerství respondentových rodičů.

Konflikty v partnerství

Konflikty mezi lidmi jsou běžnou záležitostí, a co se týče partnerských vztahů, je prostor pro konflikty mnohem větší. V partnerství dochází k soužití dvou lidí, na základě jejich svobodného rozhodnutí. Ze začátku je vztah založen především na lásce, proto partneři nevnímají negativní vlastnosti druhého partnera a kvůli své zamilovanosti jsou ochotni udělat téměř cokoliv a v téhle fázi jdou všichni a všechno ostatní bokem. Jakmile ale tato fáze zamilovanosti pomine, dochází k uvědomování si partnerových slabších stránek, které se mohou stát příčinou vzniku konfliktů. A v tomhle okamžiku dostává zelenou vliv původní rodiny. Jak již bylo zmíněno dříve, dítě v době rozvodu svých rodičů vnímá především jejich negativní postoje vůči sobě. I když se dítě může nacházet v nízkém věku, má rádo oba dva rodiče a při vzniku konfliktu mezi nimi, nechápe co se děje a proč se jeden ke druhému chová tak nepřátelsky. Období rozvodu rodičů můžeme tedy považovat

za první zkušenost dítěte s konflikty v partnerství. Dítě vnímá chování obou rodičů a také jejich postoje při vzniklých hádkách.

Na základě zkušeností se u respondentů mohou vytvářet určité představy jak konflikty s druhým partnerem řešit. Lenka, 30 let, uvedla, že: „…jednou člověk může odpustit, dvakrát může odpustit, ale ono to jednou, jednoho dne prostě všechno přeteče a jakmile to přeteče, tak už prostě není cesty zpět…a pokud to není to, co chtěl, tak bohužel…“ Při dotazu, jakým způsobem respondenti řeší konflikty v jejich partnerských vztazích, nám Lenka, 30 let, odpověděla: „…měla jsem i období, kdy jsem konflikty řešila vztekem, zlostí, nadáváním, řvaním a tak dále. Ale postupem času člověk tak nějak, jak stárne, tak se uklidňuje. A snaží se všechno řešit v pohodě. Samozřejmě, ne vždycky všechno jde v pohodě, takže snažila jsem se to vyřešit tak, že jsme si o tom promluvili. Ale ono je to těžko mluvit s někým, kdo Vám neodpovídá.“ Respondentka dále uvedla, že tedy nespatřuje významný rozdíl mezi výbušným jednáním a klidným povídáním o problému. I po snaze obou partnerů nadále docházelo k nevyřešení situace, kdy: „…většinou zůstalo jenom u slibů…prostě se s tím nikdy, nikdy nic neudělalo.“ (Lenka, 30 let) Zajímavou proměnnou se v tomhle případě stává důvod konfliktu. Vzhledem k tomu, že ve výchově převažovala role matky, která jako samoživitelka musela zastávat i roli mužskou, dítě tenhle matčin vzor přejímá a tudíž není schopno v dospělosti se přizpůsobovat v partnerském soužití. Lenka, 30 let, zmínila, že: „…začal si mě až možná přespříliš přivlastňovat a usurpovat, což jako prostě mě se opravdu nelíbí a…proto vlastně ten náš vztah skončil.“ Jako přivlastňování a usurpování Lenka, 30 let, považovala přítelův odpor k respondentčiným nočním akcím a vracení se v pozdních ranních hodinách. Respondentka byla zvyklá na to, že si žena v domácnosti určuje vše sama, vše si sama zařizuje a přítel je brán jako někdo, bez koho se dá žít. Již dříve Lenka, 30 let, zmínila vzor v matce. Podobnost můžeme shledávat v případě Martiny, 22 let, která se svým přítelem konflikty řeší pouze útočným způsobem. I když ke konfliktu má snahu přistupovat v dobrém a přátelském úmyslu, stejně se strhne hádka ze strany respondentky. „…já jsem z toho nervózní. A třeba on neumí být ani naštvaný…a mě to strašně vytáčí…já mu pak nadávám, že není na mě naštvaný…No, tak jako já to řeším a já pak už se začnu vztekat, jakože to neřeší, tak na něho třeba začnu křičet…“ (Martina, 22 let) V tomhle případě se můžeme domnívat, že respondentka vychází ze své zkušenosti, kterou nabyla v dětství. Byla zvyklá, že rodiče se neustále hádali, tudíž i když nevědomky,

si takový postoj osvojila. Ale nemá zkušenost, jak se zachovat v situaci, kdy přítel ustupuje a nepouští se do větších konfrontací s respondentkou. Proto její reakce je útok.

Respondentka Denisa, 23 let, na základě vlivu konfliktního jednání její matky a nového přítele se snaží hádkám vyhýbat. Když ale došlo mezi ní a přítelem ke konfliktu, měla snahu určitým způsobem nalézt způsob, kterým by se problém dal vyřešit. I po dobrém úmyslu měly konflikty povětšinou stejný závěr: „…jakmile jsme se k něčemu dostali, k něčemu vážnějšímu, tak prostě se z toho vyvodila hádka, i když to byla úplná blbnost…když se dojde k ňákýmu konfliktu a začnou být ňáké hádky, tak se prostě sbalím a jdu, protože to opravdu nemám ráda, když někdo na někoho řve…a dál už to neřeším.“ (Denisa, 23 let) Ve výpovědích respondentů můžeme sledovat určitou podobnost v neschopnosti řešit konflikty. Ať už se respondent vyhýbá hádce, tudíž nechává problém nevyřešený, anebo se snaží hrubějším způsobem si vynutit v partnerství tu svoji pravdu, ve všech případech dochází ke stejnému závěru – nevyřešení konfliktní situace. V tomhle ohledu můžeme přiřadit i přístup Dana, 22 let, který problémy se svou partnerkou neprobírá a tudíž závěr se shoduje se závěry ostatních respondentů. Respondent konflikty nazval jako: „…jenom takové hašteření…sem tam…to k tomu patří.“ (Dan, 22 let) Jako jediný z respondentů bere konflikty jakou součást partnerství, proto nevynakládá přílišné úsilí k řešení problému s partnerkou. Na otázku – jak tedy řeší konflikty ve vztahu, nám Dan, 22 let, odpověděl: „No, my je moc neřešíme. My si je totiž každý ututláme sám sobě v hlavě, napůčíme se na půl dne, půl dne se nebavíme a pak už všecko dobrý…no a potom večer třeba v posteli si o tom povykládáme, ale jenom tak…nevím…takový furt dokola.“

Můžeme tedy shrnout, že konflikty mezi rodiči v období jejich rozvodu, dítě zasáhnou do takové míry, že později není schopno řešit své vlastní problémy v partnerském vztahu. Samozřejmě k návodu na úspěšné řešení konfliktů se respondenti mohou dostat jakýmkoliv způsobem, avšak přednější jsou důvody vzniku konfliktu. Protože to, na co je zvyklý jedinec pocházející z úplné rodiny, například na kompromisy a společný rodinný život partnerů, není zvyklá osoba pocházející z neúplné rodiny. I za předpokladu, že si respondenti přejí být celý život s jedním partnerem, rozvod rodičů jim v takovém soužití výrazně zamezuje. Respondenti mohou spatřovat vznik konfliktu v běžných záležitostech, jako jsou například – odlišnosti v názorech partnerů na určité situace (dítě z úplné rodiny má naučený vzorec chování od svých rodičů, jakým způsobem docházet k uspokojení všech členů

rodinného prostředí), přizpůsobení se partnerovi, názor na výchovu dítěte, apod. Naše zhodnocení vlivu rozvodu rodičů v oblasti řešení konfliktu v partnerství je tedy negativní.

Navazování partnerských vztahů

K navazování partnerských vztahů dochází kolem patnáctého roku věku dítěte. Většinou se jedná o experimentální a platonické vztahy. Později, kolem sedmnáctého a osmnáctého roku věku jedince, dochází ke vzniku prvních milostných vztahů. V tomto období se nadále může experimentovat, a většina jedinců zatím nemá zájem vytvářet trvalejší vztahy. K tomu dochází spíše až po dvacátém roku věku, kdy se již jedinec plně rozvinul a zakládá první vážnější dlouhodobé vztahy, založené na lásce, vzájemné důvěře a společných plánech do budoucna.

Většina našeho výzkumného vzorku začala navazovat partnerské vztahy okolo patnácti let věku. Můžeme tedy zhodnotit, že v případě dítěte pocházejícího z neúplné rodiny, nedochází k odchýlení od ostatních vrstevníků, co se týče navazování prvních vztahů. Naši respondenti nepociťovali nějaké výrazné překážky v navazování vztahů, které by mohly být zapříčiněné rozvodem rodičů. Denisa, 23 let, uvedla: „Tak byla jsem určitě mladá, začíná se randit v patnácti, že?...Takže…určitě…ňáký ty sympatie musely proběhnout a jelikož jsme byli mladí, tak určitě jsme to tak něřešili…jakože až nějak do důsledku, že bysme se, že bysme plánovali a tak.“ Jednalo se tedy o první vztahy nezávazné. Respondenti do těchto vztahů šli bez určitého rozvážení a plánu. Další respondentka také uvedla, že nepociťovala překážky při navazování partnerství: „…já myslím, že to šlo tak jako bez problémů,“ (Martina, 22 let) Jeden z respondentů navázal první vztah dokonce ve třinácti letech, a jeho pocity byly: „Bylo to dobrý, byl jsem z toho nadšený.“ Zároveň se s námi podělil o obavu, která ho doprovázela prvním vztahem. Uvedl, že měl: „Strach z toho, že bude ona mít zaracha a nebude moct jít ven.“ (Dan, 22 let)

První partnerské vztahy tedy respondenti navazovali bez nějakých zvláštních komplikací. Avšak v následujících navazování partnerství již většina našeho výzkumného vzorku spatřovala určité překážky, které spočívali především v důvěře v opačné pohlaví. O tomhle faktu vypovídá jeden z respondentů: „…jakože když jsem se zamilovala do té určité osoby, tak určitě jsem do něho vkládala důvěru, věřila jsem mu…pak jsem se zklamala v tom člověku…“ (Denisa, 23 let) Dalším respondentem, který popisuje důvěru v opačné pohlaví,

jako určitou překážku v následných partnerstvích, je Martina, 22 let, která přiznává, že problém s důvěrou má až v dnešní době a příčinu přisuzuje: „…člověk si třeba projde pár těch, já nevím, kluků…a třeba oni, oni mě zklamou, nebo takhle, tak spíš jakože, čím později se prostě člověk seznamuje, tím větší s tím má problémy.“ Svou výpověď respondentka dále doplnila o pohled na svůj současný vztah: „…aj když klame, jakože teďka přítel, tak už mu prostě, to je horší mu věřit…“ Lenka, 30 let, měla v období navazování prvních partnerství především obavu, aby nedopadla jako její matka – sama. Na tyto obavy respondentka mnohdy reagovala pláčem. Také Martina, 22 let, má dodnes obavu zůstat sama, bez přítele. Své partnerské vztahy vždy prokládala krátkými známostmi. „…mezitím třeba jsem měla ňáké, jakože krátké, jsem tak randila nebo tak…Takže nikdy nebylo, že bych třeba byla rok úplně sama.“ (Martina, 22 let)

Abychom si upřesnili současné partnerské vztahy našich respondentů, rozdělíme si je na podle toho, zda setrvávají či nesetrvávají v partnerství. Dva respondenti tedy pobývají v plnohodnotném partnerském vztahu, jeden respondent má partnerský vztah na dálku a poslední respondent před krátkou dobou ukončil partnerství. Respondenti, kteří mají plnohodnotný vztah, vyjadřují zejména nespokojenost v tomto partnerství. Jedná se o Dana, 22 let, který není spokojen s vlastnostmi své přítelkyně a svůj partnerský vztah hodnotí: „No…nic moc…“ Příčiny své nespokojenosti Dan, 22 let, spatřuje ve změně své přítelkyně: „…když mě sbalila, tak byla taková…nevím, asi zamilovaná. Teď nevím, jaká je.“ Překážku tedy můžeme shledávat v postupném ochladnutí vztahu, kdy počáteční fáze zamilovanosti opadá a partneři jsou vystavování skutečnostem v reálném životě partnerů. V případě druhého respondenta, který má trvalý vztah, je tento vztah narušen obrovskou nedůvěrou. „Já mu třeba často projíždím takhle facebook, jakože on o tom ví, ale nikdy jsem na nic nenarazila.“ (Martina, 22 let) Respondentka dále pokračuje svou výpověď tím, že po pravidelném kontrolování soukromých záležitostí přítele, jednou narazila, na zmíněné sociální stránce, na konverzaci mezi jejím přítelem a jeho kamarádkou. Respondentka situaci popisuje, jako: „…dva měsíce si píše prostě s ňákou holkou a úplně tak, tak, že spolu flirtují.“ Po partnerově omluvě, přiznání chyby a slibu, že se taková situace víckrát opakovat nebude, je respondentčin vztah vážně narušen. Rozdíly, které do doby zjištění virtuální nevěry svého přítele přehlížela, jsou důvodem zvažování dalšího pokračování vztahu: „…už jakože dýl mám pocit, že to není úplně ideální, že prostě toho nemáme moc společného, že…že je to takové, že si prostě musíme násilně jako kdyby hledat něco, co budeme

spolu dělat.“ (Martina, 22 let) V rozdílnosti společných zájmů pozoruje překážku i Dan, 22 let, jehož přítelkyně nesouhlasí s náplní volného času v jejich partnerství, především s náplní respondentova volného času: „no…tráva, tráva, sex…“ (Dan, 22 let) I přes četné neshody respondent nadále doufá, že se jeho partnerský vztah urovná a: „Třeba to bude jako dřív.“ (Dan, 22 let) Za to Martina, 22 let, má ke svému partnerskému vztahu odlišný přístup: „…jsem s někým dlouho a úplně to nevyhovuje, tak si řeknu, tak jako…tak jako co, tak jako budu s někým jiným.“ Respondentka nám objasnila důvod jejího postoje k aktuálnímu partnerskému vztahu a tím zdůvodňuje také předešlé střídání partnerů. Sdělila nám totiž, že postrádá oporu v otci, vzhledem k tomu, že se jí dostatečně nevěnoval, tak jak by potřebovala. „…hledám jako kdyby oporu prostě v těch partnerech nebo v tom partnerovi…tím více jako kdybych na něho tak nějak navážu, že prostě potřebuju tu, já nevím, tu oporu, jako kdyby tu lásku, kterou mi on vynahrazuje jako kdyby od toho táty…“ (Martina, 22 let) Respondentka sebekriticky uznala svůj přístup k partnerům a vzhledem k nenaplnění otcovské role, kterou se respondentka snaží neustále vyplňovat, můžeme očekávat komplikace v partnerství. Martina, 22 let, totiž hledá nenaplněnou lásku ze strany otce, a od partnerů může získat pouze partnerskou lásku, která není totožná. Absence otcovské role tedy hraje významnou úlohu v naplňování spokojenosti v partnerství. Pokud nebyla uspokojena potřeba lásky ze strany otce, respondentka bude neustále vyhledávat způsoby uspokojení této potřeby, avšak v rámci partnerství, čímž se již předem partnerský vztah komplikuje.

Následující respondentka před sedmi měsíci ukončila dvou roční vztah. S přítelem žili ve společné domácnosti a narodila se jim dcera. Denisa, 23 let, i přes společnou domácnost a narození dítěte, nedokázala příteli věřit. Sama konstatuje: „…no…nevyšlo to…nemám se vztahama moc dobré zkušenosti.“ (Denisa, 23 let) Vliv původní rodiny na respondentku je zjevný – z důvodu, že její matku opustili dva životní partneři, přestala Denisa, 23 let, důvěřovat mužskému pohlaví. Podobnost můžeme sledovat i v případě Martiny, 22 let, která téměř pravidelně kontroluje soukromé záležitosti svého přítele, aniž by k tomu z jeho strany měla důvod – ten důvod se samozřejmě později vyskytl. Pohled respondentek na mužské pokolení je tedy částečně ovlivněn partnerstvím jejich matek, ať už to bylo s vlastním otcem či s novým přítelem matky. Poslední respondentka, i když přiznává osvojení si vzoru matky, uzavřela manželský sňatek, ten však vydržel pouze jeden rok a respondentka navázala nový vztah s předchozím přítelem. Lenka, 30 let: „…to byla první láska,

která vždycky bývá taková ta prostě…člověk ji nejvíc prožívá…a tím, že jsme se po letech k sobě zase vrátili tak, samozřejmě ty začátky byly o to jednodušší.“ I když tedy Lenka, 30 let, přikládala obrovský význam prvnímu partnerskému vztahu, který opětovně navázala s přítelem, tak vztah se nestal trvalým a po pěti letech skončil. „…to co si člověk představuje, ne vždycky se shoduje s tím, jak je, jaká je realita…“ (Lenka, 30 let) Dále respondentka konstatovala, že po čtyřech nebo pěti měsících navázala nový, současný partnerský vztah. Z důvodu vzdáleného bydliště, se s přítelem schází jednou za čtrnáct dní. Jedná se zatím o čerstvý vztah, tak sama respondentka zatím netuší, co bude dál.

Na základě zmíněných výpovědí respondentů můžeme dojít k závěru, že na počátku utváření partnerských vztahů respondenty, docházelo k přílišnému fixování na druhého partnera. Můžeme se domnívat, že příčinou byla potřeba jistoty, pocitu, že k někomu patří. Přání jistoty, zapříčinila přílišné vkládání důvěry do druhého partnera, čímž se respondenti zklamali. Respondenti dále oplývají schopnostmi neustálé záměny partnerů, což můžeme přisuzovat vlivu ze strany matky, která často střídala partnery a nebyla schopna řešit konfliktní situace ve vztahu. Pro respondenty se tedy stala jednodušší varianta partnery opouštět a najít si někoho jiného, než se snažit urovnat konflikty a neshody v partnerství. Zároveň mají neustálou potřebu vztahu, kontaktu s druhým partnerem. Mají strach z opuštění.

Absence otcovské role zapříčinila komplikace v partnerských soužitích respondentů. Především se jedná o nedůvěru v opačné pohlaví.

5.4 Interpretace dat

Záměrem výzkumu a zpracování bakalářské práce bylo zjistit, odpovědi na stanovené výzkumné otázky a vyhodnotit, zda rozvod rodičů ovlivňuje utváření partnerských vztahů dětí. V předchozí kapitole byly popsány čtyři kategorie, které vznikly na základě realizace hloubkových rozhovorů se záměrným výběrem výzkumného souboru. Vymezením kategorií jsme dospěli k odpovědím na stanovené výzkumné otázky, které zároveň splňují stanovené dílčí cíle výzkumu. Jedna konkrétní výzkumná otázka obsahuje jeden konkrétní dílčí cíl. Dohromady tyto odpovědi a tím pádem i dosažení dílčích cílů, tvoří závěr hlavního výzkumného cíle bakalářské práce, což bylo – zjistit, zda má na utváření partnerských vztahů zúčastněných respondentů vliv rozvod jejich rodičů či nikoliv. Další součástí inter-

pretace dat, obsažené v podkapitole závěrečné diskuze, je shrnutí získaných výsledků výzkumu v rámci hlavního stanoveného cíle naší práce, s porovnáním teoretických poznatků a již realizovanými výzkumy.

Jaký je názor respondenta na rozvod rodičů?

Z námi realizovaného výzkumu v rámci zúčastněných čtyř respondentů jsme dospěli k závěru, že v názoru na rozvod rodičů můžeme zaznamenávat určitou podobnost mezi respondenty. Ani jeden zúčastněný neprojevil lítost nebo smutek nad tím, že se jejich rodiče rozvedli. Naopak jeden respondent po rozvodu pociťovala radost. Vysvětlením daného postoje respondentů, může být vnímání negativního vztahu mezi rodiči zprostředkované povětšinou ze strany otce vůči matce. V rámci výzkumu jsme se u jednoho respondenta setkali také se záporným postojem matky vůči otci. Pouze v jednom případě jeden účastník výzkumného vzorku kladl vinu matce za rozvod.

Všichni respondenti po rozvodu rodičů vyrůstali ve výlučné péči matky. S otcem se téměř pravidelně stýkali zhruba do deseti let věku. Pouze jeden respondent po rozvodu rodičů ztratil úplný kontakt s otcem. Po určité době pravidelného kontaktu otce s dětmi po rozvodu, konkr. asi do zmíněných deseti, jedenácti let, začal zájem ze strany otce opadat. Tím vznikl omezený kontakt na občasné stýkání, anebo úplné zamezení kontaktu. U všech respondentů tedy můžeme zaznamenat absenci snahy kontaktu z otcovy strany. Tím se více ohraničil mužský vzor ve výchově respondentů, kteří již tak byli více ovlivňování ženskou rolí. Způsob výchovy, kterou respondentům zabezpečovala matka samoživitelka, ovlivnil každého z respondentů určitým směrem. Nejvýznamnějšími aspekty, které ovlivňují respondenty v současném dospělém životě, jsou například – obava, že jedinec bude takový, jako jeho matka. Tato obava vyplývá z častého střídání partnerů matkou, což respondenta ovlivnilo natolik, že měl strach, aby se v dospělosti nechoval stejným způsobem, resp. strach z nadměrného nestabilního chování. Dalším aspektem je obava z hádek. Matka jednoho z respondentů navázala nový dlouhodobý vztah, pro respondenta matčin nový přítel zastával otcovskou roli. Spory a hádky mezi matkou a jejím partnerem respondenta ovlivnili do té míry, že dnes se vyhýbá konfliktům a pokud k nějakému konfliktu dojde, respondent utíká – není schopen řešit problémy. Třetím aspektem je strach ze samoty, což můžeme pozorovat hned u dvou respondentů.

Jaké jsou respondentovy představy o partnerském vztahu?

Zkoumané představy o partnerském vztahu respondenty, můžeme rozdělit do tří kategorií, na které směřoval náš zájem. První kategorií je představa respondentů ideálního partnera, druhá kategorie je představa partnerského vztahu, jak by podle respondentů měl partnerský vztah fungovat a poslední, třetí kategorií je názor respondentů na celoživotní vztah. Výzkumná otázka, která měla zjistit, jaké jsou respondentovy představy o partnerství, byla zvolena na základě konkrétního dílčího cíle, v rámci něj jsme mohli dospět k určitému závěru. Všichni respondenti pochází z neúplné rodiny, kde výchovu obstarávala především matka a kontakt s otcem byl od určitého věku dítěte příliš omezen.

Zkoumání představ respondentů o ideálním partnerovi jsme zjistili, že tyto představy můžeme rozlišit podle pohlaví. I když zkoumaný vzorek zastupoval pouze jeden mužský element, měl úplně odlišné výpovědi, než zbylé tři ženské elementy, které se ve svých výpovědích velice podobaly. Vzhledem k přílišnému zaměstnání matky a tím způsobeného nedostatečného věnování pozornosti dětem, mužský zástupce výzkumného vzorku po partnerce vyžaduje především její pracovní nasazení v rodinném prostředí. Můžeme usuzovat, že zdravé rodinné prostředí je to, co respondentovi v dětství chybělo. Naopak ženské zastoupení výzkumného vzorku má specifické požadavky např. na osobnost partnera. V těchto představách se mohou odrážet nenaplněná očekávání mužské, neboli otcovské, role v domácím prostředí. Vyžadujícími vlastnostmi jsou především spolehlivost, pozornost a pracovitost. Také můžeme usoudit, že respondenti nekladou velký význam vzájemné lásce ve vztahu. Každý z respondentů má realistický pohled na partnerství, tudíž, i když láska byla zmíněná, respondenti jí nepřikládají obrovský význam.

V představě partnerství u respondentů, můžeme díky výzkumu vymezit dva základní vlivy na partnerství. Do určité míry je to vliv původní rodiny, nedá se totiž jednoznačně potvrdit, že veškerá představa partnerství je ovlivněna původní rodinou, ale do jisté míry to můžeme potvrdit. Respondenti si totiž pod pojmem partnerství představují velice náročný proces s omezenou dostupností. Mají vysoké nároky na svého partnera, což může taktéž vyplývat z vlivu původní rodiny. Respondenti totiž chtějí zabránit obdobnému průběhu, jako tomu bylo v případě jejich rodičů. Proto čím vyšší nároky, tím menší pravděpodobnost vzniku sporu. Proto vliv rozvodu rodičů v tomhle ohledu můžeme hodnotit, jako negativní vliv, protože respondentům ztěžuje utváření vztahů. Dalším faktorem ovlivňujícím partnerské představy respondentů, jsou osobní zkušenosti. Z nedostatku těchto zkušeností

s partnerskými vztahy, se respondenti dostávají do situace, kdy v partnerství pomine fáze zamilovanosti a tím pro ně vztah končí. Nejsou totiž s druhým partnerem spokojeni, tak jak si představovali.

Většina z respondentů by si přála mít celoživotní vztah s partnerem, který by splňovat individuální požadavky respondentů. Pouze jeden respondent by, z důvodu stereotypu, nechtěl pobývat ve vztahu s jedním partnerem celý život. Na utváření celoživotního vztahu tedy můžeme usoudit, že rozvod rodičů měl pozitivní vliv na respondenty. Vliv tedy nemusel mít konkrétně rozvod jako takový, ale jeho důsledky – výchova v neúplné rodině, postrádání otcovské role, nestabilní rodinné prostředí. Vliv hodnotíme jako pozitivní, protože respondenti, pocházející z rozvedené rodiny, by si přáli mít celoživotní vztah a také by svým dětem chtěli umožnit péči obou rodičů společně.

Jaký je respondentův názor na konflikty v partnerském vztahu?

Mimo jiné, jsme v rámci výzkumu dospěli také k výsledku, že vzájemné rodičovské postoje v době rozvodu do jisté míry ovlivnily schopnost řešit partnerské konflikty dětí. Nepřátelství mezi rodiči tedy na dítě nepůsobí pouze v danou situaci, kdy je dítě přítomno hádkám, nebo nějakou dobu po nich, ale tenhle nepřátelský vztah rodičů se v dětech usadí a v období vlastní dospělosti potom neúmyslně využívají obdobných vzorců chování. Můžeme tedy vyvozovat především negativní vliv, co se týče našich respondentů. Každý z výzkumného vzorku individuálním způsobem řeší partnerské konflikty. U všech respondentů tedy dochází k jiným metodám řešení konfliktních situací. Způsoby našich respondentů jsou – útěk před hádkou, tím pádem nedochází k vyřešení nastalé situace, stejně jako při absenci řešení konfliktu s partnerem, dalším způsobem je cesta po dobrém i po zlém, vždy se stejným koncem a v posledním případě se jedná častěji o útočné napadání. Ve všech případech však dochází ke stejnému závěru, a to – neschopnosti spolupráce při konfliktech. I když bylo zjištěno více typů k vyřešení partnerských nesouladů a ve všech případech našeho výzkumného vzorku jsou to neúspěšné typy, můžeme se domnívat, že se jedná především o příčinu konfliktu. Všichni respondenti, nezáleží, zda zrovna mají partnera či ne, jsou ve svých vztazích nespokojeni. Neví přesně, co očekávat, anebo mají přílišné nároky na partnera, který jich není schopen dostát.

Jaké jsou okolnosti v navazování partnerství respondentů?

Respondenti utvářeli své první partnerské vztahy okolo patnáctého roku věku. Tím se nijak neodlišovali od svých vrstevníků pocházejících z úplných rodin. Žádný z respondentů při prvním navazování vztahů, nepociťoval zábrany či jiné překážky. Jednalo se především o experimentální vztahy, kdy dospívající jedinec nemá stanovená očekávání od partnera. Větší podíl zkoumaného vzorku po prvních partnerských zkušenostech, shledává problémy vyvstávající v rámci partnerského vztahu. Pocity, které respondenty doprovázely, byly především zklamání a nenaplněná očekávání. Každý respondent má individuální představu o ideálním partnerovi. V rámci výzkumného šetření jsme požadavky respondentů na budoucího partnera, rozdělili podle pohlaví respondentů. Vzhledem k jednomu mužskému zastoupení výzkumného vzorku, nemůžeme dále porovnávat požadavky na partnera, ale i přes to má respondent odlišné představy oproti ženskému zastoupení, jehož účastnice vyžadují obdobné vlastnosti. Záchytným bodem našeho výzkumu se staly především požadavky k utvoření zdravého rodinného prostředí a požadavek rodinně založeného partnera. Z těchto zjištění můžeme vycházet, že na základě nestability a neúplnosti původní rodiny respondentů, si všichni respondenti přejí fungující rodinné prostředí.

5.4.1 Závěrečná diskuze

Na základě výzkumu z výpovědí respondentů jasně vyplývá vliv rozvodu rodičů na různé oblasti. Mnoho českých i zahraničních autorů se zabývá prožíváním dětí po rozvodu rodičů. Za zmínku stojí především prof. Zdeněk Matějček, který se stal stěžejním autorem pro volbu literatury k teoretické části naší bakalářské práci. Dalšími významnými autory, z jejichž literatury jsme čerpali a kteří se zasloužili nejen na podrobném popise prožívání dětí v období rozvodu a v období po-rozvodové situace, jsou Ilona Špaňhelová a Tomáš Novák.

Všichni zkoumaní respondenti se nacházeli v době rozvodu rodičů v období od batolecího věku až po mladší školní věk. Jejich psychická a emocionální vyspělost tedy nebyla vyvinuta do té míry, aby byli schopni porozumět, co se v jejich rodinném prostředí odehrává. Všem respondentům, kteří se v současné době nacházejí již v dospělém věku, se při zmínce rozvodu, vybavil především negativní postoj rodičů vůči sobě. I když se dítě nachází v nízkém věku, velice intenzivně vnímá atmosféru v domácím prostředí. Autorka

Colorosová (2008, str. 108) popisuje vnímání rozpoložení rodinného prostředí i nenarozeným dítětem, které je v silném intimním kontaktu s matkou.

Proto by rodiče neměli zapomínat na psychickou i fyzickou pohodu dítěte již od narození. Rodiče našich respondentů, kteří se nacházeli ve velmi nízkém věku, nejspíše přepokládali neúčast dětí z důvodu jejich nevyspělosti, anebo svou nenávistí a vzájemnou apatií byli tak zaslepeni, že pocity dětí odložili na druhou kolej. Respondenti kvůli nízkému věku, s jistotou nemohou sdělit důvody rozvodu jejich rodičů. Avšak rodinnou atmosféru si vybavují všichni zkoumaní respondenti. A tyto vzájemné postoje jednoho rodiče k druhému, které byly založeny především na nepřátelských jednání, ovlivnily všechny naše zkoumané respondenty. Jak uvádí Matějček a Dytrych, neexistuje bezpečný věk, kdy by rozvod dítě nezasáhl.

Oproti tomu autorka Smith (2004, str. 35) uvádí, že rozvod pro dítě nemusí být zrovna katastrofou, jedná-li se o zmírnění nepřátelského chování mezi rodiči. Naši respondenti sice nepovažují rozvod rodičů za katastrofální událost, jelikož žádný z respondentů neuvedl lítost či smutek nad ukončeným manželstvím rodičů, avšak vliv absence otcovské role je v našem výzkumném vzorku více než patrná.

Ve všech zkoumaných případech byli respondenti po rozvodu rodičů svěřeni do výlučné péče matky. Významný vliv shledáváme v přílišném zaměstnání matky samoživitelky a omezeného kontaktu s otcem, jako mužským vzorem. Autor Eduard Bakalář (2006) považuje absenci otcovské role za příčinu snížení pracovních a společenských úspěchu v budoucím životě. Pokud bychom se tedy zaměřili na společenské úspěchy našich respondentů, za což bychom mohli považovat především například partnerské soužití anebo konflikty ve vztahu, tak ano, chybějící mužský vzor ve výchově zapříčiní snížení společenského úspěchu. Na každého respondenta zapůsobila absence otcovské role individuálně, avšak určitý vliv zde můžeme pozorovat.

Jeden z hlavních problémů, na základě našeho výzkumu, můžeme považovat absenci otcovské role. Jak zmiňuje výzkum realizovaný Wallersteinem (1999), děti z rozvedených rodin v období dospívání, pociťují silnou tužbu po otci a také se obávají zklamání v milostných vztazích. Zde můžeme pozorovat určitou podobnost mezi již realizovaným výzkumem a našimi respondenty. Nenaplněná otcovská role vedla jednoho z našich respondentů k častému střídání partnerů, ve kterých očekával náhradu lásky partnera, za lás-

ku otcovskou. Otcova absence především v době dospívání každého respondenta, zasela individuální aspekty, které mohou částečně ovlivňovat partnerství respondentů. Mezi hlavní aspekty patří přílišná nedůvěra v druhého partnera a také, jak zmiňují Amato, Caspi a Eldeer a Davies a Cummings, emoční nejistota.

Smith (2004) uvádí významný vliv rozvodu rodičů na partnerské i manželské vztahy dětí. Díky zkušenosti s rozvodem svých rodičů, se děti mohou domnívat, že rozvod je jediným možným řešením konfliktů. Ve zmíněném názoru se naši respondenti mohou zlehka ztotožnit. I přes fakt, že většina výzkumného souboru setrvává v partnerském vztahu, na základě jejich výpovědí je patrné, že ukončení partnerství vnímají, jako řešení konfliktů. Respondent může v rozvodu rodičů pozorovat především neschopnost řešit partnerské problémy. Konflikty mezi rodiči, jsou první respondentovou zkušeností s partnerskými problémy. Respondent v době dětství vnímá postoje muže a ženy, neboli otce a matky, vůči sobě navzájem. A nakonec konflikt mezi rodiči vyústí až k jejich rozvodu. Respondent tedy získává první zkušenost s řešením konfliktů od svých rodičů, kteří problémy mezi sebou vyřešili rozvodem. Většinou tedy dochází k osvojování si rodičovského vzorce chování při konfliktech. Výzkumné šetření nám tedy potvrdilo negativní vliv rozvodu rodičů, především ve stabilitě partnerství respondentů.

Wallerstein a Blakeslee (1996) se ve svém výzkumu, zabývali především problémy s vyjádřením citů u mužů, pocházejících z rozvedené rodiny a obavami z intimity, na základě kterých dochází k odkládání vážných vztahů. V rámci našeho výzkumu nemůžeme jednoznačně se zmíněným výzkumem souhlasit. Respondent, mužského pohlaví, dlouhodobě setrvává v partnerském vztahu a z jeho výpověď vykazuje absenci překážek v intimním soužití s partnerkou.

Hetherington (2003 cit. podle Pavlát, 2011, str. 297 – 300) se ve své studii zabýval nejistotou, nepohodou a konfliktovostí v milostných vztazích mladých lidí, jejichž rodiče se rozvedli. V této studii pozorujeme určitou podobnost vztahovosti našich respondentů. Jejich výpovědi dokazují celkovou nespokojenost s partnerstvím. Studii můžeme doplnit o zjištěná nenaplněná očekávání respondentů, především se jedná o neuspokojení představ o osoby partnera.

V rámci našeho výzkumu, můžeme zhodnotit, že rozvod rodičů má na partnerské vztahy dětí i pozitivní vliv. Jako pozitivní totiž považujeme přání většiny respondentů utvořit ce-

loživotní vztah. V oblasti navázaní partnerského vztahu tedy rozvod rodičů, měl v této oblasti vliv pozitivní. Vzhledem k nestabilnímu rodinnému prostředí v neúplné rodině, ve které respondenti vyrůstali, sledujeme význam celoživotního vztahu pro respondenty, který představuje stabilitu a celistvost rodinného zázemí.

Dopady rozvodu na jedince jsou převážně individuální záležitostí, ve které pozorujeme určitou podobnost. Výsledky výzkumu však můžeme využít pouze v souvislosti našeho výzkumného souboru. Není tedy prokazatelné, že náš závěr platí obecně na veškeré jedince pocházející z rozvedené rodiny. Můžeme však připustit, že vliv rozvodu rodičů bude mít bližší podobnost týkající se dětí, které si prožily rozvod svých rodičů v období dětství, v žádném případě však nehovoříme o totožných vlivech, jako na náš výzkumný soubor.

Hlavním cílem výzkumu tedy bylo zjistit, zda má rozvod rodičů vliv na partnerské vztahy dětí. Po provedení našeho výzkumu, jsme dospěli k závěru, že v případě vlivu rozvodu rodičů na náš výzkumný vzorek, můžeme zaznamenat jak pozitivní, tak negativní vliv. Na utváření partnerství a partnerského soužití přisuzujeme spíše vliv negativní. Pozitivní vliv, jak je popsáno výše, má spíše zaměření na utváření respondentových přáních celoživotního vztahu. Pro důslednější výzkum vlivu rozvodu rodičů, doporučujeme hlubší prozkoumání okolních vlivů na respondenta, na jeho zdravotní vývoj, celkovou životní situaci v rodině, další příbuzné nebo blízké osoby, které mohly respondenta ovlivnit v utváření představ o partnerství. Dalším doporučením významu vlivu rozvodu rodičů, navrhujeme porovnání vztahovosti u dětí z rozvedených a nerozvedených rodin.

ZÁVĚR

Partnerské vztahy jsou složitým procesem mezi dvěma lidmi, kteří na základě vzájemné lásky, porozumění, společných zájmů i náklonnosti, se rozhodnou takový partnerský vztah vytvořit. Partnerství je přirozený proces, který uspokojuje základní potřeby jedince. Avšak při narušení nebo nenaplňování těchto základních potřeb, dochází ke konfliktům, smutku a celkovému rozpolcení zúčastněného jedince.

Naším hlavním úkolem bylo zjistit, zda partnerské vztahy může ovlivnit rozvod rodičů. Výzkum byl proveden na základě polostrukturovaného hloubkového rozhovoru s výzkumným vzorkem, který tvořili ženy i muži ve věku od 20 do 30 let, pocházející z rozvedených rodin.

Na základě analýzy získaných dat, jsme zjistili významný vliv rozvodu rodičů. Každý jedinec je jedinečný a může být ovlivňován i jinými působícími složkami, jako jsou například osobnostní vlastnosti, prostředí, ve kterém se jedinec nachází, vyspělost a intelektuál jedince. Za předpokladu veškerých možných vlivů, můžeme u každého respondenta konstatovat individuální dopady, avšak velice významné v návaznosti na partnerské vztahy těchto zúčastněných. Také můžeme z výzkumu vyvozovat určité podobnosti v dopadu rodičovského rozvodu na naše respondenty. Výsledkem je tedy mimo jiné i vliv rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí – respondentů.

Za nejdůležitější faktor, ovlivňující výzkumný vzorek v rámci partnerských vztahů, považujeme absenci mužské, nebo spíše lépe vyjádřeno – otcovské role. Tato absence zapříčinila u respondentů nedůvěru v opačné pohlaví a nedostatečné naplnění otcovské lásky komplikuje spokojenost v partnerství. Otcovská absence dále zapříčinila omezení vzoru, jakým způsobem spolu partneři vycházejí a jak řeší konflikty ve vztahu. A právě řešení konfliktů, je dalším důležitým faktorem, který rozvod rodičů u respondentů, i když individuálně, za to výrazně ovlivnil. Díky vzpomínkám na rozvodovou situaci, které byli respondenti účastni, si částečně a především neúmyslně osvojili negativní postoje svých rodičů. Tyto postoje ovlivňují, dnes již dospělé respondenty, v jejich soukromém milostném soužití s partnerem. Část výzkumného vzorku není schopna vůbec konflikty řešit a část má snahu konflikty řešit, avšak bezvýsledně. V tom případě přisuzujeme rodičovskému rozvodu negativní vliv na jedince.

Naopak jsme zjistili, co se týče dlouhodobých partnerství, přesněji řečeno – partnerství na celý život, většina našich respondentů vyjádřila kladný postoj. Z toho tedy vyplývá, že rozvod rodičů působí částečně i v pozitivním slova smyslu. Avšak další proměnnou je fakt, že i když si naši respondenti přejí mít vztah s jedním partnerem na celý život, jsou původní

rodinnou situací ovlivněni do té míry, že nejsou schopni anebo v budoucnu mohou být výrazně omezeni, takové partnerství utvořit. Tím může docházet k opětovnému zklamání respondentů, k opětovnému opuštění a také smutku. Můžeme se tedy domnívat, že tyto osoby, pocházející z rozvedené rodiny, mají větší pravděpodobnost nespokojeného soužití s partnerem.

Na závěr tedy můžeme konstatovat, že vliv původní rodinné situace, v našem výzkumném šetření – rozvod respondentových rodičů, významně ovlivňuje navazování partnerských vztahů i následné partnerské soužití. Nemůže úplně vyloučit pozitivní vliv, který v našem případě představuje přání úplné rodiny, kterou respondent v období svého dětství postrádal. Avšak zjištěné negativní vlivy jsou četnější a také výraznější, z toho důvodu usuzujeme spíše celkový negativní vliv rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí v období dospělosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje:

[1.] BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem).* Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.

[2.] COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině.* Praha: Euromedia Group, 2008, 240 s. ISBN 978-80-249-1027-7.

[3.] ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, Občanský zákoník. In: Sbírka zákonů České republiky. 2012, částka 33.

[4.] DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1999, 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

[5.] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

[6.] KATRŇÁK, Tomáš a Petr, FUČÍK. *Návrat k sociálnímu původu vývoj sociální stratifikace české společnosti v letech 1989 až 2009.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury Masarykova univerzita, 2010, 213 s. ISBN 978-80-7325-241-0.

[7.] LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 3. Praha: Avicenum, 1974, 400s. ISBN 08-049-74.

[8.] MARÁDOVÁ, Eva a Zdeňka HAJNÁ. *Základy rodinného života*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

[9.] MÁROVÁ, Z., Z. MATĚJČEK a S. RADVANOVÁ. *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975, 114 s. ISBN 14-171-75.

[10.] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X.

[11.] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte: dětská závist - žárlivost, nevěra a rozvod - nový partner v rodině, nevlastní sourozenci - vzpomínky z dětství.* Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.

[12.] MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

[13.] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Vyd. 2. Praha: Avicenum, 1989, 336 s. ISBN 08-056-89.

[14.] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Jak přežít rozvodové peklo*. Brno: Jota, 2004, 198 s. ISBN 80-7217-294-8.

[15.] NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada Publishing, 2012, 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.

[16.] NOVÁK, Tomáš. *Rodičovské judo – Dítě během rozvodového řízení*. Praha: Grada Publishing, 2000, 92 s. ISBN 80-247-000-2-6.

[17.] NOVÁK, Tomáš. *Věkový rozdíl mezi partnery*. Praha: Graha Publishing, 2007, 124 s. ISBN 978-80-247-1595-7.

[18.] NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především*. Praha: Portál, 2013, 167 s. ISBN 978-80-262-0342-1.

[19.] PLAŇAVA, Ivo. *Jak se nerozvádět*. Praha: Grada Publishing, 1994, 120 s. ISBN 80-7169-129-1.

[20.] SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004, 184 s. ISBN 80-7178-906.

[21.] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010, 179 s. ISBN 978-80-247-3181-0.

[22.] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

[23.] TEYBER, Edward. *Děti a rozvod*. Praha: Návrat domů, 2007, 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.

[24.] TRNKA, Vojtěch. *Děti a rozvody*. Praha: Avicenum, 1974, 220 s. ISBN 08-083-74.

[25.] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

[26.] VELEHRACH, Martin a Hana NOVÁ. *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995, 280 s. ISBN 80-7175-030-1.

[27.] VENGLAŘOVÁ, Martina. *Průvodce partnerským vztahem*. Praha: Grada Publishing, 2008, 128 s. ISBN 978-80-247-2054-8.

[28.] WARSHAK, Richard A. *Rozvodové jedy*. Praha: Triton, 2003, 390 s. ISBN 80-7254-439-X.

Internetové zdroje:

[1.] Asociace neúplných rodin. *Společná a střídavá péče* [online]. 2011 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: http://www.asociaceneuplnychrodin.cz/spole%C4%8Dna-a-stridava-pece

[2.] Divorceinfo. *Judith Wallerstein* [online]. 1996-2013 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: http://www.divorceinfo.com/judithwallerstein.htm

[3.] E-justice. *Rozvod - Česká republika* [online]. 2013 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-cz-cs.do#toc_1

[4.] HARE, Amanda L., Erin M. MIGA a Joseph P. ALLEN. Journal of Family Psychology. *Intergenerational Transmission of Aggression in Romantic Relationships: The Moderating Role of Attachment Security*. 2014, č. 6. Dostupné z: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2826125/

[5.] Klimes.mysteria. KLIMEŠ, Jeroným. *Frustrační teorie partnerského vztahu a otázka jáství* [online]. 1995 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/frustrac.htm

[6.] PAVLÁT, Josef. Česká a Slovenská psychiatrie. *Dlouhodobé následky rozvodu pro děti* [online]. 2011, č. 5, s. 297-300 [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=739

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Resp. Respektive.

Např. Například.

Konkr. Konkrétně.

T Tazatel.

R Respondent.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Výzkumný vzorek 1 44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: *Otázky k rozhovoru*

Příloha PII: *Rozhovor s respondentem č. 1*

Příloha PIII: *Rozhovor s respondentem č. 2*

Příloha PIV: *Rozhovor s respondentem č. 3*

Příloha PV: *Rozhovor s respondentem č. 4*

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORU

1. Poprosím Vás o krátké představení se – Kolik máte let? Setrváváte v partnerském vztahu?
2. Poprosím Vás o sdělení stavu Vašeho bydlení – zda žijete s partnerem anebo jinak?
3. Jak dlouho máte vztah s partnerem? (popř. Jak dlouho jste měli vztah s partnerem?)
4. Mohl/a byste mi, prosím, popsat rodinnou situaci v průběhu Vašeho dětství? Mam na mysli období před rozvodem, v době rozvodu a po rozvodu.
5. Jaké pocity jste zažíval/a po rozvodu Vašich rodičů?
6. Zajímal by mě Váš názor na navazování vztahů. Jakým způsobem jste Vy navazoval/a nové vztahy?
7. Co pociťujete při navazování těchto nových vztahů? Máte určité obavy či pociťujete nějaké překážky?
8. Jak si představujete partnerský vztah?
9. Jaký je Váš partnerský vztah? (popř. Jaký byl Váš partnerský vztah?)
10. Co byste chtěl/a změnit na své partnerce/partnerovi např. z jejích/jeho vlastností, povahy nebo osobnosti? Resp. Jak by měl vypadat Váš ideální partner?
11. Dokážete si představit žít s jedním partnerem celý život? Jaký je Váš názor na takový vztah?
12. Jak ovlivnila rodinná situace, rozvod Vašich rodičů, Váš partnerský vztah?
13. Má dnes rozvod Vašich rodičů na Vás nějaký dopad?
14. Jak byste řešil/a konflikty s partnerem Vy?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR S RESPONDENTEM Č. 1

Respondent - Denisa, 23 let

T: Dobrý den.

R: Dobrý den.

T: Poprosila bych Vás o krátké představení se.

R: Takže dobrý den, je mi 23 let. Bydlím se svojí rodinou v rodinném domě, s mamkou a sestrou. Žijeme tady samy…aaa… a jo, měla jsem vztah 2 roky a rozešli jsme se a teď bydlíme…on se odstěhoval a žijeme tady vlastně samy.

T: Takže žil tady s váma?

R: Ano, žil tady s náma, no. Asi rok.

T: Ehm…

R: Rok tady žil s náma.

T: Dobře, já bych Vás teďka poprosila, jestli byste mi mohla popsat rodinnou situaci v průběhu Vašeho dětství. Mám na mysli rozvod Vašich rodičů – co si pamatujete.

R: Takže, nic si nepamatuji, protože mi byly teprve 2 roky a mamka se…jakože s otcem rozvedli, měli jakože mě a moji sestru. Takže si vůbec nic z toho nepamatuju. Mám jenom jakože nějaké úryvky jeho, ale jinak vůbec nic nevím.

T: Nevzpomínáte si třeba na nějaké konflikty? Třeba po rozvodu.

R: Konflikty…mmm…neměli, ne. Ale ve vztahu, mamka mi kolikrát říkala, jak jsem se jí ptala, mě to zajímalo, jaké, co a jak, proč se rozvedli a jaký byl a tak. A ona říkala, že byl jakože hodný všechno, akorát žárlivý. Že prostě, že byl, že to bylo nesnesitelné, a že žárlil. Ale ne nežárlil jakože na chlapy, ale jakože takhle na všechno. Že třeba řeknu příklad, jo? Co mi řekla mamka, že jeli třeba autem a nadával jí za to, že nemohl řídit on. Že byl jakože, že takhle, že se choval až nemožně, že prostě, že se to prostě nedalo. Takže se prostě rozvedli. Ale jinak byl jakože opravdu dobrý chlap. Všechno zvládal, staral se o nás, byl pracovitý, opravdu všechno, akorát ta žárlivost byl problém, takže se rozvedli. Ale jinak si na nic nepamatuju.

T: A stýkali jste se nebo stýkáte se s otcem?

R: Ne, nestýkáme. Mamka dala na, jakože na sociálku, nebo spíš k soudu, že si nás bere do péče a aby přispíval jako na nás, alimenty. A…nějak se k nám neměl jakože. Nestýkali jsme se, ani neměl zájem, abysme se spolu stýkali. Takže vůbec nevím, nevím. Nejsme v kontaktu, ani jsme nebyli.

T: Ehm…

R: Ani si nás nebrával, takže…vůbec nic o něm nevím.

T: Dobře, takže od malička vyrůstáte jen mamkou?

R: Bez otce. Ano. A vlastně, jak se rozvedli, my jsme bydlely ve Zlíně, na Svazích, a pak jsme se odstěhovaly na vesnici za mamčinýma rodičema. Takže za mým dědou a babičkou. A tam jsme vyrůstaly…tam jsme bydlely asi nějakých deset let, dejme tomu. Takže my jsme měly dětství v pohodě. Tam to bylo dobré, dá se říct, docela jo.

T: A přišla taková situace, že by si mamka dovedla domů nového přítele?

R: Ano

T:Co jste cítila?

R: Co jsem cítila…(pauza)… jelikož jsme neměly taťku, takže když si mamka přivedla přítele, bylo to takové jiné prostě, ten chlap tam a…(pauza)…jakože učil nás nebo učil, prostě si nás všímal jako taťka, dá se říct skoro. Jakože bylo to dobré na jednu stranu, ale nebrala jsem ho jako otce, brala jsem ho prostě jako strýca, mamčiného přítele.

T: Ehm…

R: Ale nějak jsem k němu neměla žádný vztah jakože bych si ho přitáhla k tělu jako svého otce. Nebrala jsem ho tak. Takže…byl to pro mě strýc.

T: Ehm…a vlastně stýkají se do teďka? Nebo do teď ho máte jakože strýce? Nebo náhradního otce? Nebo jak to jinak nazvat…

R: Ne, ne, ne, ne. My jsme s ním žily vlastně deset let a pak se rozešli. A jak se rozešli, tak už jsme se ani nevídali. Taky nic o něm nevím, takže…nevím…nestýkáme se no.

T: Dobře, a jak…co jste prožívala třeba když on odešel?

R: No…ani, ani moc ne, protože asi taky na tom konci…na konci toho vztahu už měli taky ňáké problémy a taky už nešlo to nijak řešit, takže jsem spíš k němu už měla na konci od-

por. Že se choval jakože k mamce…(pauza)…nesprávně. Tak, jak by se měl jakože chlap chovat.

T: Ehm…jasně.

R: Takže jsem už k němu pak cítila jakože odpor a ať už jakože jde.

T: Ehm…

R: Bylo mi to jedno.

T: Dobře, jak by teda podle Vás měl vypadat partnerský vztah? Nebo jak si ho představujete, takový ideální partnerský vztah?

R: No…určitě věrnej chlap, spolehlivý, smysl pro humor – to je důležité, hodně důležité…(smích). Pochopení…aby měl rád svoji ženu, miloval. Aby byl jako rodinný typ, určitě, aby se nikde neflákal. Určitě ne chlapa, který chodí do hospody za kamarádama. Pracovitý…(pauza)… a asi tak jakože to je to důležité.

T: Ehm…takže to je takový ideální partner.

R: Ideální, ano, ideální…co by jsem jako si přála.

T: Jasně…

R: Nebo co to vlastně…

T: Teď bych se Vás zeptala, jak probíhalo Vaše první navazování partnerských vztahů? Předpokládám, že to bylo asi v době puberty.

R: Ano, určitě, no.

T: Takže, jak to, jestli jste měla nějaké určité obavy nebo jestli to bylo takové jakože – nebyly žádné překážky? Co jste pociťovala?

R: Tak byla jsem určitě mladá, začíná se randit v patnácti, že?(smích). Takže…určitě…(pauza)…ňáký ty sympatie, musely proběhnout a jelikož jsme byli mladí, tak určitě jsme to tak neřešili…(pauza)…jakože až nějak do důsledku, že bysme se, že bysme plánovali a tak…(pauza)

T: No…(pauza)…dobře

R: Pardon

T: Dobře, dobře, já se zeptám, jestli jste třeba vkládala nějakou velkou důvěru do toho…třeba do těch vztahů? Nebo naopak, právě že jste nevkládala důvěru, že jste se radši držela zpátky?

R: Ehm…(pauza)… jakože když jsem se zamilovala do té určité osoby, tak určitě jsem do něho vkládala důvěru, věřila jsem mu. Ale v tak mladém věku, to není dobré no, protože když jsme mladí, tak děláme nedobré věci a…(pauza)…jakože vkládat důvěru není moc dobré. Ale určitě jsem ji vkládala a pak jsem se zklamala v tom člověku určitě, protože tak mladá to není moc jakože…

T: Ehm ehm… dobře, ještě bych se vás zeptala, jaký teda byl Váš poslední vztah?

R: Takže můj poslední vztah trval vlastně dva roky. Sedm měsíců už spolu nejsme a z toho bývalého vztahu máme asi roční holčičku.

T: Ehm…

R: Vlastně bydleli jsme spolu u něho, asi rok a…(pauza)… bylo to dobré, měli jsme svoji vlastní domácnost, všechno bylo v pohodě, ale pak mezi náma vznikl nějaký problém a nebyl moc řešitelný, ale nějak jsme…nějak jsme hledali tu cestičku, jak by to šlo a…no…nevyšlo to. Takže…nemám se vztahama moc dobré zkušenosti, je to takové…člověk, lidi jsou rozdílní a najít toho správného dá velice…jakože je to problém no.

T: Ehm…

R: Takže se vztahama nemám moc dobrý…(pauza)…jakože zkušenosti.

T: Na čem si myslíte, že to tzv. ztroskotalo ten vztah?

R: Na čem to ztroskotalo?

T: Co byl takový stěžejní problém? Co jste třeba nemohla unést? V čem byl třeba jiný? Co se Vám nelíbilo?

R: No, ten člověk je…strašně…opravdu jiný. A…já ani nevím, jak to mám popsat. Protože já nemám ani do teďka, když jsem nad tím přemýšlela, nevím, jak ho popsat a na čem to ztroskotalo…(pauza)…nevím… No určitě na pochopení, protože jsme se navzájem nedokázali za tu dobu pochopit a nedokážeme se pochopit vlastně ani, když přišlo miminko na svět. Nenašli jsme tu, tu, tu správnou cestu k sobě…(pauza). On je takový člo-

věk…(pauza)…jakože on je pracovitý, byl pracovitý, jakože všechno…akorát…(pauza)…nevěřila jsem mu no.

T: Ehm…

R: Nevěřila.

T: Takže problém byl spíš v důvěře?

R: Ano, ano, to taky. Jakože hodně.

T: Dokázali jste si promluvit o tom problému nebo řekla jste mu, co se Vám nelíbí? Nebo, co byste chtěla změnit?

R: Určitě jsme si takhle povídali. Co bysme, co by se…nebo, co mě trápí…co mi vadí, ale…(pauza)…moc to nešlo. Protože, jakmile jsme se k něčemu dostali, k něčemu vážnějšímu, tak prostě se z toho vyvodila hádka, i když to byla úplná blbost.

T: Ehm…

R: Sedli jsme si v klidu a vzniklo z toho…prostě problém, obrovský problém, který byl neřešitelný.

T: Jasně…(pauza)…Dokážete si představit, že byste našla nějakého partnera, se kterým byste žila až do konce života?

R: Určitě ano, chtěla bych ho…hledám a nenalézám…(smích). Bylo by to, bylo by to dobré. Přála bych si to, no.

T: Takže myslíte, že teď k Vašemu předešlému vztahu poslednímu, myslíte si, že tady ten Váš vztah mohla ovlivnit Vaše rodinná situace…z dětství, co jste zažila? Myslím rozvod rodičů, nebo to, že strýc, jak jste nazvala, odešel od mamky?…Tak jestli to nějakým způsobem mohlo ovlivnit Vaše chování v tom partnerství?

R: Ehm…Myslíte opatrnější, jo, že bych byla?

T: Ano, třeba opatrnější.

R: Jakože nepociťuju nic, že by mě to jakože nějak…(pauza)…že by mě to nějak zasahovalo, to co se mezi mamčinýma přítelama stalo, to jakože vůbec…ale určitě jsem opatrná, protože vím, jak to chodilo…jakože jak to mezi nimi bylo, jakože kde vznikaly problémy…tak si na to jakože dávám…jsem opatrnější, ano. Ale když do toho člověk prostě spadne, tak je…(smích)… tak je to těžko.

T: Takže dalo by se říct, že to mělo na Vás určitý dopad?

R: Možná.

T: Třeba ze strany toho, že jste viděla mamku v tady v té situaci, kdy třeba se pohádali se strýcem. Tak jste viděla potom její třeba reakce, chování. Je možné, že tohle Vás třeba ovlivnilo?

R: Já si myslím, že asi ne. Já jsem byla mladá a nějak jsem to ještě nějak nechápala nějak moc jakože proč a jakože tak, ale třeba mi to vadilo, že se hádali a takto, že... že teďko mi to třeba taky vadí, nemám to ráda, ale jinak jestli, jestli…mě to jakože…(pauza)…nějak poznamenalo, to určitě ne.

T: Dobře, řekla jste, že nemáte ráda, když se někdo hádá.

R: Hádky.

T: Jak teda řešíte konflikty s partnerem?

R: Řešíme konflikty…no, když se dojde k ňákýmu konfliktu a začnou být ňáké hádky, tak se prostě sbalím a jdu, protože to opravu nemám ráda, když někdo na někoho řve. Snažím to jakože určitě v klidu řešit, protože jak víme všichni, tak hádky…to nás nikde nedovede…to prostě nejde. Takže se snažím, když k nim, ke konfliktům dojde, tak určitě si sednout, popovídat a když to nejde, tak to nejde.

T: Ehm…

R: A dál už to neřeším.

T: Dobře, tak já Vám děkuji.

R: Taky.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR S RESPONDENTEM Č. 2

Respondent - Dan, 22 let

T: Dobrý den.

R: Dobrý den.

T: Poprosím Vás o krátké představení se.

R: Takže já jsem ten a ten. Pocházím z Bystřice pod Hostýnem. Je mi 22 let. Pracuji v pekárně. Bydlím v podnájmu ve Zlíně s mojí přítelkyní, se kterou chodím už dva roky a čtyři měsíce – tomu bude za pět dní. No…

T: Výborně…Dobře, tak já Vám děkuji a mohla bych Vás teďka prosím, jakože poprosit o popsání rodinné situace v průběhu Vašeho dětství?

R: No, takže když jsem se narodil, bydleli jsme v Holešově. Moje mamka měla manžela…(smích).

T: Otce, předpokládám.

R: Otce, ano mojeho otce…No, když jsem měl třičtvrtě roku, tak jsem se…nechtěnou vinou mé matky popálil sunarem na mé hrudi. Takže jsem byl na operaci, protože jsem měl velké popáleniny a můj otec to dával za vinu mé matce.

T: Aha,aha…

R: Jenže moje matka za to nemohla, protože zrovna sprchovala moji sestru a mě hlídala teta, co bydlela nad nama, ňáká sousedka, nevím, co to bylo. No a…jak jsem se popálil vlastně, tak tata to potom dával za vinu matce, když chodil dom z hospody, tak když vařil kafe, tak konvicou, že jaký by to bylo, kdyby ju polil

T: Jo, jasně…

R: horkou vodou a takový. No, ona z toho měla depky, tak utekla za babičkou, jakože za její mamou do Bystřice. No, pak se rozvedli. No a pak…vlastně tata si našel ženskou. Bydlí pořád v Holešově a mama…si začala hledat přítele. Vystřídala jich pár za řadu let…hodně zajímavé kousky. No, ale…(pauza)…prostě…(pauza)…(smích)

T: Ne, v pohodě, v pohodě. Poslouchám.

R: no… prostě je to tak. No a potom…

T: Takže jste tedy bydlel u matky?

R: Jo, s tou jsem žil celý život, od jednoho roku. No vlastně od narození až do dvaceti.

T: A s otce jste se stýkal?

R: S otcem jsem se stýkal, když jsem…vlastně…od toho, jak ona utekla a rozvedli se, tak jsem bydlel s mamou v Bystřici a tata, on za náma jezdil. On měl totiž výrobnu těch bot na Chvalčově. Tak za náma jezdil. Vozil nám botky a tak. No ale potom…ona chtěla větší výživný, tak on se ožral a mlátil nám tam na dveře, že nás zabije a takový. Tak jsme zavolali státňáky a oni ho odvezli a od té doby jsem ho neviděl. Ale jinak jsme se stýkali, on nás aj do Holešova, jsme tam jezdívali jakože na prázdniny a tak.

T: Jo, jo, jo…jasně.

R: No, ale potom to mama nějak podělala.

T: Jo…

R: Chtěla moc peněz.

T: Jasně…takže naposledy jste se viděl kdy s otcem?

R: Týbrďo…(pauza)…no…asi když mi bylo deset…

T: To je dlouho.

R: fakt?...asi jo

T: Hm, to je dlouho.

R: možná jsem ho někde potkal, ale jenom…nevím, asi jo…

T: Teď bych se tedy zeptala, jaké pocity jste zažíval…vlastně po nějakém tom rozvodu Vašich rodičů? Kdy otec si třeba našel novou přítelkyni, matka si třeba našla nového přítele.

R: Hmm..to mi nevadilo.

T: Co jste při tom cítil?

R: Já jsem…mama prostě mi to vysvětlila tak, že úplně jsem ho prostě od..od..od…odstranil ze života tatu.

T: Ehm…

R: No, ale tak ve dvaceti, v devatenácti, jsem přišel na to, že mi mama celou tu dobu lže, protože za všecko mohla ona, protože se jenom kur*ila.

T: Ehm…

R: No a…prostě rozvedli se určitě kvůli tomu a ne, kvůli tomu, že já jsem se popálil.

T: Jo, jasně… A máte třeba snahu se s taťkou nějak…

R: Nevím.

T: …zkontaktovat?

R: Přemýšleli jsme nad tím se ségrou, že bysme se za ním stavili, jak přijede, ale…nevěřím v to, že se tam stavíme…bylo by to divný po tolika rokách. To už spíš bysme na sebe narazili…z obou stran…Bylo to těžký.

T: Jo, tomu věřím jako no…

R: No, ale tak, je to život…(pauza)…co naděláte..?

T: Hm, je to tak, no…Dobře, tak jo, já děkuju a zeptala bych se ještě prosím Vás na…(pauza)…zajímal by mě Váš názor na navazování vztahů. Jestli jste měl nějaké…problémy při tom nebo nějaké překážky, určité obavy? Předpokládám, že asi jste začal navazovat vztahy v pubertě.

R: No, měl jsem holku ve 13

T: Jo, aha, dobře…(smích).

R: o dva roky starší. Chodil jsem s ní skoro dva roky…

T: Dva roky od třinácti? To je pěkné…

R: …no, skoro do patnácti.

T: Tak jaké jste měl pocity u toho?

R: To bylo hustý. To bylo dobrý. Měl jsem starší holku…(smích). Bylo to dobrý, byl jsem z toho nadšený. Ale dopisy no, smsky, zaracha…takový krásný mládí.

T: (smích)…jestli jste třeba, já nevím, nepociťoval něco, nějakou…strach? Třeba z odmítnutí nebo strach z opuštění?

R: Strach z toho, že bude ona mít zaracha a nebude moct jít ven…(smích).

T: Ne, ne, ne, třeba potom, od těch patnácti, jak jste navazoval partnerské vztahy. Tak jestli tam byla nějaká určitá překážka? Která by Vám to nějakým způsobem neulehčovala, navázat ten vztah?

R: No tož to nevím teda. Nad takovýma věcima jsem nikdy nepřemýšlel.

T: Dobře, tak se Vás tedy zeptám, jak si představujete partnerský vztah? Ideální partnerský vztah, jak by měl vypadat?

R: No, tak…aby ženská tolerovala všechny zájmy chlapa, aby vařila, uklízela…(pauza)…měla mě ráda, starala se o mě…mmmm

T: Ten Váš třeba společný vztah, jaký by měl být?

R: Ten, co prožívám teď

T: Ideální…jo?

R: (smích)

T: A to je?

R: To je hmota…nevím, je to…ideální ženská ale není, taková nemůže být…ale jako kdyby byla, bylo by to dobrý…ale jaká by musela být?

T: Takže jste spokojený ve Vašem partnerském vztahu? Jaký je?

R: No…nic moc…(smích)…kdo by byl spokojenej?

T: Co byste tedy např. chtěl změnit na partnerce, jestli nejste spokojený?

R: Chtěl bych, aby míň spala, aby víc jedla…aby nebyla žárlivá…(pauza)…to je asi všecko…a aby víc vařila.

T: Dobře, a třeba nějaké konflikty mezi vámi?

R: No, jenom takové hašteření…

T: Nic výjimečného?

R: Sem tam…to k tomu patří.

T: No, to je pravda no…a dokážete si představit žít s jedním partnerem do konce života?

R: No…jo.

T: Jaký je Váš názor na tady tohle soužití jen s jedním člověkem?

R: Jako jo, ale myslím si, že tak po pěti, deseti rokách už to je asi těžká nuda…možná po třech, po čtyřech…po pěti. A pak už je to asi stereotyp.

T: Jasně…no

R: Už po dvou rokách je to takový stereotyp.

T: Chtěl byste teda takového partnera, do konce života?

R: (smích)…Asi ne…(smích)…ale je to blbý…vůči ženě.

T: Tož, každý to má jinak, že, nastavené…Myslíte si teda, že Vás rodinná situace, teda konkrétně rozvod Vašich rodičů poznamenal na Vašem partnerském vztahu? Jestli vnímáte nějaké…

R: Na partnerském? Spíš na mojí výchově…neměl jsem tu ráznost otce. Matka vydělávala peníze, jak se dalo. Neměla na nás čas. A tak to všecko dopadlo…(pauza)…prožil jsem si…zajímavé mládí.

T: Dobře, já bych se Vás zeptala, jestli tady v tom svém partnerském vztahu pociťujete situace, kdy si uvědomíte, že kdyby jste měl třeba otce, od malička, kdybyste žil s otcem, že takové situace byste třeba řešil jinak? Nebo…jestli rozumíte?

R: Určitě bych uměl domácí práce, jako vrtání

T: Jo, jasně, no…

R: zatloukání hřebíků a tak…ale tak to se každý naučí postupem času v životě…no, ale určitě jako…musel jsem se naučit hodně věcí sám.

T: Ehm…

R: Holit, to naučí každýho člověka tata, já jsem se to musel naučit sám…prostě…v určitých věcech to chybělo…v určitých jsem měl větší volnost…no, ale potom mama vlastně měla, teď nevím, myslím před třemi roky přítela, který s ňou byl šest roků. A toho jsem bral trošku jako taťku, protože ten fakt je dobrej, to je dobrej chlap…(pauza)…no, ale pak si stejně našel mladší, takže…zase taková změna…ale to byl dobrej chlap. Jako, nevím no…toho jsem spíš bral víc jako tatu než mojeho vlastního tatu. Prostě to byl dobrej chlap.

T: Dobře, myslíte si třeba, že…to, že tady ten přítel vlastně Vaší mamky…

R: Mirek?

T: Mirek…když Mirek odešel, pociťoval jste něco…co jste pociťoval?

R: Chyběl mi.

T: Chyběl?

R: Jo…(pauza)…bylo to takový divný no…pak tam se střídalo moc nějakých divných chlapů doma a bylo to takový divný.

T: Máte třeba obavu, že Vaše partnerka by mohla provádět podobné věci, jako mamka Vaše?

R: Já doufám, že ne…

T: Měl jste třeba z toho obavu?

R: Tož… hlavně jsem si říkal, abych já nebyl taková, takový jak ona. Ale snad takový nejsem…takže…partnerka by taky taková nemusela být.

T: Ehm…

R: Tu, co mám, ta taková určitě není.

T: Dobře…ještě se Vás zeptám, jakým způsobem řešíte konflikty s partnerem ve vztahu?

R: No, my je moc neřešíme. My si je totiž každý ututláme sám sobě v hlavě, napučíme se na půl dne, půl dne se nebavíme a pak už všecko dobrý. Pak si povíme pár slov v posteli a…(pauza)…pak je to normálka…(smích).

T: Takže nekomunikujete o problémech mezi váma?

R: Ne-e…

T: To se vždycky nějak…?

R: no a potom večer třeba v posteli si o tom povykládáme, ale jenom tak…nevím…takový furt dokola…problém…(pauza)…zanedbáváme, asi.

T: Jo?...co tím myslíte?

R: Já nevím, tak jí furt přijde…že…(pauza)…(smích)…

T: V pohodě.

R: no, prostě, že chcu pořád dělat jenom…(smích)….a

T: Sex…

R: no, tráva, tráva, sex…

T: Jo…(smích)

R: a pak si vzpomenu na ňu a chcu sex, no a tak to vůbec jako není…(smích)…To je jen vždycky shoda náhod, prostě musím pořešit důležitý věci a pak jdu za ňou, no a je to tak.

T: A to jí vadí?

R: A to jí vadí.

T: Jo.

R: No, ale to se zpraví časem. Musíme tomu dát čas a…bude to dobrý. Třeba to bude jako dřív. Třeba.

T: To bylo lepší dřív?

R: Jo, tak když mě sbalila, tak byla taková…(pauza)…nevím, asi zamilovaná. Teď nevím, jaká je.

T: Myslíte si, že už opadla zamilovanost z vašeho vztahu?

R: Nevím, je to už takový slabý. Uvidíme časem. Dva roky jsou dva roky…s tím člověk nic nenadělá.

T: To je fakt, no…dobře, tak já Vám děkuju…děkuju a mějte se.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR S RESPONDENTEM Č. 3

Respondent - Lenka, 30 let

T: Dobrý den.

R: Dobrý den.

T: Poprosím Vás o krátké představení se.

R: Dobrý den, takže jsem Lenka. Je mi třicet let. Pocházím z malé vesnice u Zlína, nyní už od svých asi dvaceti let bydlím ve Zlíně…(pauza)…A deset let mám stejné zaměstnání. Pracuji přímo v centru Zlína a…

T: A žijete, jakože v domácnosti, třeba s rodičema nebo…?

R: Ne, ne, ne. Od těch dvaceti let vlastně bydlím, bydlím sama. Nebo sama, napřed jsem bydlela s přítelem, kterého jsem si potom později vzala. Tam nám teda manželství vydrželo rok. Po roce jsem se nach…nas…na chvilku přestěhovala zpátky k mamce. Aaa…jakmile jsem se trošku finančně vzchopila, tak jsem si našla pronájem, kde jsem potom po sléze začla žít s bývalým přítelem už teďka teda, se kterým jsem potom žila asi pět let.

T: Ehm…A takže teď s tím přítelem už nejste?

R: Teď, teď eee…asi čtyři nebo pět měsíců jsme čerstvě rozejítí.

T: Ehm…Takže bydlíte sama?

R: Bydlím sama, ano.

T: Zatím.

R: Mám teda přítele, ale ten je bohužel z Prahy, takže…

T: Ehm…

R: …je to taková, takový vztah na dálku.

T: Jo…jo, tak děkuju a teď bych Vás poprosila, jestli byste mi popsala rodinnou situaci v průběhu Vašeho dětství. Mám na mysli období před rozvodem Vašich rodičů

R: Ehm…

T: V době rozvodu a po rozvodu, jestli

R: takže

T: jestli si vzpomínáte.

R: Vlastně, když se moji rodiče vzali, tak už to pro oba dva v té době bylo vlastně druhé manželství. Jo? napřed byl vlastně ženatý můj taťka, z toho jeho prvního manželství má dva syny. Moje nevlastní bráchy, tu samou dobu byla vlastně vdaná moje mamka a měla mojeho třetího bráchu,

T: Ehm…

R: vlastně vlastního z mamčiny strany. Pak se rozvedli. Eeeee…a měli…pak se potkali, měli mě. V jejich manželství, jim vydr…vydrželo tuším ňákých šest let. Pak se teda rozvedli a mám ještě teda jednu nevlastní sestru, která má… nevlastní, vlastní sestru z matčiny strany, která má tady jiného otce

T: Ehm…

R: Takže vlastně my jsme z matčiny strany tři, s tím, že jsem vlastně jedináček (smích)

T: Ehm…jo.

R: Z toho spojení, ale mám dál, dva vlastní sourozence a z otcovy strany dva nevlastní sourozence.

T: Ehm…

R: Ee…jinak jakože co se týče jejich partnerského vztahu, tak vzhledem k tomu, že já jsem vlastně v té době nebyla ještě ani v první třídě, když se rozváděli. Tak já si toho zas až tak nepamatuju moc, jo? Fakt jsem byla maličká. Já tam mám jenom ňáké úryvky, jak, jak taťka mě vozíval na šk… do školky na babetě

T: Ehm…

R: Ee… vím, že jako, jako malin…malinká jsem měla tatínka jako hrozně ráda, ten prostě pro mě byl nejúžasnější chlap na světě. A pak jenom si pamatuju, že vlastně když, když se rozváděli, eee…, tak z ničeho nic prostě taťka byl pryč. Jo? Pro mě to bylo vcelku nepochopitelné, co se stalo. Nikdo mi to tehdy asi jako nijak nevysvětlil, protože jsem byla opravdu ještě malá

T: Ehm…

R: A ani bych z toho rozum neměla. Jenom takový záblesk z toho dětství pamatuju, když vlastně taťka si přijel, to už u nás nebydlel, a přijel si asi týden po tom, co se odstěhoval

pro ledničku. A já jsem ho jako samozřejmě pustila domů, že jo, prostě byl to taťka. No a potom mě mamka seřvala za to, nebo seřvala, nadala mi za to, že jsem ho jako vůbec pustila domů, že on už tam nemá co dělat a že si vlastně odvezl tu ledničku. Takže to je asi tak jediné, co já si z toho pamatuju. Samozřejmě potom, protože taťka se vrátil ke svojí mamce, k mojí babičce na Podvesnou, kde vlastně spolu žili, takže jako že neustále jsem s ním udržovala kontakt. Jezdila jsem tam, co by malá, protože jsem měla tréninky gymnastiky ve Zlíně dvakrát týdně minimálně. Plus samozřejmě ňáké víkendy a tak. Takže jakože s tatínkem do nějakých těch desíti, jedenácti jsme byli v každotýdenním kontaktu.

T: Ehm…

R: Jo? Samozřejmě, když potom přišla puberta, tak to se mnou už bylo trošičku těžší. To už jsem začla být taková lehce nezvladatelná a vlastně v patnácti letech to dospělo až do takové fáze, že máti už mě nezvládala. Aaaa-eeee…domluvila se s otcem, i když spolu téměř nekomunikovali, ale v tomto případě teda když už si se mnou nevěděla rady, tak mě vyhodila k němu bydlet.

T: Ehm…

R: Nebo, domluvili se spolu, že půjdu bydlet k tatínkovi. No jenže tam jsem vydržela bydlet asi měsíc, protože tam ty podmínky, eee…, za jakých jsem tam bydlela, že jsem musela prostě dodržovat přesně v kolik hodin se mám vrátit a tak dále, nebyly pro mě v té pubertě prostě nějak ehm….

T: Přijatelné…

R: Přijatelné, ano děkuji…(smích)

T: (smích)

R: Takže asi po měsíci jsem nepřišla vůbec a na, pár dnů jsem se prostě ztratila, utekla jsem z domu s tím, že asi za dva dny mě teda našli. Jo? Tak…mě znovu máti vzala k sobě, už vlastně tehdy s tím přítelem, se kterým jsem se teďka nedávno rozešla. To byla moje první láska, se kterou jsme se později k sobě teda vrátili. A vzhledem k tomu, že ho teda máti znala vlastně od, protože chodil s bratrem na základku, s tím vlastním bratrem. Eee…a znala ho vlastně od, od jeho..dětství.

T: Ehm…

R: A on byl lehce starší než já. Ee…už byl dospělý v té době, ee…tak ee…vlastně…mmm…to brala jako tak, že je dospělý a postará se o mě. Jo? Takže, takže mi s ním nechávala volnost

T: Ehm…

R: Jak, jak jsem potřebovala.

T: A jak si vysvětlujete, že Vaše puberta byla taková nezvladatelná pro rodiče?

R: Eee…tak ono to bylo hodně o tom, že vlastně jsem, moje mamka tím, že byla samoživitelka

T: Ehm…

R: Aaa… bylo, bylo nám, byli jsme tři. Bylo nás hodně. Eee…a ona chodila na noční směny tak vlastně nás neměla pod kontrolou.

T: Ehm…

R: Takže vlastně já…(pauza)…tím, že na nás byla sama, jsem…(pauza)…vlastně mohla, mohla si dělat téměř cokoliv.

T: Ehm…

R: Když ona odešla do práce, já jsem se prostě večer sebrala a šla jsem pařit, že jo.

T: Takže tam nebyl nějaký nový, třeba další přítel mamčin, který by třeba s váma bydlel a měl vás pod kontrolou, jakože?

R: Byl tam. Vlastně dalších sedm let potom měla máti toho otce té sestry

T: Ehm…

R: Ale to bylo do těch mým, já nevím, dvanácti let zhruba.

T: Ehm…A pak teda mamka byla sama?

R: A pak teda mamka byla sama.

T: Jo.

R: Měla samozřejmě ňáké, ňáké přítele, ale to už nebylo nic tak vážného, že by jako s náma bydleli nebo něco takového. Jo?

T: Jo…Takže ta chlapská ruka tam…

R: Ano, ano. Moje mamka vlastně musela zastat funkci jak té ženské, toho ženského elementu tak i pánského elementu. Ale jo, sama ženská na tři děcka, ten starší brácha byl podobného ražení jako já, takže jsme měli společné zájmy (smích). Takže prostě jsme měli takové divočejší dětství, no. Ale myslím si, že i tak nakonec z nás vyrostli prostě slušní lidé a…(pauza)…v této době již s oběma rodiči vycházím skvěle.

T: Ehm…(pauza)…Dobře, děkuju. Takže zeptala bych se Vás tedy ještě na Váš názor při navazování takových těch prvních vztahů, partnerských, Vašich. Jakože mám na mysli třeba, jakým způsobem jsme navazovala ty vztahy. Jestli jste cítila nějaké obavy při tom, nebo jestli jste to brala třeba jako srandu, nebo…

R: Je fakt, že když vlastně jsem poprvé chodila s tím Filipem, s tou mojí první láskou. Tak, v těch patnácti, tak jsem měla fakt strašně velký strach, abych nedopadla jako máti. Že vlastně s každým partnerem ona vydržela šest, sedm let a to opravdu s každým, se kterým kdy měla dlouhodobý vztah a i ty děti. A vždycky jsem, to jsem i několikrát brečela, že opravdu nechci takhle dopadnout, jak moje mamka.

T: Ehm…

R: Bohužel teda zatím to tak vypadá…(smích)…i když teda bez dětně…(pauza)…ale nakonec jsem si teda uvědomila, uvědomila, že ta moje máti, tím že na nás byla vlastně na všechny sama, protože bráchův otec ten vůbec nikdy o něho nejevil zájem. O mě teda…sice otec jevil zájem, ale bylo to takové, že kdybych nepřijela já za ním, on si sám pro mě nepřijede.

T: Ehm…

R: Jo? Takže vždycky tam muselo být z té mojí strany a potom v pubertě samozřejmě už jsem neměla tak ten zájem, takže už jsme se odcizili. A…teďka jsem se trochu ztratila v myšlenkách…(smích).

T: V pohodě, v pohodě.

R: Eeee…(pauza).

T: Navazování vztahů partnerských.

R: No, takže vlastně…myslím si, že to, že moje matka nebyla vlastně schopna vydržet dlouhodobě s žádným přítelem, tak samozřejmě na mě mělo určitý vliv, ale ve finiši si myslím, že ono je lepší…eee(pauza)…ze vztahu, který nefunguje, odejít. Než se trápit

ve vztahu, který…který prostě by byl pro oba dva…zbytečně zbytečný a ani jednomu nevyhovoval.

T: Ehm…(pauza)…jo, teď se Vás zeptám, jak si teda představujete takový nějaký ideální partnerský vztah? Jaký by měl být?

R: Jaký by měl být ideální partnerský vztah? Tak to je docela jako těžká otázka…(pauza). Tak hlavně jako lidi by se měli, mít k sobě navzájem úctu, měli by se tolerovat. Neměli by mít majetnické sklony…(pauza)…měli by se…(pauza)…měli by se, měli by mít jeden ke druhému úctu.

T: Ehm…(pauza)…to je takové to nej?

R: Ano, ano. A navzájem si pomáhat.

T: Jasně. Jaký teda byl Váš ten partnerský vztah? Teďka ten poslední.

R: Ten poslední?...Jako hodně, hodně dlouhou dobu, protože opravdu to byla první láska, která vždycky bývá taková ta prostě…člověk ji nejvíc prožívá, jo? A tím, že jsme se po letech k sobě zase vrátili tak, samozřejmě ty začátky byly o to jednodušší. Strašně moc let nám to fungovalo v pohodě, bez problémů. Samozřejmě v každém vztahu vždycky něco je. Ale postupem času prostě…(pauza)…mě přišlo, začlo připadat, že mě ten člověk začíná využívat. Že prostě si nezaslouží tu moji obrovskou míru tolerance a trpělivosti, co já jsem s ním měla. A začal si mě až možná přespříliš přivlastňovat a usurpovat, což jako prostě mě se opravdu nelíbí a…proto vlastně ten náš vztah skončil.

T: Ehm…co byste teda chtěla změnit na tom svém partnerovi?

R: (smích)

T: Nebo spíš, jak by ten partner měl vypadat? Ideální partner.

R: Ideální partner…

T: Jakou máte představu?

R: Představa ideálního partnera…(pauza)…tak…(pauza)…až takového potkám, tak Vám dám potom vědět…(smích). Podle mě jako naprosto ideální partner neexistuje a kdyby ten člověk byl až příliš ideální, tak by to asi nebavilo.

T: Ehm…a jestli jsou nějaké vlastnosti třeba, které vyžadujete? Takové, které jsou pro Vás důležité.

R: Důležité pro partnerský vztah…(pauza)…to, abych se na toho člověka mohla za všech okolností spolehnout. Ta důvěra je tam jako velmi…důležitá, důležitá věc a myslím si, že ano, jednou člověk může odpustit, dvakrát může odpustit, ale ono to jednou, jednoho dne prostě všechno přeteče a jakmile to přeteče, tak už prostě není cesty zpět.

T: A dokážete si představit, že byste byla s jedním partnerem celý život?

R: To jsem si právě dokázala představit tady s tím bývalým partnerem, už dokonce v těch patnácti jsem si to dokázala představit…eee…ale…to co si člověk představuje, ne vždycky se shoduje s tím, jak je, jaká je realita. Jo? Takže ono, pokud ten člověk, Vy se pro něho snažíte udělat totální maximum, ale nedostáváte to zpátky, tak samozřejmě, ze začátku si to člověk neuvědomuje, dokud má růžové brýlky, ale jakmile…ty růžové brýlky po čase, té zamilovanosti, začnou opadat, začne vidět ten vztah takový jaký je ve skutečnosti, tak začne přemýšlet, jestli opravdu tohle to je to, co chtěl.

T: Ehm…

R: A pokud to není to, co chtěl, tak bohužel…

T: Bohužel…

R: Bohužel…

T: Ale kdyby se našel, kdyby se našel ten ideální partner, chtěla byste žít s jedním člověkem až, až do konce?

R: Ano, ano, ale myslím si, že už jsem možná i vzdala tu naději, že někdo takový se někdy někde najde…(smích). Někdy někde.

T: Dobře, myslíte si teda, že Vás ta rodinná situace, kterou jste prožila v dětství, myslím teda ten rozvod Vašich rodičů, že Vás to nějak ovlivňuje dnes?

R: Eee…Já si myslím, že určitě, že mi to možná to, že moje máti měla sílu na to, se rozejít se třema partnerama, s kterýma jí to nevyhovovalo…dalo takovou tu sílu do života. Než být nešťastná, radši být sama.

T: Ehm…

R: Jo? Že vlastně svým způsobem takhle tak pro mě byla vzor, že jde to. Jde to, i když je člověk sám. Jak říká moje mamka: „Radši deset psů v posteli, než jednoho ožralého chlapa.“

T: (smích)…Dobře, ještě se teda zeptám na závěr, jak řešíte konflikty s partnerem?

R: Já jsem se většinou konflikty…Tak, měla jsem i období, kdy jsem konflikty řešila vztekem, zlostí, nadáváním, řvaním a tak dále. Ale postupem času člověk tak nějak, jak stárne, tak se uklidňuje. A snaží se všechno řešit v pohodě. Samozřejmě, ne vždycky všechno jde v pohodě, takže snažila jsem se to vyřešit tak, že jsme si o tom promluvili. Ale ono je to těžko mluvit s někým, kdo Vám neodpovídá.

T: Ehm…Dobře, takže komunikovali jste třeba o těch problémech? Nebo?

R: Samozřejmě snažili jsme se komunikovat. Někdy méně úspěšně, někdy více úspěšně. Mnohdy i partner uznal chybu, naopak i já jsem uznala chybu. Taky mi samozřejmě říkal, co mu vadí nebo co mu nevadí. Snažili jsme se na tom pracovat, ale můžu říct, že většinou zůstalo jenom u slibů a to, co opravdu vadilo, tak prostě se s tím nikdy, nikdy nic neudělalo.

T: Ehm…(pauza)…Tak já Vám děkuju.

R: Není zač…(smích).

T: Děkuju.

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR S RESPONDENTEM Č. 4

Respondent - Martina, 22 let

T: Tak dobrý den, předem jsem Vám chtěla poděkovat za poskytnutí informací k výzkumu k mé bakalářské práci a také jsem Vás chtěla upozornit, že náš rozhovor bude nahrávaný, jestli s tím souhlasíte?

R: Ano, určitě.

T: Děkuji, tak…přistoupíme k první, první otázce. Ze začátku bych Vás poprosila o krátké představení se. Mám na mysli třeba, kolik máte let, jestli sdílíte jednu domácnost s partnerem nebo bydlíte sama, s rodiči? A jak dlouho máte partnerský vztah?

R: Dobře, tak s přítelem jsme spolu asi dva roky a pár měsíců to bude, asi tři měsíce. A nebydlíme spolu, studuju tady ve Zlíně, takže tady bydlím u babičky a…přítel teda pochází z města, ve kterém bydlím. Takže se vidíme, když jezdím domů ze školy a jinak bydlím jako u rodičů.

T: Jo…takže se vídáte o víkendech víceméně?

R: Jo, jo.

T: A ještě jenom, kolik máte let?

R: Dvacet dva.

T: Dvacet dva, děkuji…dobře, já Vám děkuji za představení se. Teď bych přešla k části, jestli byste mi mohla prosím popsat Vaši rodinnou situaci v průběhu Vašeho dětství? V době, kdy Vaši rodiče se rozváděli.

R: Ehm…takže…no, já mám ještě mladšího bráchu a my jsme teda bydleli s taťkou, pak brácha je o sedm let mladší.

T: Ehm…

R: A naši se rozváděli, tyjo, já vůbec ani nevím, kdy to bylo popravdě. Ale bráchovi mohly být tak čtyři roky, takže teď je mu patnáct, tak před deseti lety možná, že se rozváděli.

T: Ehm…

R: Ale oni to měli ještě tak jakože, už spolu tak nějak nebyli, ale tata bydlel ještě dlouho u nás. Než si jakože našel vlastní bydlení. A teprv až on bydlel pryč, tak teprve jako kdyby potom se rozváděli jakože vyloženě soudně.

T: Ehm…a…vzpomínáte si, jaké jste zažívala pocity při rozvodu těch rodičů?

R: Ono to bylo takové, že já už jsem vlastně byla ráda, že se rozvádějí.

T: Aha…

R: Protože, když tata ještě bydlel u nás, tak to je jasné jakože máme malý byt a jakože to děcko to všecko vnímá. Oni se furt hádali prostě, mamka z toho byla hotová…a…já vím, že třeba tata často nebyl doma, já nevím, že spal, já nevím u přítelkyň nebo blablabla…

T: Aha…

R: …kterou jsem v životě neviděla, takže…jsem byla vlastně ráda, že odešel a že byl klid.

T: Ehm…

R: A že už to mohlo být takové pohodovější, no.

T: Ehm, ehm…dobře.

R: Protože mě třeba přišlo, že jsme bez něho už dávno před tím, jako on sice s náma bydlel,

T: Ehm…

R: Ale ten vztah byl takový úplně o ničem.

T: Jasně…

R: Aj prostě s mamkou, aj s náma, mi to přišlo, že jsem to spíš tak jako byla ráda, že, že jde pryč.

T: Jasně…(pauza)…dobře, děkuji. Teď bych se Vás zeptala na Váš názor na navazování Vašich partnerských vztahů prvních. Jakože předpokládám, že to asi bylo nejspíš v době puberty…

R: Ehm…

T: Tak, jestli jste pociťovala ňáké překážky nebo naopak…to šlo bez problémů?

R: Tyjo…(pauza)…já myslím, že to šlo tak jako bez problémů…(smích).

T: Šlo to samo…

R: Ehm, samo.

T: Nebyl tam jako nějaký konkrétní problém, jo? Třeba s důvěrou v to opačné pohlaví nebo…

R: To si myslím, že ne, ale spíš až teďka mám…(smích).

T: Až teď?...(smích). Takže teď teda zažíváte ňáké pocity ve svém partnerském vztahu, nebo ňáké nejistoty třeba nebo?

R: Ale to je spíš jakože potom, že člověk si třeba projde pár těch, já nevím, kluků…a třeba oni, oni mě zklamou, nebo takhle, tak spíš jakože čím později se prostě člověk seznamuje, tím větší s tím má problémy.

T: Ehm…

R: Třeba já nevím, aj když klame jakože teďka přítel, tak už mu prostě, to je horší mu věřit, že jo…

T: Jakože zklamal Vás nějak?

R: No jako, ne nějak moc, ale něco tam, něco tam bylo.

T: Ehm…jakože v ňákém vašem společném třeba názoru? Nebo…

R: Ne, ne, ne…spíš, že si prostě vypisoval s jinýma holkama.

T: Aha…aha, aha…

R: Takže toto…

T: Jak jste na to přišla?

R: (smích)…jsem mu projížděla facebook…(smích)…ale on o tom věděl, to nebylo jako za jeho zády.

T: Věděl o tom, jo? Ahaa…A jak jste narazila na nějaké ty…

R: Já mu třeba často projíždím takhle facebook, jakože on o tom ví. Ale nikdy jsem na nic nenarazila a teďka on tam byl přihlášený a já jsem byla na jeho počítači, no a vyskočila mu zpráva od nějaké…holky…a…(pauza)…tak jsem si jakože projela tu konverzaci, no. Tak to bylo takové, jakože s ní prostě flirtoval trochu a takhle…Mě to naštvalo.

T: No jasně…

R: Že to bylo zrovna období, kdy jsme spolu měli úplně super období a takhle…a…prostě pak si přečtu, že já nevím, třeba dva měsíce, si píše prostě s ňákou holkou a úplně tak, tak, že spolu flirtují.

T: Jo…No jak jste to řešili jakože tady tohle? Komunikovali jste o tom nějakým způsobem?

R: Jo, já jsem ho seřvala…(smích). A on teda potom odjel jakože na týden pryč, jel na školení. Takže přímo potom jsme spolu asi týden nebyli. Tak jsme si jenom tak psali. Byla jsem z toho teda hotová, no. Ale jakože on k tomu přistoupil tak, že to byla blbost, že už to neudělá, že mi klidně dá jako heslo od facebooku

T: Ehm…

R: Ať si tam klidně chodím…(pauza)…a…a že mu to jako nedošlo prostě a že to bylo hloupé, no.

T: Ehm…dobře, já se Vás tedy teďka zeptám, jak si představujete nějaký ideální partnerský vztah? Jaký by měl být?

R: Tak…úplně ideálně by ti dva měli přátelé, jakože…aby se, aby spolu dokázali být a povídat si spolu

T: Ehm…

R: Aby prostě měli společné zájmy, protože ono je to takové, když vztah je postavený jenom na té přitažlivosti a to, to líbí se mi…to za chvilku vyprchá a pak tam nic nezůstane.

T: Jojo…

R: Ale že by to mělo být postavené na tom, aby teda měli spolu co dělat, aby měli společné zájmy. A taky asi ňáké společné vize a cíle. Prostě, že když se to vylučuje i v tom, co třeba v budoucnu chcou, tak, tak to asi není dlouhodobě udržitelné.

T: Ehm…(pauza)…dobře, jaký je tedy Váš partnerský vztah? Splňuje tady ty kritéria?

R: No úplně ne, po pravdě. Takže je to takové teďka docela nahnuté…(pauza)…nebo spíš jakože aj po tom, co teďka si psal s tou holkou, tak od té doby to tak ňák řeším, protože už jakože dýl mám pocit, že to není úplně ideální, že prostě toho nemáme moc společného,

že…že je to takové, že si prostě musíme násilně jako kdyby hledat něco, co budeme spolu dělat, jo?

T: Jo, jo…

R: Takže to není ono…(pauza)…ale tak uvidíme jak se to ještě vyvine, no…ale je fakt, že už jsme spolu docela dlouho no, takže…(pauza)…ale zas ne dlouho na to, abychom ještě měli prostě takové krizové problémy.

T: Jasně, jasně…co bystě třeba teda chtěla změnit, jakože na tom svém příteli? Třeba z jeho vlastností nebo tak, aby Vám to…totálně vyhovovalo.

R: Já bych chtěla, aby on dokázal líp vyjadřovat ňákým způsobem své emoce, protože z něho dostat třeba ňáký názor, nebo něco, co on si myslí nebo cítí, tak to úplně to prostě s ním můžete zatřepat…

T: Jo, jo…

R: Abyste z něho něco vyrazila.

T: U chlapů je to těžko, no…(smích)

R: Takže…a to je úplně brutální, a on je strašný flegmatik…protože prostě kolem něho by se mohlo, já nevím, padat zdi a on by tak jakože seděl v té místnosti a uvažoval by, jestli to spadne na něho nebo ne, nebo nevím…(smích)

T: (smích)

R: To je prostě úplně brutální, ne já jsem z toho nervózní. A třeba on neumí být ani naštvaný. Když já mu něco řeknu nebo se chovám třeba blbě nebo jsem mrzká, tak…tak on se nenaštve…(smích)

T: Aha…

R: A mě to strašně vytáčí…(smích)

T: (smích)

R: Já mu pak nadávám, že není na mě naštvaný…

T: Jak, jak teda řešíte konflikty jakože, když nějaký, nebo jak se…když dojde k nějakému konfliktu, on je teda takový, že to neřeší?

R: No…tak jako já to řeším a já pak už se začnu vztekat, jakože to neřeší, tak na něho třeba začnu křičet…

T: Jo, takže víceméně z Vaší strany je ňáký takový jako na něho útok?

R: Jo, jo, ale tak třeba já mu řeknu jako: „tohle se mi nelíbí“, „tohle je prostě úplně blbě“ a on řekne: „ne, to ale není pravda, mě to tak nepřijde“

T: Eee…dobře…teď se Vás zeptám, jestli si dokážete představit, že byste žila, nebo tak…ještě bych se chtěla zeptat na to, jaký by měl být ideální partner? Jaké by měl mít vlastnosti? Jaký by měl být?

R: No…tak…hmm…těch vlastností je totiž strašně jakože moc a na druhou stranu je to takové, že když si s někým sednete, tak vlastně je jedno, jestli má úplně ty vlastnosti, které vy chcete, aby měl, ale prostě sedí to. Máte…podle mě jsou fakt nejdůležitější ty společné zájmy, ty společné cíle, to abyste se měli rádi, protože pak už se jako kdyby tak ňák všechno přizpůsobí tomu…

T: Jasně…

R: Ale tak určitě bych chtěla…já mám třeba ráda, když je..když je třeba člověk pozorný, když myslí na toho druhého. Chtěla bych, aby byl otevřený, což mi teďka hodně chybí…otevřený, upřímný, to je asi pro mě úplně strašně nejdůležitější vlastnost, jakože upřímnost. A…aby projevil svůj názor, aby věděl co chce, aby byla cílevědomý. Protože to je podle mě u chlapa docela důležité.

T: Jasně, no…Dobře, dokážete si třeba představit, že byste měla jednoho partnera celý život?

R: Jo to bych…já bych to tak jako chtěla. To je takový můj, takový ten ideál.

T: Jo, jasně no…A tady s tím partnerem, co máte teda teď, dokážete si představit, že byste s ním měla být do konce?

R: To teď právě nevím, vůbec…

T: Jste na vážkách…

R: Jo

T: Hm…

R: A taky na jednu stranu vím, že třeba je to takový můj ideál, jakože být s jedním člověkem úplně na vždy. Ale taky, tak nějak na sobě pozoruju, že, že asi i já s tím mám problém, jakože prostě, že je to těžké. Že třeba když jsem s někým dlouho a úplně to nevyhovuje, tak si řeknu, tak jako…tak jako co, tak jako budu s někým jiným. Jakože prostě…(pauza)…že i já sama třeba na tom nechci až tak moc pracovat, jakože na tom ňákém celoživotním vztahu, i když bych to asi chtěla.

T: Jasně…myslíte si teda, že rozvod Vašich rodičů Vás nějakým způsobem poznamenal tady na tom utváření toho vztahu?

R: Hm…to těžko říct, ale tak jakože možná i to, že třeba nejsme úplná rodina, tak o to víc tu úplnou rodinu chcu.

T: Ehm…

R: Prostě takové to, aby děti měly oba dva rodiče, aby…nebo spíš aj podle mě si třeba hledám chlapa, který, o kterém vím, že se těm…nebo že je tak jako rodinně založený, že prostě ta rodina pro něho bude důležitá a že se těm dětem prostě bude věnovat.

T: Jo…

R: Protože třeba náš táta měl vždycky strašně ňáký jiných zájmů a třeba nevěnoval se nám až tak moc. Jenom třeba mě, když jsem byla malá a pak stejně pracoval jinde, takže jezdil jenom na víkendy. Pak když byl brácha malý, tak to si ani nepamatuju, že bychom spolu něco zažívali s tátou jako takhle. A aj teďka třeba my se s tátou vidíme, týjo, jednou za dva měsíce a mu to stačí, jakože prostě nevím, ňák mu nechybíme, nezavolá mi, jak se mám nebo takhle. Takže spíš určitě prostě chci partnera aj kvůli tomu, aby se o tu rodinu chtěl starat, aby se chtěl starat o mě, až budu mít děti a i o ty děti, aby to prostě nenechal jen tak plavat potom…

T: Jasně…(pauza)…takže s Vaším vlastně otcem se vídáte jakože jednou za měsíc, jo?

R: No, aj míň klidně.

T: Aj míň…

R: Jakože, jak to vyjde třeba…

T: Aj po době toho rozvodu vlastně Vašich rodičů, tak jste se vídali jak často?

R: No, když se zrovna naskytla…no táta třeba nepřišel, že pojďme půjdeme ven, nebo půjdeme na výlet, nebo pojďte ke mně…nebo, víte co třeba, pojďte na víkend ke mně

T: Ehm…

R: Nebo pojedeme někam, to ne. Jakože my se vídáme třeba, když on jede k babičce na Slovensko, tak nás vezme s sebou…takže tam třeba jsme spolu. Nebo když náhodou má cestu kolem, tak se staví…

T: Jo, jo, jo takhle…

R: Nebo třeba když…protože oni s mamkou pracují ve stejné firmě, takže když jdu na mamkou, tak se třeba vidíme na pět minut, pokecáme a…

T: Aha, aha…takže jste neměla nějaký pravidelný styk s taťkou vlastně?

R: No tak pravidelně nepravidelně…(smích)

T: Jo…(smích)…jasně…a…ještě bych se tedy zeptala…jestli pociťujete nějaký…nějaký teďka ve Vašem partnerském vztahu, co máte s přítelem, tak kdyby ten otec v tom Vašem životě hrál vlastně důležitou roli…

R: Ehm…

T: …tu otcovskou roli, tak jestli si myslíte, že teď byste určité situace v partnerství řešila třeba jinak?

R: Tak to nevím…ale myslím si, že kdyby táta hrál ňákou větší roli, tak bych měla takovou větší jistotu, jakože prostě v tom chlapovi, jakože…(pauza)…nebo jakože, kdyby prostě táta tady byl pro mě…

T: Ehm…

R: Tak si myslím, že bych si třeba…nevím, třeba já do těch vztahů vždycky vlítnu tak jako narychlo, nebo že prostě si nerozmýšlím strašně moc dlouho, jestli budu s tím klukem…

T: Ehm…

R: A že je to i takové, že jsem strašně nerada sama…

T: Jasně…

R: Jakože bez někoho. A myslím si, že je to aj tady tím způsobené, že prostě…nemám jako kdyby oporu v tom, v tom chlapovi, v tom taťkovi…

T: Ehm…

R: Tak si hledám jako kdyby oporu prostě v těch partnerech nebo v tom partnerovi…

T: Jo, jo, jo…

R: Že je to takové, že si myslím, že tím více jako kdybych na něho tak nějak navážu, že prostě potřebuju tu, já nevím, tu oporu, jako kdyby tu lásku, kterou mi on vynahrazuje jako kdyby od toho táty, když…

T: Jo, jo, jo…

R: Když ji nemám.

T: Jasně…

R: Takový pocit z toho mám trošku no.

T: Takže od té doby, co jste začala navazovat nějaké partnerské vztahy, tak…když jste třeba nějaký ukončila, tak pokračovalo to tak, že jste třeba za pár dnů hned navázala nějaký třeba zas nový partnerský vztah?

R: Tak jako za pár dnů určitě ne, ale tak třeba ani…no…po jednom…tak jako jo, bylo to třeba půl roku, jakože a mezitím třeba jsem měla ňáké jakože krátké, jsem tak randila nebo tak…

T: Jo, jo, jo…jasně

R: Takže nikdy nebylo, že bych třeba byla rok úplně sama.

T: Ehm…(pauza)…tak já Vám asi poděkuju za rozhovor. No a mějte se, nashledanou.

R: Nashledanou.